

Caiete Silvane

237
octombrie 2024

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Filosofia lui Blaga

Marta Petreu

FILOSOFIA
LUI BLAGA

POLIROM

CONSILIUL JUDEȚEAN SĂLAJ
CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ

CONFERINȚĂ MARTA PETREU
„FILOSOFIA LUI BLAGA”

26 SEPTEMBRIE
2024, ORA 12

SALA DE CONFERINȚE
DE LA CASA DE CULTURĂ A
SINDICATELOR DIN ZALĂU

0260-612870
0742-217682

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Daniel Hoblea – 60, **1 ■ Viorel Mureșan**, „Vasele care duc pe celălalt mal”, **3 ■ Imelda Chința**, *Autoportret în... Zbor*, **5 ■ Doina Adriana Nicolăiță**, Săvârșinul, mereu o atracție literară, **6 ■ Carmen Ardelean**, Dactiloscopii literare, **7 ■ Marcel Lucaciu**, Neliniști răzlețe (X), **8 ■ Menuț Maximinian**, Jurnalul cu haikuuri, **9 ■ Adrian Lesenciuc**, Roma ca un imens decor. Singularități. Singurătăți, **10 ■ Alice Valeria Micu**, Pledoarie pentru apropiere, **11 ■ Marco Pelliccioli** în traducerea **Luciei Ileana Pop**, **12 ■ Poeme de Viorel Tăutan**, **13 ■ In memoriam Ioan Moldovan**, **14 ■ Versuri de Silvia Bodea Sălăjan**, **15 ■ Poeme de Vasile Dan Marchiș, Alexandru Cazacu, Nicolae Nistor, Codruța Vancea, Mădălina Virginia Antonescu, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Anda Comșa-Chiș, Radu Chiorean și Alina Caraghin** (selecție „Caiete Silvane” din grupajele primite la redacție), însoțite de o parodie semnată de **Lucian Perța**, **16 ■ Mircea Popa**, interviu cu **Ion Taloș (IV)**: „Cercetarea culturii populare este o știință de excepțională valoare, încă nerecunoscută integral, între științele despre om”, **19 ■ Alexandru-Bogdan Kürti**, interviu cu **Sergiu Chirilă**: „Școala Populară de Arte și Meserii este o parte din viața mea”, **23 ■ Alexandru-Bogdan Kürti**, Conferință dedicată celui mai important filosof român, **24 ■ Marta Petreu**, Cum este filosofia lui Blaga, **27 ■ Volum duplex semnat de Viorel Gheorghe Tăutan**, **28 ■ Ioan F. Pop**, Texte de trecut (in)existența, **29 ■ Marin Pop**, Emil Lobonțiu, primar al orașului Șimleu Silvaniei, **30 ■ Monica Mare**, Aspecte etnografice legate de satul Năpradea, **34 ■ Alexandru Jurcan**, Anul Kafka, **36 ■ Voichița Lung**, „Când omizile se gândesc la tine, Doamne, se fac fluturi”, **37 ■ Vasile Hatos**, Conferințe despre Dante și Papini la Florența, **38 ■ Viorel Cernica**, O interpretare a autenticității existențiale și a opusului său, **40 ■ Cătălina Hașotti**, Plasture cu efect de încălzire, **43 ■ Tudor Alexandru Trif**, „Jucăria mortului”, **44 ■ Simona Ardelean-Samanta**, Filmografiile Simonei, *Rebel Ridge* (2024), **46 ■ Daniel Mureșan**, Cronica de concert, Mr. Big – *Live in Bistrița*, **47 ■ Corina Știrb Cooper, Alexandru-Bogdan Kürti, Viorel Mureșan, Viorel Tăutan**, Malaxorul de octombrie, **48 ■ Alexandru Jurcan**, Împotriva uitării, **51 ■ Omagiații lunii octombrie** (din baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj), **52 ■ Arca poeziei, Hans Magnus Enzensberger**, duse de vânt, în românește de **Ileana Mălăncioiu și Aurelian State**, o rubrică de **Viorel Mureșan**, coperta a III-a.

ISSN 1454-3028

online: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și
Primăriei Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XX, Nr. 10 (237), octombrie 2024.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 6 lei

Redacția:**Daniel Săuca** - redactor-șef**Viorel Mureșan** - redactor-șef adjunct**Corina Știrb Cooper** - secretar de redacție**Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti** - redactori;**Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința** - redactori asociați;**Ioan F. Pop, Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,****Simona Ardelean-Samanta, Menuț Maximinian** - colaboratori.Responsabil de număr: **Daniel Săuca**Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**Tehnoredactare: **Marius Soare**

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Daniel Hoblea - 60

Pe 4 noiembrie, prietenul și colegul nostru de redacție, Daniel Hoblea, ar fi împlinit 60 de ani. Îi onorăm aici memoria cu câteva fragmente din cartea sa definitorie, „Gâlceava himerelor”.

(D.S.)

poți ostoi setea cu apa Ta cea vie,
înviindu-l întru veșnica-Ți slavă.

Răul evident, fățiș, „sincer” e ușor de recunoscut și contracarat, de aceea, de cele mai multe ori, pentru a fi mai eficace, se camuflează sub chipul binelui (abisală vorba despre „intențiile bune” și „drumul spre iad”). Cu cât „camuflajul” lui este mai ostentativ, mai „frumos”, mai „mieros”, cu atât trebuie să fim mai vigilenți, știut fiind că necuratul poate lua chip de „înger de lumină”. Ca mărul din basme: coajă îmbietoare și miez otrăvit... Fructul căderii, al dualității, „plăcut la vedere”, dar ascunzând „viermele cel neadormit” al infernului și morții „cele de-a doua”.

Câte neînțelegeri pot cauza cuvintele, felul în care sunt folosite! Cum pot ele să mângâie, dar și să sfâșie, să salveze sau să rătăcească. Poți să o iei și razna dacă ții prea mult seama de ele! Pe de altă parte, a le ignora cu totul înseamnă a alege haosul, lipsa de noimă, absurdul, confuzia. Și aici, ca în orice altceva, trebuie aflată „dreapta măsură”. Luată prea în serios, cuvinteleucid,

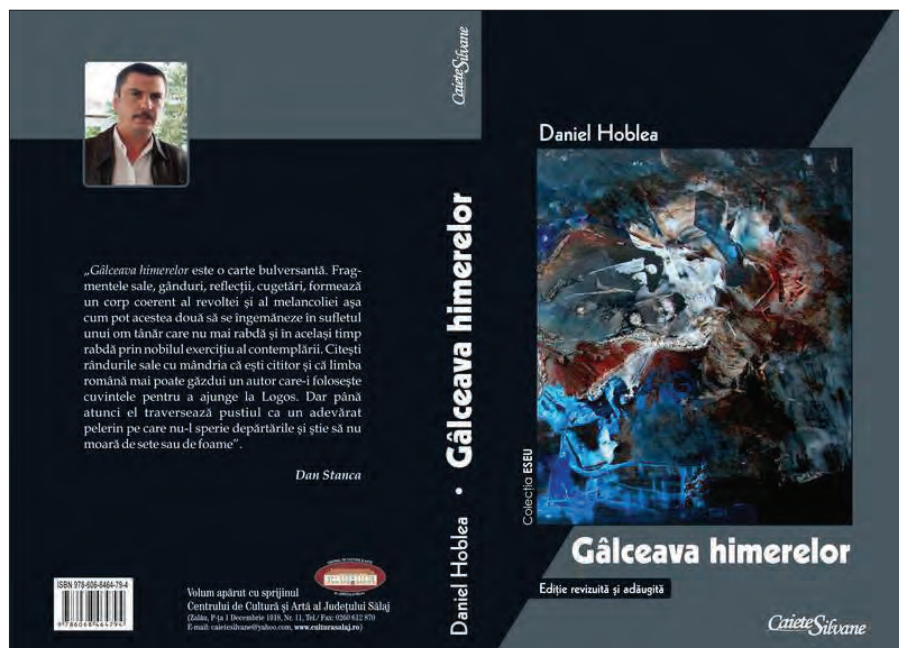
dar și dacă le întorci spatele au același efect. Cu ele rănești, cu ele tămăduiești. Ele te ridică-n rai sau te coboară-n iad. Enorm contează modul în care sunt folosite, nu în sens strict formal, ci ca reflectare a unei coerențe lăuntrice, a unei alegeri superioare, spirituale. Altfel, cum spuneam cândva, rămân ca niște cochilii goale, nelocuite, „interfețe” ale neantului. Neașezate sub semnul Logosului divin, ele devin pricină de dezbinare, disoluție și smințeală... Cuvinte văduvite de Cuvânt, bolnave, sterpe, ce ne îmbolnăvesc sufletul, cum sunt majoritatea cuvintelor acestui veac dezduzduzei.

E-atâta înserare în mine, Doamne! Și nicio stea nu-mi mai călăuzește drumul spre Tine, căci o negură grea s-a lăsat peste lume și peste biata-mi inimă. Și câtă jale, Doamne, câtă jale se lasă peste gânduri ca o lespede. Numai Tu vezi și știi adâncul sufletului meu, numai Tu cunoști însetarea lui după harul Tău, după negrită-ți Lumină. Și numai Tu, Doamne, numai Tu îi

Ce reprezentăm, ce suntem la urma urmei pentru specie, pentru societate, pentru stat? Simple roțițe interschimbabile, numere, cantități impersonale, oricând și lesne înlocuibile. N-ar fi absurd, în acest caz, să le dedicăm toate energiile noastre, să ne lăsăm cu totul confiscați de ele? Să nu-i oferim cu niciun preț „cezarului” acestei lumi răsturnate ceea ce i se cuvine numai lui Dumnezeu, căci „pârğa” sufletului nostru, a persoanei noastre irepetabile, nu poate avea ca adevărată destinație decât veșnicia.

Un istoric, întors în țară după 45 de ani, spunea că a avut impresia unei degradări în profunzime a fibrei spirituale românești. Nici măcar țărânul pe care-l știa când a părăsit România nu mai era același, ci a devenit, cu mici excepții, „țopârlan”. Cât despre „orășeni”... Însă indiferent de câte evidențe amare ne vom lovi, să nu deznădăjduim: mai devreme sau mai târziu, *România profundă* (despre care vorbea Țuțea) va reizbucni la suprafața istoriei și va mătura ca pe o pleavă excrescențele „umane” mizerabile ce au proliferat pe trupul șorului bietei noastre țări.

Într-adevăr, lucrurile merg greu la noi. Se poate citi pe fețele oamenilor o tristețe cruntă, iar când se bucură, o fac forțat, din disperare. Totul pare impregnat de ceva sumbru, ca o mazăgă ce pătrunde-n toate, în ziduri, în suflete, în haine. Este multă suferință aici, dar poate e mai

bine așa decât să trăiești în inconștiența „disneyland”-ului occidental, care, cum îndreptățit credea Părintele Seraphim Rose, e cel puțin la fel de rău, spiritualicește vorbind, ca și Gulagul...

Parcă s-a așezat un colb până la cer pe toate lucrurile...

*

Teribilă „solidaritatea” spontană a mediocrilor împotriva celor ce dau vreun semn că nu sunt cu totul adaptați „valorilor” lor porcești. Oameni care, în mod normal, ar trebui să strângă șaibe în uzine sau porumbul de pe câmp, să fie (cel mult) plutonieri în armată sau să șofeze tractoare pe ogoarele patriei (cu toate studiile lor „superioare” cu tot, făcute prin oportunism și sluj pe vremea lui Pingelică), s-au cocoțat în funcții înalte prin politică și de-acolo veghează cu atenție ca nimeni să nu iasă din țarcul mentalității lor groșiere. [Mai există și excepții? Să le țină Domnul!] Din nefericire, această *inchiziție a stupidității* face aici „legea”. Creangă avea mare dreptate: „Lumea asta e pe dos, toate merg cu capu’n jos”.

*

Fiecare neam (și om) își are Dumnezeu pe care îl merită... Singurul ce nu reflectă mentalitatea niciunui popor, căci n-a fost „zeul național” al niciunuia, este Domnul Iisus Hristos, Care spunea: „Cine m-a văzut pe Mine, L-a văzut pe Tatăl”, dar nu pe „dumnezeul” cutărui sau cutărui neam, ci pe Dumnezeu Cel viu, Creatorul tuturor.

*

Cunoașteți, desigur, genul celor cărora le face plăcere să strivească „degetele pianistului”, care spumegă de ciudă la orice succes al altora, căutătorii neobosiți de „noduri în papură”, pe care nimic nu-i doare mai mult decât talentul și meritele reale ale altora. Nu i-ați întâlnit încă? Semn rău...

*

Tot universul este creștin, de la particulele sub-atomice până la eminențele puteri angelice, căci adevăratul Dumnezeu al „tuturor văzutele și nevăzutele”, Dumnezeu cel viu

(nu cel mort din capul „filosofilor”) este Dumnezeu Treimic, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh.

*

Orice discuție legată de o cu totul improbabilă preeminență a Bisericii Apusene asupra celei Răsăritene, o văd ca pe o pierdere de vreme: Dreapta Crediță nu ține de sfera problematicului, așa cum nici Cel ce a inspirat-o Apostolilor și Sfinților Părinți nu poate fi „obiect” de îndoială (nu e interesant că, după precedentul inovațiilor doctrinare apusene, totul s-a „rostogolit” aici spre erezie și ateism, „exportate” apoi, cu sânge, și în spațiul nostru ortodox?).

*

Nu mi se pare normal să încerci să-i faci pe ceilalți sclavi ai intereselor și scopurilor tale. Tocmai asta e problema unora, că nu colaborează cu alții, ci vor să îi supună voinței proprii, să dispună de ei când și cum vor. Vrei să spui sau să propui și tu ceva? Fă-o, căci oricum părerea ta nu va conta! Mândria îi face extrem de intoleranți pe cei de teapa ăstora. Oamenii simt asta și, dincolo de „politețuri” de suprafață, ajung să nu-i mai suporte. De ce? Pentru că sunt lipsiți de iubire, de înțelegere. Cine nu s-a lovit de aroganța indescriptibilă, de disprețul neomenesc al acestor figuri sinistre? De-abia cunoscând astfel de specimene realizezi cât de greu este de împlinit, în ciuda aparențelor, porunca iubirii „apropelului”. Căci nu e deloc ușor să vezi în ticălos, dincolo de mlaștina ticăloșilor lui, persoana, lumina chipului divin.

*

Deocamdată, gândurile mele „evoluează” în zig-zag... Când vor fi „sferice”, voi scrie cu tăceri, pentru cei nevăzuți și neauziți.

*

Firesc ar fi să nu existe nici „manipulați”, nici „manipulanți”, ci doar împreună-lucrători întru Domnul. Însă „firescul” s-a transformat în utopie în această lume răsturnată.

*

Orice poate deveni cu ușurință prilej de dezbinare dacă este considerat, analitic, în afara Principiului.

Relativul cu „rădăcinile tăiate”, rupt de Absolut, este o monstruoasă sortită neantului, „întunericii celui mai din afară”.

*

Tot ceea ce este distructibil (și ce nu este?) va fi distrus, mai precis trans-figurat, trans-format și restaurat în ultimă instanță, într-un alt plan, superior. Resturile, cojile, reziduurile vor fi aruncate în „întunericii cel mai din afară”.

*

Murind, ne-o arată toate tradițiile, dispărem doar dintr-un anumit mod de a fi, pentru a ne naște într-altul, într-o altă stare a ființei. Însă nimic nu se întoarce la aceeași stare, nimic nu este riguros repetabil, în niciun plan de realitate.

*

Chintesența căii spirituale este admirabil exprimată în „secretul” vulpii din *Micul Prinț* a lui Saint-Exupéry: „E foarte simplu: nu poți vedea bine decât cu inima. Esențialul e invizibil pentru ochi”; sau, într-o formulare mai lapidară: „...ochii sunt orbi. Trebuie să cauți cu inima”. Însă în acest veac întunecat, majoritatea oamenilor au „inima” oarbă, în schimb nu se mai satură să caște ochii-n neștire la coaja lucrurilor...

*

Dacă relația cu Dumnezeu nu e pusă în ordine, se duc naibii și relațiile cu semenii și cu tine însuși. Iluzia autonomiei, a auto-îndumnezeirii, se plătește scump, echivalând cu o „ștergere”, cu o auto-excludere din Cartea Vieții.

*

„Hristos a vrut să fie ceea ce este omul pentru ca omul să poată fi ceea ce este Hristos” (Sf. Ciprian), dar nu „după ființă”, cum drăcește își închipuie câțiva orientalanți rătăciți, ci „după har”. Altfel spus, Domnul s-a pogorât la noi, înomenindu-se, pentru a ne înălța la El, îndumnezeindu-ne. Covârșitoare și de necuprins cu mintea este „deșertarea” Lui de sine, smerenia, „chenoza” pe care o presupune întruparea Sa („chip de rob luând”), sacrificiul Divinității de a „coborî” în abisurile creației pentru a o transfigura și restaura.

„Vasele care duc pe celălalt mal”

Viorel MUREȘAN

La 9 octombrie 2023 primeam, „cu mare drag”, în cadrul lansării la librăria Bookstory din Cluj, ultima carte antumă din mâna poetului Ioan Moldovan. Prezența medicului curant în sală ne dădea fiori, dar și o rază de speranță că volumului *Azi*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2023, îi vor urma și altele, despre care să putem vorbi de față cu autorul. Însă el știa mai multe decât noi, când și-a ales motto-ul din eminesciana elegie cu iz testamentar *Cu mâine zilele-ți adaugi*. Și privea deja, într-un gest kavafic „cât de repede sporesc lumânările stinse”. Cartea e un monolit textual, fără compartimentări meșteșugite în vreun fel, poemele adunându-se, toate, sub clopotul, parcă amenințând să cadă, al monosilabicului și neînduratului, în curgerea sa, *Azi*. Obiectele de care-și aduce aminte sunt cele mai vechi, ale primelor vârste. Cu ele se vede că are, ca toți poeții, o complicitate primordială. Octavio Paz făcea din jucăria numită „prâsnel” sau „sfârlează”, o emblemă sacră a copilăriei: „De câte ori îl lansează / cade, exact, / în centrul lumii”. (*Copil cu titirez*). Ioan Moldovan transfigurează acest artefact într-un reprezentant al său alegoric, unul care, la fiecare mișcare, cu oricare gest, redă câte ceva din zestrea de attribute nobile ale poetului, iar la final, lăsând totul în urmă, se prind în aceeași horă a morții: „Să ies / Să-mi fac numărul / Să bifez // Doamne, visez să fiu un titirez pe care, când se oprește pe-o rână, / Sfânta Dumitale mână să-l ia și să-i mai dea o-nșurubare / și, ca într-o ușurare de moment, / să mă învârt o vreme / nici prea-prea, nici foarte lent / și tot așa – până când, ajuns la marginea mesei de joc, să cad / pe ciment, ori pe carpeta de lână / și, hurști / Marea Pisică Știrbă să mă apuce-n gheare / ca pe un șoricel necugetat și să mă-mbuce / c-o oarecare scârbă / și și cu un fel de înduioșare // Iar mie să nu îmi mai pese defel”. (*Aceeași chestie*).

În urma acestei prime lecturi, *alegoria*, în fiecare dintre variantele ei, se prefigurează ca principală formă de expresie. Așa cum știm, Ioan Moldovan e unul dintre poeții la care toate cuceririle intertextualității au avut, pe rând sau deodată, parte de răsfaț. Autoironia, care-i escortează dintotdeauna melancoliile, face sesizabilă și în aceste texte, scrise cu spectrul morții în față, lipsa de încrâncenare. De o mai consistentă recurență ni se pare tipul de alegorie metafizică, în paradigmă mioritică. Imaginarul artistic din alegoria „morții-nuntă” e pulverizat în toată cartea, cu același efect simbolic și aluziv, indiferent de titlul poemelor sau de context: „Ai dispărut ca o mireasă furată la nuntă / E goală foaia – de un galben stins” (*bine că sunt curajos*); „Totuși veghează

(mai cheamă și-un câne) / ca nu, ca-n somn, să treci de marginea culmii / unde domnește cu totul altă mireasă” (*cică mai e o singură zi*); „să se așeze în pagini / de noi Filocalii / cu anuminurile pe margini / și în trup cu mii de făclii” (*subterana*); „Aici la nunta / la care tu nu mai ai loc între nuntași”. (*Juna Rodică*); „în ce îi privește norii rămân în oglinzi / pătați de mustul sângieriu al unei nunți fără miri” (*inel*). Șirul alegoriilor de pură extracție mioritică îl încheie, triumfalnic, dacă ne e permis, o figură de construcție ce aduce, alături, ca-n forme de bronz, trei voci poetice actuale, cu recunoscut timbru thanatic: „Mai e / Lumina vie, mulțimea vidă, focul neodihnit și ca Doamnă / Angela Marinescu însăși trece pe sub meri maramureșeni cu mere încă neculese / Și Aurel Pantea nu neapărat în același eon / Cei doi miri ai întunerului binevoind / A sta puțin cu Ion și cu noi, / Purtătorii de mainimic” (*Mulțimea vidă*).

Există pagini în carte care devin chiar ficțiune dramatică. Sunt puse în acțiune măști, așa-numitele „dramatis persone”, cărora poetul, printr-un procedeu stilistic precum „mise en relief”, le ortografiază numele, construite în jurul unor substantive comune, cu majuscule („Marea Pisică Știrbă”), transfigurându-le astfel în emfatici mesageri ai morții. Poate că pasajul cel mai edificator în sensul acesta îl găsim în unul dintre poemele cu titlul *Dragă*: „Nu știu dacă mai am timp / Femeia de Serviciu a Curții Noastre mă amenință conspirativ că sunt și eu una dintre / țintele acestui dictator automatic cu ochelari de distanță, / că nu mai pășuiește pe nimeni”. Atragerea cititorului într-un soi de dialog, ca într-o conversație de salon, se produce prin subtilitate, eleganță, toate stilistice, ori prin inserția, din loc în loc, a unor expresii aluzive sau a unor gesturi ezitante: „eram și eu cu paloarea pe față”; „nu-i a bună!”; „el o fi oare?”. Într-un loc, acest semantem aluziv umple un întreg vers: „Pierd vreme lungă (și vremea mea e scurtă deja)”. Revenind la un

poem de la începutul volumului, (*bine că sunt curajos*), observăm că, odată textul pus în scenă, pe scândură se aud pașii bărbatului hidos, „cu spatele pătrășos cât dulapul” și cu „nasul vânăț ca napul”. Este una dintre rarissimele reprezentări masculine ale morții. Din scenariile cu aer funerar n-ar putea lipsi nicio breșă către arhaic și etnologic: „Totuși, așa cum stai în barca ta / nu înceta să te rogi / să fie bună moneda / să poți trece / să nu mai ai nevoie de bla-bla” (*o monedă*). Toposul central – moartea – e marcat și la nivelul sintaxei, prin mult prea multe enunțuri sub forma unor propoziții negative: „n-am cui să spun / dar numai în sine-mi / cu poticneli” (*șipot*); „Nu mai sunt cu mine / Sunt cu uitarea” (*subterana*); „Mâine n-o să mai recunosc pe nimeni” (*inel*); „niște lemne ude prin pădurea udă care niciunde nu ard / ca în împărăția sa de rouă” (*cu treburi*).

În cazul unui poet ca Ioan Moldovan ar trebui să stăruim mai cu seamă asupra componentei estetice a fiecărei cărți, independent de circumstanțele în care vorbim despre ea. Vrem, prin urmare, să reliefăm un moment de virtuozitate poetică. În *Azi*, există, alături de poemele în vers liber și poemele în proză, și trei sonete. Autorul a mai presărat câteva și în cuprinsul altor volume. Revenind la cel de-acum, *Tu vrei* e o formă derivată de la cea de bază a sonetului, recte, ceea ce stilistica numește sonetul „retrograd”, caracterizat de faptul că se poate citi și invers, de la ultimul către primul vers. Textul e o „ars poetica”, în care triumfă inepuizabila fantazie a imaginilor. Iar cel care atrage cititorul în cursa lecturii răsturnate este, credem noi, *ingambamentul*: „Tu vrei să prinzi o păpădie-n rime? / Dar asta e o culme de răbdare / din partea păpădiei călătoare / prin cerurile ce-n a lor desime / de viespi în aur doar ademenesc / – făcându-le un turbion de sare – / semințele-i ca niște puncte care / dau sens ascuns limbajului ceresc. // De asta nu e bine să faci rime – / Mai bine taci mereu cu descăpățănare / sau cel puțin vorbește ca și cum // ai fi o păpădie chiar acum / în volbura de viespi suicidare – / departe de blândețe și cruzime!”. Substituind „păpădia călătoare” cu ființa poetului și „limbajul ceresc” cu însăși Poezia, putem observa că îndemnul la tăcere în locul scrisului, din prima lecțiune, se metamorfozează la a doua într-o retorică perplexitate, poate mai convingătoare că până și alcătuirea poetică e o dulce inutilitate: „departe de blândețe și cruzime / în volbura de viespi suicidare – / ai fi o păpădie chiar acum // sau cel puțin vorbește ca și cum / Mai bine taci mereu cu descăpățănare / De asta nu e bine să faci rime – // dau sens ascuns limbajului ceresc. / semințele-i ca niște puncte care / – făcându-le un turbion de sare – / de viespi în aur doar ademenesc // prin cerurile ce-n a lor desime / din partea păpădiei călătoare / Dar asta e o culme de răbdare / Tu vrei să prinzi o păpădie-n rime?”

Poetul face și dese incursiuni, întoarceri, plonjări în vis, mai ales în câteva poeme în proză. Imaginarul coșmaresc și unele personaje conturate difuz, circulând de la un text la altul, le face să pară un singur poem.

Absența titlurilor întărește această impresie. Sub raport tehnic, e suscitată modelul Queneau, cu a sa „povestire cum vă convine”, unde cititorul este invitat să aleagă singur urmarea unor fapte oprite brusc de narator. Vom avea, așadar, scenariul unei întâlniri mondene cu o succesiune de evenimente legate între ele conform unei logici temporale și spațiale. Vocea narativă e cea a poetului, care observă în peisaj, ca și în aspectul obiectelor sau în gestică protagoniștilor, detalii și metamorfoze rău prezicătoare: „Doi nebuni fiecare de coloratură m-au umplut de spaimă și nu se mai înalță în mine nici cu un cuvânt. Doamna Maria găsisse un interval liber și ne invitase *pe toți* să-i vedem grădina suspendată. Intrăm într-un hol strâmt, grup după grup, doamne și domni laolaltă, urcăm apoi o scară și la capătul ei se deschide un drum ud pe o costișă pietroasă asemenea celei din Vaslui: lut uscat, rădăcini de salcâmi smulși, fărâmițate de timp și de geruri anterioare. Veseli fiind că știam că vom petrece acolo sus ajungem la un portic făcut din tulpini de jugastru și de gorun. Ne întâmpină tânărul prozator, e agitat, vrea s-o ia înainte ca unul de-al casei. Se urcă pe-o motocicletă ca-vai-de-ee, apărută de nicăieri și accelerează furibund. Nu mai era pe drum ci pe o cărare mocirloasă, cauciucurile se încing, partea metalică se contorsionează și vehiculul se face grămadă fumegândă. Toți se privesc reprobativ, îl certăm, zeci de degete se direcționează spre bezmeticul acesta, dar el se așează placid lângă doamna Maria care privea împrejur cu mințile rătăcite, pentru că motocicleta era, de fapt, a soțului dânzei. Ce îi va spune, cum să-i explice nenorocirea? Ilea stătea culcat lângă ea și lângă cadavrul fumegos al Motocicletei. Cei mai din față auzeau cum bolborosea ceva obsesiv: o voi plăti, o voi plăti ș.a.m.d. Furios, i-am strigat: Nu era a ta, nu era a ta, nu era a ta. Ba, da, ba, da, șoptea, tot mai mânios pe mine, se ridicase și-și împingea capul spre mine, îi vedeam obrazul aproape transparent, sub pielea căruia mici șerpi portocalii ca flăcările sfârâiau”.

Chiar dacă micile poeme în proză nu sunt așezate succesiv, șirul de evenimente și mai ales de imagini ilustrând cea mai adânc înrădăcinată noțiune a minții omenești, care este *moartea*, curge dinspre unul spre celălalt: „Turme de porci costelivi, cu duhoarea lor de noroi uscat ridicând în aerul iernos râturile înspumate spre coțofene și ciori și stoluri de vrăbii nu de tot rupte de vid – toate mă influențează pe sub norii falși ca niște labii bătrâne abia umezite de imaginație Cred c-am trecut granița. Nimeni nu stă de pază, nu-i a bună”. În finalul unuia dintre aceste texte, scânteiază în lumina lămpii noastre de cititor chiar cheia alegoriei: „Moartea ori e un motociclist frustrat ori un nebun sexual – e violentă, înverșunată”. Alte frumoase poeme, precum *** (*Gândește-te la mine*) sau *Mulțimea vidă*, au atributele și forța unor viziuni în care poetul contemplă „vasele / Care duc pe celălalt mal”. Scrisul poetic al lui Ioan Moldovan reprezintă un mod de-a fi în lume, exemplar.

Imelda CHINȚA

Autoportret în... Zbor

Joi, 26 septembrie 2024, s-a deschis un nou sezon sub semnul lecturii printr-o reuniune a membrilor Cenaclului „Silvania”, care au avut-o ca invitată pe eleva Alexandra Sabou din clasa a XII-a a Colegiului Național „Silvania”, premiată cu locul întâi la secțiunea proză, în cadrul concursului de creație „Luliu Suciu”, ediția 2024. Cele două scurte narațiuni prezentate fac parte din registre diferite, *Autoportret*, o scriere cu note reflexive în stil sorescian, iar a doua, *Zborul*, se remarcă prin dimensiunea moralizatoare și amintește de scrierile lui Emil Gârleanu, observă Alice Valeria Micu, sau de Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, nuanțează Voichița Lung. Demersul scriitoricesc pare a fi al unui jurnalist, menționează Alice Valeria Micu și remarcă proza de o sensibilitate specifică vârstei, creată în jurul unor povești frumoase, în care sunt surprinse momentele dintre viață și moarte. Îi recomandă mai multă atenție în folosirea timpurilor verbale și o grijă sporită acordată finalurilor care sunt mult prea explicite.

Scriitorul Viorel Tăutan nuanțează stilul narativ corect din punct de vedere logic, iar Doina Ira-Tăutan apreciază inițiativa Alexandrei de a scrie și faptul că scrisul ei este perceput ca o eliberare.

Jurnalistul și scriitorul Daniel Săuca îi recomandă Alexandrei mai multă atenție în scris și să țină cont de regulile acestuia, de asemenea să acorde o grijă sporită formulării unor sentințe, pentru că observă câteva afirmații care nu rezistă dintr-o perspectivă strict teoretică: „Și uite-așa, lumea continuă să își urmeze chemarea, oamenii descoperind că fericirea are la bază lucruri simple și că viața ne oferă prilejul de a ne satisface plăcerile, însă doar persoanelor care știu să privească universul cu ochii sufletului, nu doar cu cei ai minții”.

Profesorul și scriitorul Marcel Lucaciu intuiește o sensibilitate aparte, deopotrivă o maturitate artistică în cele două creații lecturate. Scriitura Alexandrei are consistență, excelează în ceea ce privește descrierile, care sunt de factură romantică. Subiectul primului text este emoționant și ușor aforistic: „Jos suntem morminte tăcute, iar sus stele eterne”. În textul *Zborul*, Marcel Lucaciu receptează o sensibilitate în a transpune stări și sentimente, textul se situează la granița dintre basm și legendă. Remarcă deopotrivă finalurile prea explicite și îi recomandă să îi permită lectorului să-și găsească o explicație sau să-și creeze propria versiune în interpretarea excipitului. Pentru o perfecționare a scrisului sunt sugerate lecturi atât din literatura clasică, dar și contemporană.

*
„Spune-mi o poveste, ca să-mi aduc aminte de când eram copil și încă nu cunoșteam suferința”, cu aceste cuvinte i se adresa Anghel, seara, soției lui, fiindcă povara care se afla pe umerii lui era apăsătoare. Îi lipseau culorile vii ale naturii, lumina, totul, pentru că era nevăzător, însă acest fapt nu-l împiedica deloc spre a-și desăvârși pasiunea de a picta. Copilăria lui Anghel a fost plină de culoare și iubire, motiv pentru care își pictează amintirile, icoanele timpului, soția lui fiind ochii din prezent. Zilnic, micul artist se refugiază în grădină pentru a picta, însă niciodată nu revine la tabloul pictat în zilele anterioare pentru a-l finisa, este ceva nou în fiecare zi, iar azi apogeul lui. Înălțatul soarelui stropea cu apă de aur verdele albicios al viilor și negrul verzui al pădurilor. Era o impresie de răcoare și prospețime peste satul din vale. Mugurii plesneau în suluri mici de frunze, iar păsările ciripeau încă prin acei măcieși cu miros de tămâie și scorțișoară și pe răchita presărată cu flori aurii bâzâia, etalându-se până să își ia zborul, albina. Își începeau cântul, nevăzute, pe deasupra verdeții catifelate și a miriștii înghețate, ciocârlile, care prindeau să se tânguie, înălțându-se și străbătând întreg ținutul. „De ce mă visez frumos și bogat plimbându-mă prin parcuri pustii, cu havuzuri înverzite de mușchi, cu statui însângerate de amurguri, cu viață sălbatică ce se înalță pe poduri și ziduri de castel?” se gândea pictorul în timp ce își pregătea instrumentele necesare pentru a picta, iar durerea și desfătarea lui se contopeau într-o frenezie necunoscută. Cu ochii lacrimând, cu trupul chinuit de seva bătrâneții și cu sufletul înfrigurat, Anghel a început să-și contempleze existența, iar cu glasul său mângâietor și tremurând se adresă tabloului: „Prin tine merg spre Dumnezeu și spre veșnicie”, căci gândul la moarte îl tulbura pe pictor așa cum nu se înfiripă nor fără adiere de vânt și nici nu se naște patimă fără de gând.

(*Autoportret*, fragment)

Marea își întindea nesfârșita albăstrime, soarele se ridica încet în seninătatea adânc albastră a cerului, florile se trezeau proaspete după somnul lung al nopții, chiar dacă lumina pală abia a străpuns norii impunători, era agitație în poiană, iar cuibărită sub un fag bătrân stătea ascunsă, o micuță cabană. Poarta de stejar de o vechime seculară, scările de piatră tocite și mânca-te de mult umbrelt, toate acestea laolaltă te făceau a crede că este mai mult o ruină oprită curiozității decât

o locuință. Suflet de om nu putea ști acest rai pământesc, unde o familie de vrăbiuțe își duce liniștită traiul, iar în această zi binecuvântată mama-vrabie a adus pe lume trei puișori drăgălași, care nu încetau din a cerși hrană. Toți stăteau și așteptau să crească, pregătiți să își ia zborul înspre marele necunoscut, într-un colț ochii negri îi sclipeau ca două mărgele, iar penele delicate, abia formate, erau împreunate și prin fâșia de lumină ce pătrundea pe sub streșina cabanei abia se distingeau vrăbiuța. Era specială, se simțea mai diferită, admira zilnic, uluită, aproape cu respect, arborii înalți, zidul de piatră acoperit cu iederă și întreaga întindere infinită, vie, gândindu-se la ziua în care va avea prilejul să simtă din zbor adierea vântului care să-i gădile penele. (...) Cu aceste cuvinte a încheiat judecătorul, în acea noapte specială, stelele au cântat o melodie magică,

iar luna a aruncat cu raze aurii asupra vrăbiuței, oferindu-i puterea de a zbura. Bucuria ei era nemăsurată, a zburat acasă și împreună au sărbătorit minunea, dar ambițioasă, vrăbiuța a zburat sus și mai sus, deși frații ei au avertizat-o. A zburat pentru că își dorea să ajungă la soare și să simtă adevărata fericire.

Pe măsură ce se apropia, soarele îi topea aripile, dar ea cânta și nu simțea nicio durere, până când acesta a transformat-o într-un înger, pentru că în acest fel va putea zbura pretutindeni, împărțind povestea ei. Și cântă acolo, în ceruri, și îi veghează pe cei neputincioși și slabi de inimă. Povestea ei constă în lupta pentru a-și descoperi fericirea și a-și dobândi liniștea interioară, însă omite să trăiască clipa, prezentul.

(Zborul – fragment)

Săvârșinul, mereu o atracție literară

Doina Adriana NICOLĂIȚĂ

Sâmbătă, 7 septembrie, și duminică, 8 septembrie a.c., la Săvârșin (județul Arad), la Casa Ceaiului din Domeniul Regal – un spațiu devenit atât de potrivit culturii, literaturii române de astăzi – a avut loc cea de-a XXVI-a ediție a Festivalului anual „Dorel Sibii”. Acesta, odată cu trecerea anilor, s-a transformat într-o adevărată instituție de cultură, de literatură, la care au aderat scriitori autentici din partea de vest a țării (Arad, Oradea, Timișoara, Deva). Urmare a implicării onorante a Casei Regale, prin acordarea în fiecare an a prețiosului premiu al MS Margareta, custodele Coroanei României, câte unui nume de rezonanță din literatura română de astăzi (printre cei premiați: Adrian Popescu, Șerban Foarță, Adrian Popescu, Vasile Dan, Cornel

Ungureanu, Gabriel Chifu, Daniel Vighi, Ioan Moldovan), festivalul a dobândit o miză și mai mare. La ediția din acest an, premiul a fost acordat poetului, eseistului, redactorului șef-adjunct al revistei *Caiete Silvane*, VIOREL MUREȘAN, iar *laudatio* a fost rostită de poetul Traian Ștef.

În continuare au avut loc lecturi publice de poezie, în care au citit din creațiile lor originale poezii prezente, inclusiv cei mai tineri aflați la Săvârșin, într-o tabără de creație, și ea de tradiție.

Revista ARCA, adevăratul suflet al festivalului, a oferit diplome speciale scriitorilor prezente care au publicat cărți noi în 2024.

O apreciere deosebită merită, desigur, primarul comunei Săvârșin, Ioan Vodicean, care este și un minunat poet în grai bănățean, un mentor al festivalului împreună cu poetul Vasile Dan, președintele Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor din România.

Carmen ARDELEAN

Scriitori din Țara Silvaniei 2
Marcel Lucaciu

Dactiloscopii literare*

Reunind 34 de cronici literare și 3 memororii, cel de-al doilea volum intitulat *Scriitori din Țara Silvaniei*, care urmează să apară la Editura „Caiete Silvane”, întregeste peisajul literar al unui spațiu cvasinecunoscut, geografic vorbind, dar tot mai vizibil pe harta lumii literare, grație unor catalizatori precum revista și Editura „Caiete Silvane”, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj ce oferă, cu o generozitate și o ospitalitate aproape desuete în lumea contemporană, un spațiu de o extremă vizibilitate oamenilor de cultură din zonă. Am putea afirma chiar că un subtitlu al volumului ar fi putut fi *Și ei au trecut prin Cenaclul „Silvania”*, căci cei 25 de scriitori recenzați au fost sau sunt membri ori fulguranți participanți la ședințele literare ale celui mai longeviv cenaclu din județ (și printre cele mai longevive din țară). De altfel, am convingerea că volumul de față e o formă personală de manifestare a considerației pentru instituția care găzduiește întâlnirile și evenimentele cenaclului, Casa de Cultură a Sindicatelor din Zalău, care aniversază, în acest an, o jumătate de secol de existență.

Marcel Lucaciu demonstrează, încă o dată, prin volumul de față, că nu e doar un Om al Cetății, ci un Om al Cetăților în care trăiește și pe care le slujește de câteva decenii: Poezia, Învățămintul, Cenaclul literar „Silvania”, revista „Caiete Silvane”. Continuând, firesc și cu un simț al responsabilității civic-literare, demersul din anteriorul volum *Scriitori din Țara Silvaniei*, autorul alege să dezvăluie și să se dezvăluie în cronicile ce nu sunt doar o panoramă, ci o adevărată panoplie a „arsenalului” local. Un aer de dactiloscopie literară se degajă cu/în fiecare cronică, pe măsură ce se dezvăluie, treptat, liniile fine, aproape invizibile, inaccesibile cititorului inocent sau neavizat, dar și spiralele a căror cizelare e rezultatul unui asiduu exercițiu literar, al unei obstinații ce denotă o pasiune de care se lasă, autor și critic, cu bună știință, devorați.

Publicate, majoritatea, în ultimul deceniu, cronicile literare, câteva și prefete, conturează o imagine eterogenă a spațiului literar autohton, căci autorul se oprește deopotrivă asupra volumelor de poezie, proză sau corespondență, asupra scrierilor aforistice sau asupra unei culegeri de folclor, luminând, uneori retrospectiv, opera celor care nu mai sunt (Horia Ciovârname, Daniel Hoblea, Valentin Meseșan, Iuliu Suci) sau a celor care vâslesc încă prin învolburatul prezent, cei mai mulți dascăli în sens larg și restrâns al cuvântului (Silvia Bodea Sălăjan, Claudiu-Ionuț Boia, Ioan Bunta, Teodor Crișan, Ștefan Goanță, Octavian Guțu, Mioara Lazăr, Voichița Lung, Viorel Mureșan, Viorica

Mureșan, Ion Pițoiu-Dragomir, Florica Pop, Teodor Sărăcuț-Comănescu, Daniel Săuca, Viorel Tăutan, Liza Zaharia). Li se adaugă alți vajnici scriitori *în toată puterea cuvântului*, precum Florin Horvath și Alice Valeria Micu sau autoare aflate încă în căutarea unei formule specifice (Ancuța Mărieș, Iris Király).

Cu un exercițiu îndelungat al cronicii literare și al analizei de text, Marcel Lucaciu imprimă textelor pe care le dedică volumelor prezentate la ședințele de cenaclu sau celor ce reprezintă lecturi personale, o notă distinctă, particulară, recognoscibilă prin matrița pe care o aplică, prin demersul laborios constituit pe câteva axe fundamentale, esențiale în înțelegerea textului și în contextualizarea lui. De cele mai multe ori, cronicile sunt precedate de un paragraf meditativ, reflexiv, intens poetizat, un preambul/prolog ce are alura unui poem în proză care anticipează, sensibil și discret, dominantă volumului recenzat, constituind, în același timp, un pseudojurnal al stărilor și trăirilor autorului. Un scurt excurs autobiografic și/sau literar, atunci când backgroundul este semnificativ pentru devenirea scriitorului, deschide cronică propriu-zisă. Particularitățile stilului, constantele tematice și disonanțele sunt atent identificate și luminate progresiv, astfel încât să provoace la lectură, nu să submineze, prin devoalări intruzive. Sinteticele prezentări ale subiectelor, atențelor reprezentări ale eșafodajelor personajelor, meticuloaselor descinderi în biografia autorilor și în realitate/istorie, în vederea clarificării raportului/dózelor de realitate și ficțiune, când e vorba de proză, le sunt complementare finețea, delicatețea și instrumentarul chirurgical estetician, dar și ceea ce am putea numi auzul și văzul absolut, pe care un critic încearcă să le împrumute de la muzician sau un pictor. De altfel, cele mai multe titluri ale cronicilor (*Botezul gândurilor, Fantasmele trecutului, Văpaia cuvintelor, Terapia inimii, Ampretele inimii, Poetica absențelor, Dincolo de paravanul vieții, Măndrele unei inimii*) nu fac decât să confirme că tot al poeziei e sângele albastru care îi curge prin vene lui Marcel Lucaciu și că tot metafora rămâne Isolda existenței sale literare și... laice.

În fond, volumul e o dovadă a credinței în necesitatea stringentă a existenței și a promovării unei teorii a formelor... cu fond. Oprindu-se asupra particularităților stilistice sau compoziționale, dar și asupra conținutului pe care-l analizează și distilează, Marcel Lucaciu alege să păstreze, ca un căutător de aur din generația supranumită „Forty-niners”, doar pepitele a căror valoare e imuabilă.

* Prefață la volumul lui Marcel Lucaciu, „Scriitori din Țara Silvaniei 2”, aflat în lucru la Editura *Caiete Silvane* din Zalău.

Marcel LUCACIU

Neliniști răzlețe (X)

Fiecare vârstă are o tainică frumusețe ce se lasă dezvăluită numai trăind, cu frenezie, și, nicidecum, economisind viața – această misterioasă adunare și scădere a zilelor.

*

Călătorim spre noi înșine, de la tinerețea inocentă la senectutea lucidă, într-o dramatică încercare de autocunoaștere. *Binele, adevărul și frumosul* sunt valori morale fundamentale pe care le înțelegem și le prețuim, cum se cuvine, abia la maturitate. Tot restul vieții nu facem altceva decât să vedem umbrele din spatele focului ce arde în peștera lui Platon, respectiv să credem în iluziile din cotidianul absurd.

*

Orice rememorare presupune a străbate, din nou, spațiile temporale, fie cu ochii minții, fie prin intermediul visului, pentru a conferi o altă viață prezentului crepuscular. Refugiul în trecut și amintirile din tinerețe pot întreține *ars scribendi*, mai ales, dacă scriitorul, pe lângă aura de poet, are și iscusința povestitorului.

*

Nu frământările politice ar trebui să ne îngrijoreze, în această perpetuă tranziție, ci agonia Omului din satul care se destramă. Rostul său, într-o lume „înțoarsă pe dos”, îl spulberă veacul bântuit de fantasmă digitale. Odată cu bătrânii noștri dragi, pierdem o mare parte din farmecul tradițiilor și ne consumăm, mult prea devreme, viitorul.

*

Doina exprimă un diluviu de sentimente, pe cât de pustiitor, pe atât de coplesitor. Ea își are izvorul din inefabilul (și intraductibilul) *dor*. E dorul unei iubiri care nu știe de timp, nici de moarte. E dorul de moși și strămoși, de bunici și străbunici. E dorul de vremea haiduciei și a libertății depline. Prin simplitatea și profunzimea ei tulburătoare, prin focul ei lăuntric, de nestins, *doina* este chintesența sufletului românesc.

*

Singurătatea Poetului e o singurătate răsfrântă în oglinda vremii, aidoma frumuseții tragice a lui Narcis din undele miticului lac. Nemulțumit de „lumea cea aievea” (Eminescu) și dezamăgit de ciroul electoral, el simte nevoia să fugă, în răstimpuri, pe mica lui planetă de hârtie. Aici, lubita-Poezie știe să-i asculte gândurile...

*

Poezia e o haină de gală, purtată de-a lungul unui *bâlc* al deșertăciunilor...

*

Poetul transfigurează, cu multă delicatete, văzutul și (aparent) nevăzutul lumii în care trăim. Melancolia duioasă, ironia amabilă și seninătatea abstractă însoțesc, rând pe rând, confesiunile sale laconice, netulburate de vacarmul străzilor oarbe. Doar inima Poetului vede roua de lună printre meandrele cenușului mercantil.

*

Dragostea e ca ploaia și bobul de grâu. Ploaia, dacă nu îmbrățișează bobul de grâu, devine risipă. Bobul de grâu, dacă nu rodește, rămâne stingher. Și astfel, dragostea este necondiționată, dar simte, acut, nevoia de reciprocitate.

*

Timpul ne cerne argint în păr, tinerețea rămâne doar o stare de spirit...

*

Bate la ușă, din nou, o altă toamnă. Orașul e o mare cu valuri de umbrele. Cu speranțe, cu visuri deșarte, anii se sting în urna vremii... Zilele seamănă leit unele cu altele. Poate că există, mereu, numai un *azi*; un *azi* identic, de fiecare dată...

*

Dacă lumea e o arenă, înțesată de saltimbanci, atunci nu mai putem considera naturalețea drept o condiție *sine qua non* a umanității. Totul ar fi doar o „goană după vânt” (*Eclesiastul*).

*

Adevărul – spunea Hegel – e un lucru mare și, auzindu-l, omului ar trebui să-i tresalte inima în piept. Dar inima a împietrit, văzând cum stă Minciuna la mesele înalte...

*

În amalgamul trandafiriu al schimbărilor, se strecoară, încet, foarte încet, speranța. Trebuie să credem în destinul acestei țări, dacă într-adevăr o iubim. *Dum vita est, spes est* (*Cât timp există viață, există și speranță*).

*

Am învățat să-mi aleg cărțile, să le mângâi copertile, să simt pulsul autorilor, bucuria sau tristețea lor. Am învățat să despart valoarea de mediocritate, artistul de veleitar și adevărul de minciuna lustruită. Am învățat să citesc, dincolo de privirea lor, sufletul oamenilor. Am învățat să fiu Om, într-o lume dezumanizată...

*

N-am uitat să visez, deci sunt viu. Încă mai scriu, deci exist.

Jurnalul cu haikuuri

Menuț MAXIMINIAN

De peste un secol, scriitorii români au adoptat poezia japoneză. În anul 1904, în revista „Evenimentul”, I. Cyprian scrie articolul *Poezia japoneză*. Iar în anul 1911, Alexandru Vlahuță, în volumul *La gura sobei*, are eseul *Poezia și pictura japoneză*, iar în 1924, Ion Timuș scrie despre tanka și haiku în lucrarea *Japonia*.

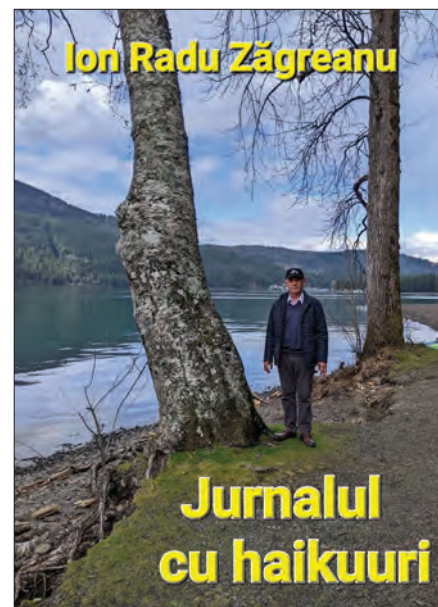
Jurnalul cu haikuuri al lui Ion Radu Zăgreanu pornește de la rubrica din cotidianul *Răsunetul*, în care scriitorul, ce locuiește la Malin, aduce în fața cititorilor, printr-o serie de eseuri, frumusețea satului, acestea fiind însoțite întotdeauna de câte un haiku. Așa se face că, după volumul *Liniștea poeziei*, apărut în 2023, ne întâlnim cu o nouă carte, prin care poetul evadează în spațiul haikuului, apropiindu-se încet de o mie de astfel de poezii.

Specia literară de sorginte asiatică îl prinde foarte bine pe scriitor. Preț de patru capitole, fiecare fiind un anotimp al frumuseții ciclului vieții, Ion Radu Zăgreanu ne invită la o întâlnire cu cultura și tradițiile românești, pornind de la structurile lirice inspirate din cultura niponă. O poezie plină de metafore, cu țintă directă, care concentrează în doze mici esențe ale universului. O trăire intensă, naturală, care crestează adânc în stânca timpului poveștile despre oamenii de pe aceste meleaguri. Le descoperim călătoria prin anotimpuri, de la florile ce explodează primăvara, odată cu primii colți ai iernii, cântecul nopților de vară, bogăția roadelor de toamnă și nopțile pline de povești ale iernii, lăsându-ne purtați pe aripile păsării vieții: „Nu observa că, / trecând prin anotimpuri, / i-a nins

pe gânduri”.

Cartea începe în miezul iernii, atunci când în nopțile Nașterii, cete de colindători se aud de Crăciun, îngerii și pământeni cântând bucuria împreună. Este timpul renașterii, atunci când micul prunc vine pe pământ: „La porțile raiului: / «– Lăsați colinda?»”. Și ce frumoasă este această priveliște, în care oamenii, la gura sobei, ascultă poveștile despre Cer și veșnicie: „Fumul din hornuri. / Dumnezeu trage satul / aproape de el”. Urmează primăvara, vorba cântecului, cu alaiul ei de flori: „Primăvara iar / intră în mine satul / ca un dor verde”. Și o mare sărbătoare este odată cu renașterea naturii: „De Înviere, / dealuri în rugăciune, / sub patrafire”. Mi-am amintit de George Coșbuc și a lui poezie *La Paști*, care prezintă atât de frumos lumina de pe ulița satelor: „Prin pomi e ciripit și cânt, / Văzduhu-i plin de-un roșu soare, / Și sălciile-n albă floare / E pace-n cer și pe pământ”. Și apoi vine perioada verii, când în sat „miroase fânul / adunat în căpițe / a veșnicie”. Ne reîntoarcem în copilărie, când dormeam în fânul din podul grajdului, iar ploile se auzeau pe acoperiș, curgând din streșini de rai. Și în haikuurile lui Ion Radu Zăgreanu vine toamna peste recoltele bogate ale anului când: „sub teascul toamnei / mustul zvârcolindu-se / plânge-n cascade”. Toate sunt într-o culoare a pastelurilor atât de frumos surprinsă de poet în satul spectacular „incendii de curcubeie”, iar „de pe deal păduri / revărsând cântecele / sat meloman”.

Nu lipsește din volumul de față lada de zestre, pe care noi o vedem ca pe ceva sfânt, moș-

tenit de la străbunii noștri: „costum popular. / moaște scoase din ladă. / ultimul sărut”. Aceste haine aduc prin frumusețea lor lumina din trecut și poveștile țărăncilor noastre, ce coseau cu atâta drag fiecare floriceică de pe cămașă, cu suspine și rugăciuni la fiecare împunsătură de ac: „ochii ferestrei / străpungând negrul nopții. / pe masă lampa”. Mereu tradiția a fost însoțită în satele noastre de credință, inima oamenilor vibrând strâns legat de ceremonialurile religioase: „din biserică / pleacă fum de tămâie / și zbor de îngeri”.

Vedem prin ochii lui Ion Radu Zăgreanu, printr-o poezie în stil japonez, frumusețea satului românesc: „în linie își / așeza cuvintele. / scria cu *brazde*”, ca mai apoi tot ceea ce a făurit să fie dăruit lumii. Ion Radu Zăgreanu aduce haikuuri, în care gândurile răzlețe sunt prezentate într-o sărbătoare a satului străbun, purtat pe brațe până în actualitate, în timpurile postmoderne în care avem nevoie de astfel de popasuri de lumină.

Roma ca un imens decor. Singularități. Singurătăți

Adrian LESENCIUC

Rodica Fleșariu Marinescu s-a născut în Brașov și s-a stabilit târziu în București, după ce a renunțat la cariera inginerască și a devenit unul dintre cei mai cunoscuți italieniști. Redactor și curator la Muzeul Țăranului Român, beneficiind de burse de cercetare în arte la Roma, Rodica Fleșariu Marinescu a ajuns una dintre vocile importante ale receptării Italiei – Roma devenind permanența și centrul de interes în tot ceea ce înseamnă reflectarea culturală – și autoarea unor lucrări care gravitează în jurul Cetății Eterne: *Roma – între jurnal și călătorie* (2004) și *Roma inedită* (2016). Și lucrarea mai târzie, *Amprente italiene*¹, relevă în primul rând o Romă inedită, descoperită la pas și redată într-un soi de singularitate (și singurătate) a expunerii permanenței sale. O Romă perpetuă, atemporală, se arată în ceea ce nu poate fi atins de mișcarea umană. „Oamenii sunt aproape sau complet absenți din fotografiile ei, și doar sporadic și marginal prinși în comunicările scrise”, notează prefațatoarea Smaranda Bratu Elian, cunoscuta italianistă (p. 6), ca și cum umbrele lor mișcătoare, efemeritatea prezenței lor nu ar face decât să tulbure la suprafața imaginii (indiferent de mijloacele de redare) ceea ce este imuabil. Prezența umană e mai degrabă cea a unor autorități tutelare *in absentia*, a unor personalități care impun prin puterea exemplului și a direcției: Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Horia Bernea, Dinu Adameșteanu, sau Vito Grasso și Bruno Mazzoni sunt asemenea autorități diriguitoare, ordonatoare, dar lor li se alătură o Ana Blandiana inedită la Librăria Bibli, redată în același spectru al tăcerii purtătoare de poezie (p. 28).

Roma inanimată e o Romă intimă, profund umană și fericită – întărește prefațatoarea: întotdeauna fericită – care se relevă, într-o bună parte a celor 47 de „ampreinte italiene” recuperate după jurnalele de călătorie. În 1991, anul primei călătorii în Cetatea Eternă, Rodica Fleșariu Marinescu se îndrăgostește iremediabil de acest loc. Ulterior, Roma devine o constanță, iar în lucrarea recentă autoarea expune, pe lângă imaginile clasice ale locurilor arhicunoscute, perspective inedite: cea de pe Monte Mario, ipostaze ale apropierei de bazilica San Clemente a cărei siluetă se întrezărește în *Periplul umanistic* al lui Zoe Dumitrescu-Bușulenga, perpendicularele pe Via del Corso, muzeul-atelier Canova Tandolini, Colina Aventino și Grădina cu portocali, podurile de peste Tibru, Via Margutta a filmelor *Vacanță la Roma* și *Un american la Roma*, Campo de' Fiori, La „Tavo-

la Calda”, „le statue parlanti” sau cartierul Coppedé, descoperit la indicația lui Bruno Mazzoni, în același cadru atemporal, cum este cel proiectat dinspre Via Ombrone, unde absența devine așteptare înainte să devină stridentă (p. 94).

Amprente italiene e cartea care conține eseuri despre o Romă-decor și, prin extensie, despre o Italie-decor, ca imense expoziții de artă, în care prezența umană se subînțelege în expunerea cotidiană a acelorași drame și a acelorași bucurii. Nu un jurnal de călătorie e cartea, ci o sumă de eseuri despre rătăcirea voluntară în Roma (într-o jumătate de lucrare) și a unei peregrinări (în cealaltă) în care, pe lângă marile orașe ale Italiei: Napoli, Florența ori Venezia, locuri mai puțin cunoscute precum Ostia Antica, Orvieto, Grado, Aquileia, Palestrina ori Civitavecchia sunt arătate lumii nu ca pretext de călătorie, ci ca pretext de descoperire de sine. Prin urmare, „ampretele italiene” sunt o sumă de eseuri despre condiția umană, ale cărei urme rămân vizibile, în ciuda ascunderii lor îndărătul obiectivului, în istoria care îi resoarbe. Smaranda Bratu Elian găsește în aceste eseuri un memorial al experienței, „pentru că eseurile au o privire retrospectivă învăluită în aburul ușor al nostalgiei, așa zice că ele mai degrabă decât să alcătuiască un jurnal de călătorie sunt un memorial, memorialul unor experiențe fericite” (p. 8).

Textele Rodicăi Fleșariu Marinescu din *Amprente italiene*, în ciuda cețurilor nostalgice care învăluiesc locurile în expunerea lor atemporală, au tăietura precisă a autorului format într-o anumită disciplină a minții, care a pregătit minuțios unghiul în care umbrele zgomotoase ale trecerii se îndepărtează, care s-a documentat pentru a obține acest unghi și a cântărit apoi perspectiva, care a pășit pe drumul care duce neîndoielnic la Roma, iar aici pe cel care se îndreaptă spre un loc-origine, Accademia di Romania, de unde încep toate amintirile, pregătirile, plecările, reîntoarcerile, tulburările și tăcerile. Undeva, în acest cadru nemișcat în care protagoniștii istoriei sunt așteptați să pășească, pe ziduri sau pe ecrane interioare rulează imagini din Brașovul natal. Iar apoi se proiectează același drum, pe care este imposibilă rătăcirea.

Note:

¹ Rodica Fleșariu Marinescu. (2022). *Amprente italiene*. Prefață de Smaranda Bratu Elian. București: Peter Pan Art. 325 p.

Pledoarie pentru apropiere

Alice Valeria MICU

Poate că sintagma cea mai detestabilă a ultimilor ani (și, vai, onorată instanță, sunt atâtea!) este distanțarea socială. Dincolo de limbajul de piatră, căci lemnul mai are viață în el și nu aș vrea să-i jignesc apartenența la această lume încă vie, stă imbecilitatea conceptului. Sper să-mi scuzați expresia, e o idiosincrazie mai veche, legată de siluirea limbajului în general și a limbii române, în special, atât de generoasă și tot mai puțin apreciată.

Conceptul de distanțare socială a fost pe atât de îmbrățișat de media, de toți factorii de influență și de populație, pe cât de mare este contradicția celor doi termeni alăturați în una dintre cele mai stranii combinații. Căci socialul conține însăși ideea de apropiere, de comunitate, de legături în interiorul unei organizații. Ce te faci, însă, că tocmai social media a fost locul unde sintagma s-a rostogolit cu o viteză amețitoare, preluată cu un tip de satisfacție stupid. Îmi amintește de elanul cu care toată lumea vorbește acum despre implementare, a prioritiza, a transparentiza, a internaliza, impactează, nelipsitul gen, similar cu „ca și cum” sau „de exemplu” și de alte asemenea. Exact acolo, în spațiul virtual, unde se presupune că oamenii sunt împreună, inclusiv cei ce se află departe din punct de vedere geografic, în acel tip de presă ad-hoc, unde fiecare participant aduce în discuție ceea ce îl preocupă, uneori fără nicio limită de intimitate (dar asta e o altă poveste), sintagma distanțare socială a fost preluată pe negândite, savurată, însușită cu o suspectă disciplină și aplicată în viața de zi cu zi. În numele ei, părinților li se reproșează că-și lasă copiii la joacă, în fața blocului, primeai reproșuri energice în mijloacele de transport în comun, asta după vreo două-trei luni în care acestea au circulat aproape goale, iar unii aplaudau gardurile amplasate într-un magazin pentru a separa două categorii de clienți. Sunt gata să risc o ipoteză și să spun că, dacă din zona oficială s-ar fi avansat ideea unor rezervații pentru cei reticenți preceptelor din jurul acestei distanțări sociale, ar fi

fost destui care să-i găsească nu doar argumente, ci și justificări pentru un somn și o conștiință liniștite. Am avansat ideea și din experiența trecutului, legată de excesul de zel, dar mi se confirmă și azi, când avântul pupincurismului capătă conotații de responsabilitate socială, iar trădătorii, pârâcioșii, detractorii și sinecuriștii se lasă înveșmântați în demersul lor miser de masca avertizorului de integritate. Vânătoarea de vrăjitoare a secolului trecut, când era de ajuns să denunți de o parte a Atlanticului că vecinul are simpatii comuniste, iar dincoace, pe plaiuri est europene, că vrea să fugă în Vest, și nefericitul delataționat era luat pe sus, pare puf de păpădie pe lângă ce se poate executa azi, când nici nu mai e nevoie de multă muncă operativă, căci toți își expun viața pe rețelele sociale, ca într-o competiție a cărei linie de sosire e mutată mereu mai departe, ca atunci când păcălești un copil să îl înveți mersul. Iluzia orizontului. Tot timpul privind peste umăr spre performanțele celuilalt, niciodată mulțumit de propriile realizări, alergătorul de cursă lungă este într-un concurs cu obstacole pe care tot el și le zămislește, într-o frustrare continuă, căutând mai binele, fără să înțeleagă un fapt simplu și firesc, precum e apa rece de izvor, că mai binele este vrăjmașul binelui.

V-ați întrebat, desigur, sau au făcut-o copiii, în lundul șir al de ce?-urilor spre deslușirea misterelor lumii, cum se face că o ceașcă are mâner, dar un pahar nu. Ei bine, ceașca tradițională are, dar cea chinezească, nu. Explicația este în convergență cu tipul lor de mentalitate: dacă este prea fierbinte la atingere, conținutul este prea fierbinte pentru a fi băut, iar o mână suportă oricum mai ușor durerea.

Mai pun alături și recurentul *less is more*. Adăugăm instinctiv lucruri în plus, avertismente, mănere, dar tot ne ardem gura cu ceaiul prea fierbinte, până la urmă, și asta pentru că ridicăm pereți care ne separă de răspunsuri. Soluția este mereu dincolo de inevitabilii pereți de separație, în simplitate și omenie, în solidaritate.

Marco Pelliccioli în traducerea Luciei Ileana Pop

Marco Pelliccioli (n. 1982) a publicat: *Nel concerto del tempo* (Mondadori, 2024, locul al II-lea la Premiul internațional Gradiva, Mențiune specială la Premiul Camaioire); placheta *Il sogno del pesce gatto* (Stampa 2009, 2023); *L'inganno della superficie* (Stampa 2009, 2019, finalist în Top 5 la Premiul Città di Acqui Terme); *L'orfano* (LietoColle-Pordenonelegge 2016, Premiul Colline di Torino); *C'è Nunzia in cortile* (LietoColle 2014, Premiul Albero Andronico). În 2015 a publicat romanul *A due passi dal treno* (Ed. Eclissi), menționat la Premiul Calvino. Scrie povești pentru copii (Gallucci, Einaudi) și este prezent în antologia *Giovane poesia italiana* (Pordenonelegge 2020), tradusă în engleză, franceză, spaniolă și germană. Colaborează cu ziare și reviste, pentru care scrie recenzii și articole dedicate principalelor figuri poetice ale secolului XX italian. La Milano, a organizat diverse inițiative culturale, precum cursurile anuale de „Poezie italiană și străină din secolul XX până în prezent” pentru *Teatro Fontana* și seria „Noi chestiuni de poezie” pentru *Casa della cultura*. Din toamna acestui an (2024), este director al Casei Poeziei din Milano.

Urbane

I

(Milano Santa Giulia)

Dincolo de geam, încâlcelile șinelor
nu se rezolvă în cadru,
acelerații de culoare-sticlă-fluid
traduc traficul reflectat
în magmă-perspective, puncte
de fugă în afara focusului

în timp ce norul care apasă
la orizont, învăluie forme pătrate, impulsuri
de electricitate, tensiuni spiroidale
care îi consacră înălțarea

sau, poate, căderea.

II

(Milano Greco Pirelli)

Stupi cu scări,
hublouri, balustrade de sticlă
și plante veșnic verzi:

albine harnice
coboară grăbite la Greco,
prima
legătură a dimineții.

III

Și noi, închiși în silozuri,
modelăm zilele întorcând,
în pauzele mult dorite de cafea,
privirea înspre afară

și nu vedem reflexia macaralei
care profilează, până anulează,
eroismul

nostru.

IV

Te întrebi
dacă și această săpătură
brațe de macara, stive, siluete portocalii,
va deveni o formă
de sticlă spiralată, ca aceea
care apasă pe fundal
sau dacă într-o zi va înmuguri
din nou o prăvălie, o florărie
ca la colțul străzii Pietro Maroncelli

unde distrat cumpăr
un trandafir galben
în localul murdar de pământ,
foarfeci și petale căzute.

Viorel Tăutan

Poeme – scenarii

Cântecul meu

Să cânt îmi vine, oameni buni
uneori
pun la uscat note majore pe sfori de portativ
întinse între apus și răsărit,
taman unde câmpia respiră prin flori,
cum pomii – prin muguri zglobii,
în rest, sunt invitat întotdeauna de onoare
la festinuri iscate de faste sărbători aniversare,
păreau a spune domnii Diez și Bemol,
când tot ce sună fals îi doare,
doar în surdină-mi permit
să fredonez imnul sau oda, spre a fi dedicate
așa cum se cuvine-ntr-ale muzelor cetăți,
că pot schimba prefixul,
încât voi spune tuturor
despre noua etate,
felicitări să aduni și daruri,
precum și de la Domnul multe haruri.
Sunt vesel, voi cânta-n game majore,
să țină cântul meu mai multe ore
de-a lungul anilor ce vin,
festin după festin
festin după festin...

&&&

Albul-uitare

(apocalipsă și geneză)

Deodată
simți-vom tunet adânc,
mireasmă de pește întors către nori,
și păsări zbatând țipăt de spaimă spre-abisuri,
apoi, fulgere poticnite-n spirale acvatice,
privirile căuta-vor brațe rătăcite-n speranță de horă,
mâinile – raze plângând crispat
ascunsa geneză.
O, mama nu își uitase pruncii la joacă,
nici brațele truda și-odihna,
ci mânioasă negura îi înghițișe!

La urmă,
întreitul sărut al genunii
se stinge închis într-un murmur năuc:

„Veni-va și EL și EA,
și totul va reîncepe cu
albul-uitare!”

&&&

Clipa iubirii

De la primele semne ale nevoii
de împreunare, ai dorit să descoperi
liantul menit să fidelizeze,
coastă
abia desprinsă din pieptul
primului alcătuit om biblic – fecioara
neprihănită de virusul cunoașterii.

Nu credeam să întâlnesc vreodată
pereți unde caii verzi
mor potcoviți cu iluzii,
până când un oarecare,
pârâind grotesc în microfon,
mi-a sugerat acceptarea infidelității,
asimilând-o unei virtuți instinctuale,
cum ar fi nevoia de împreunare,
dependența de orgasm –
expresie a gloriei efemere,
precum clipa când,
supus credinței în iubire
pentru emisfera desprinsă
din întregul androgin,

constați că dorește independență,
libertatea individuală de a căuta
mereu, cică, alternative,
flirturi pe fond cultural,
oportune emancipării.
Doamne, câtă naivitate!
va cânta aria furiei,
va râde,
va plânge
servindu-ți o lecție de moralitate.

Doream să cred în iubirea statornică
dintre două jumătăți nestatornice,
să uit că așa ceva nu mai există
de când prima femeie l-a păcălit pe întâiul
cu șarpele (acum prieten FB al familiei)

și astfel aflat-am, clipa iubirii integre există,
dar așa cum știți e numai o clipă!
O clipă!

&&&

**Urare
precum îmi e voia**

Raluca-Diana stă frecvent la taclale
cu necuprinsul Stăpân al luminii,
„nu poți altfel, decât pe brațele sale”,
îmi spune, și
glasul ei destăinuie profanilor miraje,
în patruzeci și două de secvențe-curcubeu,
„ceea ce faceți toți purtătorii de spirit celest
în aceeași clipă cronofagă,
vă spun fără opreliști,
treceți așteptând și așteptați trecând”!
„Așteptarea aspirație este, speranță,
Iluzie a trecerii înțelenite, imobile, mumificate –
alegeți!”
îi răspund. „Doar ție,
fiică a șanselor tangibile,
ți-am dat puteri să destrami nerozia urii
și compasiunea disprețului,
așadar fi-vei ani mulți primită,
dinspre semeni,
precum toți înțelepții,

cu ghirlande de spini înfloriți,
pentru că numele tău e purtător de mânie,

iar prenumele – de curaj,
glorie și frumusețe!”

Dar eu, naratorul,
știu bine că adevăr grăiește,
iar darurile primite le va purta până dincolo
de orizontul centenarului,
precum îmi e voia!

&&&

Doinei mele

Încă din zori se-anunță o zi-nsorită, mare,
semn că se pregătește-n inimi sărbătoare,
Câmpiile de aur ne-ntâmpină, celeste,
cu degete de rouă bat nimfele-n ferestre,
purtând pe cap cununi din mirt și flori de tei,
din păpuriș ies fauni, dansează printre-ahei,
și-o tânără naiadă cântă din lira-i de-os
cum o-nvățară meșteri din insula Patmos,
ținut în care s-a născut tristețea-dor
și-apoi speranța-n inimile tuturor.
Iar lunci, poieni se pregătesc anume
Să-ntâmpine cântarea care-a venit în lume
Iscată de un Dor cu inimă curată,
așa cum doar în basme ades ni se arată.
Purtând tristețea-n sine, revolta și iubirea,
etern sfințindu-și locul, Doina e însăși firea,
În sufletu-mi pătruns-a – un Dar dumnezeiesc,
Semn că sunt liber; Doamne, de-atunci să o iubesc,
Sunt prins în hora vieții cu Doina mea de mână
și jur eternității că-așa vreau să rămân!

In memoriam Ioan Moldovan

duminică spre joi

Munți de ardei iuți – degeaba
Găurile negre din mintea mea albă sunt tot mai dese

Tinerețea nu se repetă
Pielea ta înmiresmată nu se repetă

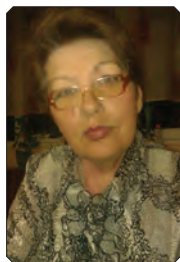
Într-un oraș cooperant de care nu-mi amintesc
Cu tine fratele meu ceresc
Mă întâlnesc

Dinți de fiară tu ai
Și eu nări sălbatice
Stăm la o cană de ceai
Pe țărmul Mării Baltice

Vine Primarul la noi, nu vine?
Găurile negre din mintea mea-s pline de pânze veline

Binele vieții noastre la această oră
Ne adună cu grijă și ne devoră

Poem publicat în revista „Caiete Silvane” [nr. 4 (99), aprilie 2013, p. 2] și în antologia „Poeme pentru Caiete Silvane” (Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2017, p. 45).

Silvia Bodea Sălăjan

Adorație

Am stat la umbra unui copac
 Și frunzele aveau forma binecuvântărilor Tale
 Am privit apoi florile
 Și-n boabele de rouă
 Ridicând osanale
 Am văzut lumina chipului Tău
 M-am întors în vis
 Și-n neliniștea gândului meu erai Tu
 O amforă plină

Cum aş putea să nu Te ador
 când Jertfa Ta îmi este Lumină
 iar chipul Tău
 mi-e întipărit pe retină

Îngerilor mei

cum roua respiră fierbinte
 pe sânzienele din zori
 cu aripi sfinte blând se-nchide
 iertarea peste frunți trudite
 și-n partea dinspre rugăciune
 se sting ispitele-n parfumul
 îngăduitelor culori
 anticipata bucurie
 ce se dorea a fi lumină
 nu e decât un fruct oprit
 în voia liber-a căderii
 iar lipsa binelui din gând
 e asumarea rătăcirii
 în condamnarea fără vină
 în tentativa renunțării
 dintre tăcere și cuvânt
 vreau două aripi făptuite
 de palmele virtuții pline
 și amurgind pe calea lumii
 să-nalț spre ceruri flăcări albe
 iar îngerii ce-i port în mine
 ca sânzienele din zori
 să stingă lacrima
 neplânsă
 în curcubeie de ninsori

Când se naște o stea

E seara ce-adoarme în inima mea
 e seara bânduind prin cetate
 din vechi amintiri când se naște o stea
 ce-mi duce trecutul cu ea
 și-mi stinge lumina cuvintelor toate

Tăcerile vin și-mi cer vamă mereu
 la porți ferecate
 atunci însuși cuvântul sunt eu
cu-albastre făclii fumegânde
 și poate
 în umbre de nori ascunși în chilii
 eu sunt loc tănuit cu tăceri neuitate

Nu voi ști niciodată

și nu voi ști niciodată unde
 mi-am rătăcit cărarea
 iar soarta mea a devenit odihna păsărilor fără cuib
 pentru că timpul mi-a furat pe rând
 iubirea și uitarea

Întâlnirea din poem

mi-ar fi suficientă o rază de lumină
 ca să pot găsi drumul să răzbat
 până la limita unui dor cenzurat
 în care te păstrez în taină pe tine

mi-ar fi suficientă lumina unei scânteii
 ca să aprind cu ea un munte de vise
 ce se ascund în nirvane promise
 și fac vâlvătaie pe trupul anilor mei

mi-ar fi suficientă mângâierea unui cuvânt
 în care să mă întâlnesc cu inima ta
 la jumătatea dorului ce veșnic va purta
 iubire de îngerii coborâți pe pământ

Vasile Dan Marchiș

Perfecta mirare

În această lume
ce sunt mai răspândite ca mirările?
Doar mirarea este unică
și nu poate fi asemuită cu ceva...
Numai atunci mirarea este perfectă
în contextul ei
când mirându-te de ceva,
trebuie să stai perfect nemișcat,
să nu schimbi poziția
nici măcar privirea,
sau să miști pupila în stânga sau în dreapta
să se creadă astfel că mișcând ceva
din ce te reprezintă,
faci semne la cineva
și că doar simulezi mirarea...
În această lume,
ce sunt mai răspândite ca mirările,
când știi că exist fiindcă Dumnezeu
îmi apreciază mirarea pe care
în nemișcarea mea o execut,
nu cu ochii,
ci cu gândurile...?

Alexandru Cazacu

Martorii

Suntem martorii ce adulmecă
starea de asediu a serii
și culorile ei scoase dintr-o mare de neliniști
când despărțirea este o soră mai mică a neantului
iar răbdarea se rostogolește de-a lungul străzilor
la sfârșitul de sezon al urărilor de bine
prin cartierul construit în anii optzeci ai secolului trecut
ce stă prins în ghearele pisicii de Cheshire
Doar minunile fac eforturi să ne ajungă
în acest lung început de singurătate
unde ore par țigle de sticlă
peste care se aruncă
vrăbii cu aripile plumbuite
de o osteneală neștiută

Parodie de Lucian Perța

Vasile Dan Marchiș

Perfecta mirare

În această lume prozaică
nici nu mă mai mir că versul,
poezia adică,
nu-și mai află locul și mersul
zodiilor, cam asta indică.
Verbele care îndemneau la scris,
la citit, la creat,
au fost **exilate*** încă
de când s-a aprobat
ca **zodiile** să fie **contrafăcute**.
Nu mă mai mir că poeții
scriu doar **microepistole triste**,
toate pe măsura și în spiritul vieții
pe care o trăiesc sperând să existe
totuși, undeva, cândva în viitor,
niște **zodii de rezervă**
pe care Dumnezeu le va dăruia lor.
În aceste condiții sper că se observă
în scrisul meu, că până și eu
mă tot mir, sincer să fiu,
cum Dumnezeu
mai am chef să scriu?!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autorului.

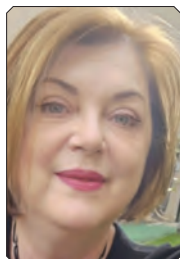

Nicolae Nistor

Tu ești ca toamna

pare tristă această toamnă,
având trăiri rostogolite în noapte,
uite, triste și pătate.
mă ascund în sunete de muzică,
în amăgiri ascunse-n cărți
și știu că te ascunzi în șoapte.
mă amăgesc că ești în fiecare frunză,
și-mi este frig de tine Nic,
iar ploaia șterge trupul meu flămând,
parfumul tău pe caldarâm dispăre,
scrisorile întârziate plâng și curg
prin canalele uitate!

pare tristă această toamnă,
cu miros de struguri morți în vinuri,
sădind atâtea drame.
sunt condamnată să te am în minte,
ca o amprentă ce nu moare,
atât cât este toamnă și mă mint,
că sunt ca un copac golit de frunze,
și pare că nu doare.

Codruța Vancea

Firescul alb al secundeii

singura înfrângere pe care a suferit-o moartea mea
a fost clipa în care am rămas atârnată de-o secundă
mai mult decât infinitul
la poarta casei tale
trădată de tot și de toate
fiică a nimănu
venită de nicăieri
îmbrăcată în rochia lunii
descultă
cu palmele tale cuprinzându-mi glezna ca într-o rugă
în timp ce de jos zăpada încerca să ne înghețe ca
două statui pentru totdeauna
devenisem atât de albă că nu reușeai să mă vezi de
ninsoare
mă simțeau doar fierbinte că sunt acolo
și ochii tăi luminau ca două stele
pleoapele mele aveau nestemate – mi-ai spus
gerul și-a oprit respirația
vara și-a deschis în iarna aceea florile pentru o
secundă
nimic nefiresc – mi-ai spus
doar Viața

Mădălina Virginia Antonescu

Bobocul de trandafir

Peste noi se înalță marele oraș-grădină, așa cum l-au
visat cei din trecut,
Sute de niveluri cu mii și mii de soiuri de plante,

Cu trandafiri înrouați de frăgezimea ploilor tropicale
picurând gingaș deasupra bobocilor;
Ești albă și rumenă ca un boboc de trandafir
și inocența ochilor tăi nu va muri niciodată.
Aurelia Magna, cea neștiută, cea ascunsă, cea dată
la o parte, cea râvnită pentru grădina ei,
A strigat și cei din jur nu au înțeles-o,
A fost înconjurată de neîncredere, mii de săgeți ale
urii au străpuns-o din toate direcțiile,
Lipsa respectului a urmărit-o dinaintea terminării
facultății;
Ce ați făcut voi, marii deținători sistemici ai
patalamalelor și țidulelor oficiale, cu visurile ei,
Din ce direcție ați început să trageți primii, din care
ceată,
De la care generație începând, de pe care front,
Ah, acest război al generațiilor în care
Am pierdut arborele trecutului, privind rădăcini sterpe
și uscate, întrebându-mă
Ce trandafiri se mai pot scoate din el,
Butașii cărui senin început.

Teodor Sărăcuț- Comănescu

Fulgurații (în ritm de haiku)

*

boii la arat
înaintând alene –
în cerdac doar păsări

*

brâu de lampadare
la marginea pădurii –
florile de soc

*

mană cerească –
sub dogoarea soarelui
lanurile de grâu

*

în porumbiște
dovleci cu capul sus –
sfârșit de toamnă

Anda Comșa-Chiș

Balamale

Oamenii cu scaun la cap
Se leagă cât mai strâns de bârnele din ochi
Să li se umple mai ușor gândurile
De balamale
Ce pot bloca oricând
Accesul la vise și fluturi
Și oase și lacrimi
Omul cu cele mai puține balamale
Are norocul chior
Ușor dus de nas
Împiedicat de blestem
Cade voluntar în malaxorul făgăduit
Mulțimea promite
Fierul încins dezmembrează
Mașina de gândit a lumii.

exersez urcatul treptelor
când ajung pe cea
mai de sus
cad în mine
pe suprafața umbrei

mă simt ca un cer
nenăscut
ca un zbor într-un spațiu
de gratii
ca o copilărie
amputată

am învățat mâinile
să îmblânzească lucrurile
să le dea o formă
mai bună
să strângă în pumni lutul
până curge o rugăciune

când vine noaptea
conștiința umple coșciugul
cu apă
și învăț să mă spăl
de moarte

Radu Chiorean

Nu contează

Eu sunt oglinda...
sunt oglinda!
cu mâinile pline
de urlet
încerc să o desfac
măcar s-o sparg
și să adun cioburile
într-o față
ce se privește
înăuntru

înăuntru sunt imagini
ce au contur de piatră
între ele
o boală de-a le uni
cuvinte înghețate
pe jumătate

Alina Caraghin

Poveste pe jumătate

Perechea de pantofi roșii cu tocuri cui
lăsați pe marginea drumului
spuneau doar jumătate de poveste.
Fuseseră aruncați din goana mașinii
sau
Ea îi abandonase,
pentru că o împiedicau la mers.
Poate erau un cadou nedorit
sau un corp delict.
Erau un semn, un mesaj, un cod dintr-un joc în care
O femeie înghețată în timp
avea nevoie de ajutor?
Nu cumva își înfipseseră tocurile într-o inimă
care a sângerat
până i-a înroșit?
Poate acolo, aproape de șanț
era și o inimă secătuită.

(Selecție „Caiete Silvane” din grupajele primite la
redacție.)

Mircea POPA

Interviu cu Ion Taloș (IV)

„Cercetarea culturii populare este o știință de excepțională valoare, încă nerecunoscută integral, între științele despre om”*

Mircea Popa: *Cum au suportat Florica și Ion-Florin absența ta de lângă ei?*

Ion Taloș: Politica din vremea regimului dictatorial nu mi-a permis să-mi iau familia în străinătate, deci pot spune că n-a fost ușor, dar am folosit orice ocazie pentru a fi cu Florica și cu Ion-Florin: după câteva luni de activitate la Freiburg am dat o fugă la Cluj, cu încuviințarea Fundației Humboldt, și am crezut că voi sta două săptămâni, dar, din cauza războiului de șase zile dintre Israel și Egipt, nu mi s-a permis ieșirea din țară decât după liniștirea situației; am rămas, prin urmare, acasă, mai multe săptămâni, iar, la un moment dat, Florica a primit pașaport pentru Germania Federală, dar fără Ion-Florin, deci am fost împreună trei luni la Freiburg; în perioada lectoratului de la Köln, structura anului universitar îmi permitea să fug tot la două-trei luni acasă. Grea a fost perioada 1985-1988, când nu era posibil să ne vedem, dar vorbeam la telefon cel puțin o dată pe săptămână, Universitatea achitând toate convorbirile mele efectuate de la telefoanele ei (cred că a fost vorba despre sume destul de serioase); numai când vorbeam de la alte telefoane achitam eu costul convorbirilor. Și mai aveam un canal de comunicare: studenții germani care erau colegi cu Ion-Florin, la Medicină, duceau vești și pachete la Cluj, căci toți călătoreau în propriul automobil, și îmi aduceau știri de acasă, necenzurate. Asta a fost situația pe care am fost nevoiți să o suportăm timp de trei ani.

În ciuda dificultăților provocate de absența mea, Florica a desfășurat o activitate didactică apreciată la Cluj-Napoca; a obținut gradele didactice dorite de orice profesor secundar, iar foști elevi ai ei vorbesc și astăzi sau scriu despre lecțiile ei: nu demult am cunoscut-o pe doamna Andreea Ghiță, de la TVR Cluj, care, în momentul în care mi-a aflat numele, m-a întrebat: *Sunteți cumva soțul doamnei Taloș, care a predat la Liceul de Muzică? Fiul meu vorbește și acum cu bucurie despre dânsa.* Tot întâmplător am dat, într-o zi, peste un articol publicat de colegul Tudor Sălăgean, în care vorbește despre *minunata profesoară de limba română, doamna Florica Taloș.* Aprecierea nu vine din partea unui elev oarecare, ci a unuia care a ajuns profesor universitar și director al Muzeului Etnografic

Pe urmele sefartzilor în Tangier/Maroc

al Transilvaniei.

Florica avea o atenție deosebită față de fiecare elev, vedea în fiecare pe Ion-Florin, îi plăcea activitatea la catedră. Povestea și recita foarte frumos, la clasă, ca și în familie: nepotul nostru Paul-Florian era fermecat de poveștile ei, iar recităriile l-au făcut să spună că bunica lui e *poetică*. După reunificarea familiei, în 1988, am realizat cu Florica un manual pentru învățarea limbii române de către vorbitori de germană, care se tot reeditează de circa trei decenii, desigur, în tiraje mici, dar, cum ne informează anual editura, numărul exemplarelor vândute se ridică la mai multe sute.

Ion-Florin a absolvit cinci ani de Medicină la Cluj și a continuat, pentru ultimul an, la Köln, a primit post la două spitale importante din Aachen și Münster, după care s-a stabilit în Statele Unite, devenind profesor la Harvard. A publicat, împreună cu un coleg, lucrarea *Cross-Sectional Atlas of the Brain* (2006), despre citarea căruia în Statele Unite, în Australia sau în țări europene mă înștiințează frecvent Academia.edu, crezând că eu sunt autorul atlasului. O boală necruțătoare ni l-a răpit în floarea vârstei (la 55 de ani), lăsând în urmă pe Delia și pe Paul, care, fără a-l înlocui în conștiințele noastre, ne mângâie bătrânețile. Memoria lui Ion-Florin e vie, nu numai în familie, ci și în învățământul medical. Paul a evitat domeniul filologic al bunicilor și pe cel medical al părinților, devenind compozitor de muzică de film.

M.P.: *Una dintre marile pasiuni ale fiecărui profesor este dorința de a fi în legătură cu generațiile aflate în curs de formare. Cum ți-ai împlinit misiunea didactică în spațiul german și cu ce rezultate palpabile?*

I.T.: Dă-mi voie ca mai întâi să adaug la întrebarea ta: ... și în spațiul românesc, după anul 2000. E o mare onoare să poți contribui la devenirea unor

generații (cu atât mai mult, într-o țară ca Germania, în care învățământul superior are o tradiție de șapte secole). Și e o răspundere foarte mare. Trebuie să vorbești studenților despre teme care îi interesează și care să aibă importanță pentru cariera lor. Activitatea mea era un început, nu am preluat o tradiție, pentru că nu exista o tradiție a cercetării oraltății în romanistică, atât în Germania, cât și în România. Folclorul de limbă germană se studiază în Germania, Austria, Elveția, în institute specializate, dar folclorul romanic, literatura populară romanică, nu se preda (și nu se predă) în institutele de romanistică din cele trei țări. Există câteva excepții: în perioada interbelică, romaniștii de la Universitatea din Hamburg au desfășurat o activitate didactică și de cercetare în domeniul culturii populare romanice; ei editau revista *Volkstum und Kultur der Romanen* (1928-1944), sistată odată cu încheierea războiului, iar în perioada activității mele la Köln, numai Felix Karlinger mai ținea constant cursuri de literatură populară romanice, o vreme la München, iar apoi la Salzburg. Prin urmare, nu a existat o tradiție adevărată în această specialitate. Și pot spune că predarea folclorului romanic în universitățile germane nu a continuat nici după decesul lui Karlinger, respectiv după pensionarea mea, deoarece vremurile s-au schimbat, învățământul orientându-se astăzi spre viitor, spre IT și AI, nu spre tradiție. Eu am prins însă anii în care în Germania continua sistemul universitar vechi, cu studenți care nu erau obligați să-și încheie studiile într-un număr cât mai mic de semestre, aveam studenți de peste 10 semestre, care își îmbogățeau cunoștințele profesionale și cultura generală, urmând în fiecare semestru cursurile care îi interesau. Era o plăcere să constați că studenții vin la cursuri, fie de dragul profesorului, fie al specialității, fără a fi constrânși de cine știe ce factori. Ei își formau o cultură cât mai bogată, nu ca azi, în vremea punctajelor și evaluărilor, a stresului, ceea ce a schimbat mentalitatea și ritmul vieții universitare, al vieții în general, când nimeni nu mai are timp pentru nimeni, din cauza scientometriei, a măsurării cantitative și, poate, acordă prea puțină atenție culturii generale în profesie. Cu alte cuvinte, Bologna a schimbat fața universității, anulând parfumul sau flerul original al școlii superioare tradiționale. Personal, accept acest nou fel de viață universitară, îi recunosc necesitatea, dar nu pot să uit frumusețea școlii de altădată. Pot spune că fiecare epocă are specificul ei și s-ar putea imagina ca în viitorul mai îndepărtat, vârstnicii să aibă nostalgia vremurilor de azi.

Rezultatele muncii mele la Köln au fost măsurate în numărul studenților participanți la cursuri, în alcătuirea unei mici arhive de folclor spaniol, în publicarea, în colaborare cu A. Greive, a unui volum de basme populare romanice, și în relațiile care au continuat cu unii studenți și după absolvirea lor, respectiv a pensionării mele. Chiar ieri am primit un e-mail de la unul dintre foștii mei masteranzi, Albert Manke, care, iată, după

mai bine de două decenii, în care a activat în Cuba și în Statele Unite, s-a întors la Köln, vrea să continue legăturile cu mine și să lucreze în specialitatea mea.

Același lucru îl pot spune și despre activitatea mea la Universitatea „Babeș-Bolyai”, după anul 2000, unde folclorul românesc e cercetat cu asiduitate, dar nici nu s-a pus problema introducerii, ca obiect de studiu, a folclorului romanic; au participat la cursurile mele studenții de la Secția germană, masteranzi și doctoranzi de la Facultatea de Studii Europene; am amintit, mai sus, că aici am alcătuit o antologie de proză populară franceză din a doua jumătate a secolului al XX-lea, cu texte traduse pentru prima oară în limba română, deocamdată inedită. Deosebirea cea mai importantă între activitatea mea de la Köln și cea din Cluj-Napoca este faptul că aici tradiția învățământului din domeniul culturii populare continuă să existe, unii dintre participanții la cursurile mele obținând posturi de cercetare, la institutele Academiei, sau la Muzeul Etnografic al Transilvaniei.

M.P.: *Să ne întoarcem și noi fața spre viitor: ce lucrezi în prezent și ce se poate aștepta din partea ta în câmpul Literelor în viitorul apropiat?*

I.T.: Din fericire, mai am putere de a lucra – vorba lui Al. Macedonski: *mai sunt încă roze, mai sunt...* –, prin urmare, aniversarea celor nouă decenii trecute mă prinde încă în activitate. Îmi amintesc că Alexiu Viciu, de a cărui operă m-am ocupat împreună cu profesorul R. Todoran, dădea ziarului *Unirea poporului*, în 1943, un articol, se pare, ultimul din cariera lui, iar redacția adăuga o notă de subsol, formulată cam așa: *Atragem luarea aminte a cititorilor noștri că învățatul profesor, deși a împlinit 88 de ani, se ocupă cu știința. Cam același lucru s-ar putea spune și despre mine: vârsta îmi mai permite să mă ocup cu cercetarea științifică.*

Voi arăta, în primul rând, că lucrez cu oarecare randament la o temă începută prin 1964, *Tipologia colindei populare românești*, reluată deseori cu mare plăcere, dar mereu întreruptă de preocupări care nu sufereau amânare. Și, în prezent, îmi apar teme care ar dori să fie cercetate, dar acuma sunt hotărât să reduc numărul articolelor, comunicărilor, studiilor, pentru a mă putea ocupa mai intens de ea. Într-adevăr, anii 1960-1980 erau epoca tipologiilor și a Colecției Naționale de Folclor. Al.I. Amzulescu publicase una dintre cele dintâi tipologii naționale de baladă din Europa, se lucra la tipologia colindei, a basmului, a legendei, a snoavei și începuse chiar și o tipologie a liricii populare, a ghicitoareii și a proverbelor românești. Dacă toate aceste tipologii ar fi fost duse la bun sfârșit, cercetarea folclorului nostru ar fi fost astăzi mult mai departe decât este, ele fiind un instrument de lucru indispensabil pentru continuarea investigărilor în acest domeniu. Din păcate, unele nu au fost încheiate nici odată, iar altele se află sub formă de manuscris, din cauza faptului că în acei ani posibilitățile de publicare

a lucrărilor științifice într-un domeniu ca acela al folclorului erau destul de reduse.

Am început prin anul 1964, dar în același timp lucra la aceeași temă și regretata colegă Monica Brătulescu, de la Institutul de Folclor București. Ea a explorat un număr restrâns de colecții tipărite și a descris foarte sumar tipurile colindelor, pe când eu mi-am propus să parcurg toate colecțiile, cele mici, ca și cele mari, ziarele și revistele, calendarele, arhivele de specialitate din București, Cluj, Iași, Timișoara, chiar și manuscrisele inedite, aflate în unele biblioteci. Doream, așadar, să explorez toate izvoarele accesibile. Dar aceasta nu este singura diferență dintre lucrările întreprinse la București și Cluj. Pentru că Brătulescu descria foarte sumar tipurile de colindă și indica bibliografic un număr redus de variante, fără să acorde nici cea mai mică atenție variației, or, în acest fel, a fost sărăcit conținutul tipului, reducându-l la o schemă destul de seacă, pe când eu, făcând câte o fișă pentru fiecare text, am rezumat amănunțit conținutul acestuia, am notat refrenul, numărul versurilor și funcția fiecărei colinde (la casă de agricultor, păstor, fierar, la casă cu fecior sau cu fată de căsătorit, la vădud sau vădudă, într-o casă în care a avut loc un deces etc.), precum și toate datele de culegere: autor, titlu, localitate, informator, împreună cu vârsta și cu anul culegerii; am notat, de asemenea, dacă textul a fost publicat cu melodie și dacă el ar merita să fie selectat pentru o viitoare antologie a colindelor; în sfârșit, am notat dacă textul a fost preluat din altă colecție tipărită sau e tipărit pentru prima oară. Cu vremea, mi-am dat seama că țelul pe care mi l-am propus este iluzoriu, că el nu poate fi atins de un singur om, poate nici de un colectiv, și am renunțat (cu un anumit regret) la notarea refrenului, a numărului versurilor, a informatorului și a vârstei lui, a datei de culegere, reducând cu întrucâtva informația pe care o notam pe fiecare fișă. Nu vreau să intru în detalii despre felul în care am descris fiecare tip și cum am orânduit diferitele variante în cadrul tipului, deoarece sper că voi reuși să public lucrarea, iar în introducere va fi explicată în detaliu metoda urmată de mine.

Faptul că Monica Brătulescu a fost mai expeditivă, i-a permis să încheie lucrarea și să o publice: *Colinda românească (Winter solstice songs)*, în 1981, după care a intrat în uzul curent al folcloriștilor. E posibil ca, pentru anumite lucrări să fie suficientă informația pe care o furnizează Brătulescu, pentru altele va fi însă mult mai de folos lucrarea mea.

Eu am întârziat însă nu numai din cauză că mi-am propus să realizez o lucrare mult mai bine documentată și amănunțită, ci și pentru că, în 1978 mi-a fost încredințat lectoratul de limba și literatura română la Universitatea din Köln, iar, din 1985, disciplina de folclor romanesc la aceeași universitate, ceea ce m-a obligat să pun de o parte tipologia și să-mi canalizez

eforturile spre alte teme. Dar nu am abandonat ideea de a continua și, din când în când am adunat material, mai intens după 1990, când am început să navetez între Köln și Cluj, chiar dacă am continuat să fiu mereu atras și de alte subiecte, a căror tratare a încetinit ritmul de lucru la tipologie.

M.P.: Prin urmare, tipologia colindelor va fi, poate, cea mai mare lucrare a ta. Ai fi dorit să elaborezi și alte lucrări, la care ai renunțat, din lipsă de timp? Ai regrete în această privință?

I.T.: Nu pot spune că am renunțat la vreo temă importantă, dar unul dintre regretele mele este că atmosfera politică din Germania Federală nu a fost favorabilă pentru a întreprinde cu studenții romaniști din Köln cercetarea Arhivei Sonore (*Lautarchiv*) din Berlin, unde se află un foarte bogat material folcloric adunat de o echipă de cercetători germani în anii 1916-1918, de la prizonierii din Primul Război Mondial. În lagărele din Germania se aflau multe, poate sute de mii de prizonieri din toate țările romanice europene, mai puțin Spania, care nu a participat la Marele Război, dar material folcloric spaniol a fost înregistrat de la prizonierii vorbitori de spaniolă din alte țări, deci în *Arhiva Sonoră* din Berlin e reprezentată întreaga romanitate. Ar fi fost o lucrare de mare interes și foarte potrivită pentru interesele mele profesionale, dar, pe atunci, până și termenii război, prizonieri, lagăre germane, erau prohibiți în Germania Federală și în cea reunificată. Importanța acestui material de arhivă a început a fi relevată abia în preajma centenarului Marelui Război, deci la multă vreme după încheierea activității mele didactice universitare; din acest motiv m-am mulțumit, în anii din urmă, cu cercetarea părții românești a materialului, prezentând o conferință, dând un interviu și publicând două articole despre el. E tot ce mai puteam face.

Mai regret un lucru: că nu am realizat integral ceea ce numeam la un moment dat *Prefolcloristica românească*, adică o lucrare în care demonstrez că folclorul nostru s-a găsit mereu în interesul filologilor, documente având încă de prin secolul al XV-lea (Lao-nicus Chalcocondilas, Georg Reicherstorffer, Johann Thunmann, Wolfgang Lazio ș.a.). Am realizat doar mici părți ale ei: studiile despre Martin Opitz și Johannes Tröster sau unele părți înglobate în lucrarea despre *Împăratul Traian*, dar în intențiile mele era o prezentare panoramică a multiplelor informații referitoare la oralitatea noastră înainte de secolul al XIX-lea. Am adunat un material foarte bogat, dar nu voi mai ajunge să-l utilizez într-o carte. Poate îl va utiliza cineva după dispariția mea.

Încolo, sunt destule alte teme care mi-au ieșit în cale și m-au împiedicat să le cercetez, dar pentru asta nu mi-a mai ajuns timpul. Acuma mă concentrez, cât pot, asupra tipologiei colindelor și aș fi foarte fericit să o pot încheia, desigur, la proporții mai rezonabile decât mi-am propus inițial.

M.P.: *Intenția ta de a scrie o prefolclorică românească, în care urma să prezinți material și opinii ale multor autori străini, mă duce cu gândul la ideea că noi, românii, fugim mereu după căruță și o ajungem deseori numai după multă alergătură, dar o ajungem. Vreau să spun că materialul lingvistic și folcloric românesc a fost semnalat de multă vreme, dar a început a fi considerat foarte târziu ca parte a romanității. Am putea face o paralelă cu evoluția politicii noastre contemporane, mă gândesc la acceptarea noastră în NATO și în Uniunea Europeană, dar și la faptul că acum suntem ținuți pe tușă, cu toate că îndeplinim de multă vreme condițiile pentru a face parte din Schengen. Împărtășești această opinie?*

I.T.: Da, sunt de aceeași părere și o argumentez cu doar unul dintre cele mai elocvente exemple, acela al recunoașterii de către lumea savantă a caracterului latin al limbii române. Secole de-a rândul s-a discutat dacă limba română face parte din grupa limbilor neolatine sau a celor slave. Eugenio Coseriu (*Limba română în fața Occidentului*, 1994) și mai ales Ioan-Aurel Pop (*De la romani la români. Pledoarie pentru latinitate*, 2019) au demonstrat că românii au considerat dintotdeauna că româna descinde din latină, și nu numai ei, ci chiar și unii savanți străini, ca G. Genebrardus (secolul al XVI-lea), dar a fost nevoie să treacă sute de ani până când lumea științifică s-a convins despre acest adevăr. Unii cred că poate cineva urmărește să ne facă rău. Nu știu dacă au existat și asemenea cazuri, dar cel mai des mi se pare că ne-am lovit de faptul că realitățile de la noi nu erau cunoscute străinătății.

După cum arată Constantin C. Petolescu s-au pierdut o seamă de valoroase documente referitoare la istoria noastră: s-au pierdut – scrie el –, „cu excepția câtorva fragmente, comentariile împăratului Traian despre războaiele dacice, *Geticele* lui Criton, scrierile lui Apian și Arian despre războaiele lui Traian, precum și începutul *Istoriei romane* a lui Ammianus Marcellinus (unde erau prezentate tocmai domniile lui Nerva și Traian)”. Chiar și *Istoria romană* a lui Cassius Dio ne este cunoscută doar prin rezumatul făcut de călugărul bizantin Xiphilinus, în secolul al XI-lea. Așadar, o suită de pierderi irecuperabile, de mare importanță, care ar fi luminat mult istoria poporului român, în Antichitate și în Evul Mediu. Aduag listei lui Petolescu, lucrarea lui M. Opitz, intitulată *Dacia antiqua*, elaborată în perioada 1624-1639, pierdută în împrejurări neelucidate deplin, după ce autorul, care considera că aceasta va fi opera vieții lui, s-a molipsit de ciumă, oferind pomană unui cerșetor. Ne este cunoscut doar interesul stărnit în lumea specialiștilor, în perioada de pregătire a ei, ca și ecourile deosebite avute încă din această fază, lucru puțin obișnuit. Căci *Dacia antiqua* era tema numărul unu în bogata corespondență a autorului cu numeroși istoriografi, arheologi sau oameni politici ai vremii; cunoaștem o parte dintre operele pe care le căuta cu înfrigurare, de unde deducem importanța pe care ar fi putut să o aibă lucrarea pentru istoria Transilvaniei. Unii au presupus că *Dacia antiqua* ar fi putut rivaliza cu lucrarea lui Filippus Cliverius, *Germania antiqua*. Dar, în

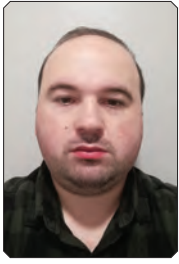
timp ce aceasta a fost tipărită, *Dacia antiqua*, care ar fi așezat istoria noastră la locul convenit între aceea a marilor popoare europene, s-a pierdut.

Eclatant este pe de altă parte faptul că aceia care ne-au cunoscut cu adevărat au susținut exact ceea ce spuneau românii, ba chiar într-o formă mai accentuată; mă rezum doar la trei exemple: în secolul al XVI-lea, dacă nu mă înșel, un autor de etnie maghiară, W. Kowachoz, a susținut că româna e mai aproape de latină decât însăși italiana, iar în secolul al XVII-lea, silezianul M. Opitz și sasul ardelean J. Tröster au susținut chiar că româna e mai aproape de latină decât limbile vorbite în Italia, Galia sau Iberia. Faptul că erau de alte etnii le-a permis să exprime asemenea opinii, pe când noi ne-am mulțumit să afirmăm că româna derivă din latină. Părerile lor ar fi trebuit să fie luate în seamă, dar n-au fost până în secolul al XIX-lea.

S-ar putea, în fine, că nu știm cum trebuie să câștigăm încrederea străinătății sau, poate, simplul fapt că Dacia a rămas izolată de restul romanității facea de necrezut opinia corectă a atâtor autori români și străini; era oarecum de necrezut că la atâta distanță de restul popoarelor romanice există, totuși, o lume care descinde din Traian și vorbește o limbă asemănătoare cu italiana, franceza, spaniola sau portugheza. Studiile de limbă și cele referitoare la oralitate demonstrează însă că distanța care ne desparte de popoarele romanice occidentale a jucat un rol mult mai redus în evoluția românilor decât și-au imaginat mulți autori. Trebuie precizat totodată că dacă includerea limbii române între limbile surori a adus servicii excepționale romanisticii, cercetarea folclorului nostru în perimetru romanic contribuie la clarificarea unor motive obscure din folclorul sau chiar din literatura scrisă a popoarelor romanice occidentale.

Astăzi, istoria noastră e cunoscută destul de bine, deci am ajuns în căruță, dar cam târziu. A contribuit la aceasta: cercetarea limbii, a arheologiei, a istoriei altor popoare și, dă-mi voie să o spun răspicat, a tradiției noastre orale. E drept că aceasta din urmă s-a bucurat de prea puțină credibilitate, nu numai la noi, cu toate că începuturile ei stau sub imperiul păstrării în oralitate a unor elemente din istoria oricărui neam. La noi, mulți autori au remarcat valoarea oralității pentru cunoașterea istoriei neamului, între care se numără Al. Odobescu și N. Densusianu, dintre istorici, B.P. Hasdeu, T. Papahagi, O. Densusianu sau O. Bîrlea, dintre filologi. Recent apăruta mea lucrare adaugă dovezi clare ale evoluției oralității noastre din latinitate, trecând prin Evul Mediu și ajungând în contemporaneitate, unde pot fi identificate fenomene comune și altor popoare neolatine. Deci, adevărul iese la iveală, dar cu întârziere. Așa s-a întâmplat și cu istoria creștinismului: adevărul dumnezeiesc despre nașterea, minunile, răstignirea și învierea lui Isus Chris-

* *Convorbire purtată cu Mircea Popa, dintr-un volum aflat în pregătire.*

Alexandru-
Bogdan KÜRTI

„Școala Populară de Arte și Meserii este o parte din viața mea”

– **Interviu cu profesorul
Sergiu Chirilă –**

Cu ocazia împlinirii a 50 de ani de existență a Școlii Populare de Arte și Meserii, secție a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, vă prezentăm un fragment din interviul acordat de Sergiu Chirilă, reprezentant al tinerei generații de profesori de la școala al cărei principal obiectiv este pregătirea și îndrumarea viitorilor artiști. Interviul integral va fi disponibil în suplimentul revistei „Caiete Silvane”, *Școala Populară de Arte și Meserii Zalău – 50 de ani!*

Reporter: Cum v-ați ales cariera muzicală și pe cea didactică?

Sergiu Chirilă: Eu cred că nimic nu este întâmplător și că totul se întâmplă în viață cu un scop, dar noi, de multe ori, nu vedem drumul și o mai luăm și pe alte căi. În cazul meu, am simțit că nu pot face altceva decât muzică, plângeam când trebuia să fac compromisuri, să fac altceva ce nu avea legătură cu muzica. Am simțit că sunt foarte fericit când cânt și am zis că acesta trebuie să fie drumul meu!

Deoarece mi-am construit vocea de la zero și am trecut prin toate etapele ce duc la dezvoltarea tehnicii, mi-a fost ușor să fac pasul spre cariera didactică, și mi-am dorit și eu, la rândul meu, să ajut și să investesc în elevi, pasiune și iubire, așa cum am primit și eu, la rândul meu, de la profesorii mei.

Rep.: Ce sfaturi aveți pentru cei ce își doresc o carieră în muzică?

S.C.: În primul rând, să înceapă de azi, de ieri, și nu de mâine! Totul pornește de la gânduri, să-ți setezi prioritățile și să le vizualizezi. Creierul nu face diferența între glumă și

adevăr, el încearcă să materializeze și să atragă tot ceea ce gândim.

Rep.: Ce are frumos în ea meseria de profesor?

S.C.: Mi se pare foarte frumos să cizelezi un talant, un suflet și să încerci să dăruiești ce ai tu mai bun! Care sunt provocările și dificultățile meseriei de profesor? O provocare este să încerci să te apropii de elev, dincolo de încercările cotidiene prin care trec, și să-i faci să lase greutățile, pentru că nu poți pune ceva într-un pahar dacă acesta este deja plin...

Rep.: Cum trebuie să fie un profesor? Ce înseamnă să fii un profesor bun?

S.C.: Nașul meu, Alexandru Tașnadi, este profesor la Academia de Științe Economice din București, un om extraordinar, și mi-a spus că datoria cea mai mare a unui profesor este să-i învețe pe elevi să se iubească și să se aprecieze între ei.

Rep.: Care este cea mai mare satisfacție a dumneavoastră în calitate de profesor?

S.C.: Cea mai mare satisfacție este să vezi evoluția vizibilă a elevilor, de la an la an. De exemplu, am avut fete care au intrat cu voci mici și care, la finalizarea studiilor, au ajuns soprane.

Rep.: Care este rolul unui profesor de canto, din perspectiva dumneavoastră?

S.C.: Rolul unui profesor de canto este acela de a-l ajuta pe elev să-și găsească registrul vocal, unde el are o emisie cât mai naturală, unde cântă și se simte cel mai bine, pentru că, spre deosebire de instrumentiști, cântăreții trebuie să-și construiască aparatul fonator prin diferite senzații.

Rep.: Care sunt calitățile pe care trebuie să le aibă un muzician, după părerea dumneavoastră?

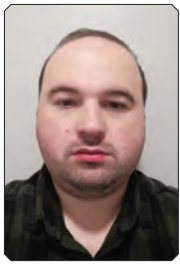
S.C.: Să fie consecvent, să știe să-și controleze sutele de gânduri care îi vin, în timp ce performează pe scenă, și să nu fie rigid la schimbări, pentru că o creangă care este plină de viață este elastică, iar cea uscată este rigidă și se rupe.

Rep.: Sunteți absolvent al Școlii Populare de Arte și Meserii și profesor din anul școlar 2013-2014. Ce înseamnă pentru dumneavoastră Școala Populară de Arte și Meserii?

S.C.: Pentru mine, Școala Populară de Arte și Meserii este o parte din viața mea, locul în care am investit timp și pasiune, alături de colegii mei, pentru acești copilași.

Rep.: Câți elevi pregătiți la Școala Populară de Arte și Meserii? Aveți câteva nume de elevi sau foști elevi cu care vă mândriți?

S.C.: Cu toți elevii mă mândresc că au avut curajul să-și asculte chemarea și că au încercat să facă din muzică mai mult decât doar o simplă pasiune. Legat de nume, pentru a nu omite pe cineva, vă așteptăm să-i vedeți la spectacolul aniversar de 50 de ani, al Școlii Populare de Arte și Meserii (22-24 octombrie 2024 – n.red.).

Alexandru-
Bogdan KÜRTI

Conferință dedicată celui mai important filosof român

Filosofia lui Lucian Blaga a fost adusă în atenția liceenilor și cadrelor didactice din Zalău cu prilejul conferinței susținute de scriitoarea și prof. emerit dr. Marta Petreu. Manifestarea ce a strâns peste 200 de participanți a avut loc joi, 26 septembrie 2024, în sala de conferințe de la Casa de Cultură a Sindicatelor din Zalău.

Invitata Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj a fost prezentată publicului de către Daniel Săuca, managerul instituției de cultură din subordinea administrației județene. Acesta a vorbit despre parcursul profesional și cărțile profesoarei Marta Petreu. Despre romanul „Acasă, pe Câmpia Armagedonului” a precizat că este o carte extraordinară și recomandă volumul „Filosofia lui Blaga”, apărut la Editura Polirom. „Marta Petreu este o personalitate a culturii românești și eu, cel puțin, mă bucur că este astăzi la Zalău și susține o conferință despre cel mai important filosof român”, a punctat Daniel Săuca.

Scriitoarea Marta Petreu a mărturisit că și-a început cariera profesională ca profesoară la un liceu din Cluj-Napoca și s-a declarat încântată că susține o conferință în fața unui public format din elevi. „Am venit cu gândul că țin o lecție unor elevi. Adică mă întorc la meseria mea de bază, de profesor. Am fost zece ani de zile profesoară la Liceul «Emil Racoviță» și am predat de la clasa a V-a până la clasa a XIII-a”. Scriitoarea formată în ambianța intelectuală a mișcării literare clujene „Echinox” a mulțumit managerului Daniel Săuca și dramaturgului Flavius Lucăcel pentru invitație, pentru buna primire și pentru cuvintele de bun-venit.

În continuare, profesoara specializată în cercetarea filosofiei românești a vorbit despre scopul conferinței „Filosofia lui Blaga”: „Eu sunt de formație, adică prin educație, prin universitate, absolventă de filosofie-istorie și în meseria mea, m-am concentrat pe filosofie și astăzi o să vă vorbesc despre Lucian Blaga, încercând să vă sugerez dimensiunea personalității lui. Dar o să pun accentul pe filosofie pentru că aceasta îmi este meseria. (...) Blaga a fost cea mai complexă personalitate culturală românească din secolul al XX-lea. El a absolvit două facultăți: Teologia, la Sibiu și Oradea, care a lăsat urme serioase în opera pe care a scris-o, respectiv Filosofia, la Universitatea din Viena, unde a obținut și titlul de doctor în 1920”.

CONSILIUL JUDEȚEAN SĂLAJ
CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ

CONFERINȚĂ MARTA PETREU
„FILOSOFIA LUI BLAGA”

26 SEPTEMBRIE
2024, ORA 12

SALA DE CONFERINȚE
DE LA CASA DE CULTURĂ A
SINDICATELOR DIN ZALĂU

Un eveniment organizat în colaborare cu
Asociația „Curierul timpului”,
Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj
și Reprezentanța Zalău a Filialei Cluj
a Uniunii Scriitorilor din România.

USR

Profesoara de istoria filosofiei românești la Universitatea „Babeș-Bolyai” a făcut referiri și la biografia poetului, filosofului, eseistului și dramaturgului din Lancrăm și a recomandat două cărți semnate de acesta: „Blaga este pe de-o parte literat, iar pe de alta filosof. A scris publicistică, poeme, este unul din marii poeți români, a scris și piese de teatru. Vă recomand romanul «Luntrea lui Caron» și memoriile «Hronicul și cântecul vârstelor». Literat fiind, a vrut să fie filosof, iar pentru cariera lui de filosof a muncit foarte mult. A descoperit filosofia, cultura înaltă, știința și literatura înaltă, când era încă licean și a vrut din răspuțeri să fie filosof și profesor – neapărat la Cluj”.

Scriitoarea optzecistă Marta Petreu a precizat că opera filosofică a lui Blaga este de mare întindere, de peste 4.200 de pagini. Încă din anul 1990, ea s-a aplecat asupra studierii operei marelui filosof: „Am publicat despre Blaga studii, eseuri, încă din anul

1990, iar în revista «Apostrof» pe care am condus-o timp de 33 ani, am publicat textele altora sau documente despre Blaga, pentru că încă de la începutul anilor '90 am vrut să scriu o carte despre Blaga. De asemenea, am publicat la editura care era pe lângă revistă, cărți cu documente Blaga, de exemplu «Blaga supravegheat de Securitate» de Dorli Blaga și Ion Balu, cărți despre Blaga, volume de corespondență și am determinat-o pe Dorli, fiica lui Blaga, să scrie, pas cu pas, un volum despre tot ce își amintește despre tatăl ei”.

De filosofia lui Lucian Blaga, profesoara Marta Petreu s-a ocupat de la sfârșitul anului 2017, începutul anului 2018, după ce i-a recitat opera. Pentru început, și-a propus să clarifice legăturile marelui gânditor sau lipsa lor cu cele două mișcări extremiste din România, în volumul: „Blaga între legionari și comuniști” (2021). „La Blaga este o foarte mare problemă: mai mulți autori contemporani spuneau despre Blaga ceea ce se spusese la Securitate despre el în anii regimului socialist, că Blaga ar fi legionar. Am vrut, înainte de toate, să-i clarific situația ideologică. În timpul regimului socialist s-au pus în cărca lui Blaga o grămadă mare de vinovății, că ar fi mistic, reacționar, retrograd, ortodoxist, fascist, că opera lui ar fi pe placul legionarilor, că în filosofia lui ar fi filogerman și că ar

fi favorizat intrarea ideologiei hitleriste în România”. Apoi a vorbit despre munca laborioasă de demontare a zvonurilor privind legionarismul lui Blaga: „Am luat toate învinuirile care i-au fost aduse lui Blaga, le-am pus în ordine cronologică, am lucrat cu zvonuri, chiar dacă erau scrise. Aceste învinuiri au fost transformate, după 1990, de mișcarea legionară, reînviată, în argumente: «Uite ce buni suntem noi, din moment ce și Blaga a fost legionar». (...) Pe baza operei lui Blaga, din cărți, articole, mi-am dat seama că nici măcar una dintre acuzații sau unul dintre zvonuri nu se susțineau. (...) Toate calomniile și jignirile pe care i le-a adus regimul socialist și care au fost reluate după 1990 în timpul democrației și libertății noastre de noile mișcări de extremă dreaptă erau niște falsuri. A fost o muncă foarte serioasă și dificilă, pe care am făcut-o”. Cel mai greu i-a fost să analizeze un zvon care ajunsese până în publicistica occidentală germană, potrivit căruia piesa „Avram Iancu”, semnată de Blaga, l-ar reprezenta nu pe „Crăișorul munților”, ci pe Corneliu Zelea Codreanu, liderul mișcării legionare.

În continuare, profesoara a vorbit despre suferințele autorului „Poemelor luminii” în timpul regimului comunist: „În timpul regimului socialist din România, Blaga nu a putut să publice, nu era lăsat să publice. I s-a cerut să publice, să dea o adeziune, o declarație, despre cât de mult îi place lui socialismul, dar a refuzat. A fost unul dintre puținii intelectuali români care au rezistat unor presiuni uriașe din partea partidului-stat totalitar socialist român. A fost supravegheat de Securitate, anturajul lui a fost închis, avea deschis dosar de urmărire, îi erau trimise iscoade tot timpul, a fost scos de la Universitatea din Cluj, a fost dat afară din Academia Română. Era o persoană non grata, în curs de a fi arestat”.

După clarificarea raporturilor lui Lucian Blaga cu mișcările extremiste, profesoara Marta Petreu s-a ocupat de gândirea blagiană. În volumul apărut în 2024, „Filosofia lui Blaga”, ce numără peste 600 de pagini, analizează opera filosofică a lui Lucian Blaga, de la începuturile acestuia și până când comuniștii l-au ostracizat pe filosof. Blaga s-a ocupat de filosofie

timp de 45 de ani, din 1914 până în 1959. „Am citit și recitat toată filosofia lui Blaga, de la primele lui articole de presă din 1914 până la sfârșit. A fost greu, Blaga este un autor foarte dificil”.

Profesoara de istoria filosofiei românești a identificat trei perioade în evoluția gândirii filosofice blagiene. „Sintetic, opera filosofică lui Blaga poate fi împărțită în trei mari perioade. Prima este perioada pre-sistemică, de pregătire, anii de ucenicie, din 1914 și până în 1930. În această perioadă și-a dat și doctoratul și are câteva cărți foarte interesante. A doua perioadă, cea sistemică, a marilor creații, începe din 1930, din momentul în care s-a născut Dorli. Atunci s-a decis să facă o operă serioasă, din moment ce destinul i-a dat un asemenea dar: un copil, și s-a apucat să-și construiască sistemul filosofic și a lucrat la acest sistem în deplină libertate și democrație până în 1944. După 23 august 1944, în faza post-sistemică, pentru Blaga a început epoca neagră a vieții lui, când s-a aflat la propriu sub teroarea istoriei. A continuat să scrie filosofie, dar mai puțin, numai patru cărți, în așa fel încât să-și termine sistemul filosofic, pe care l-a încheiat cu cartea «Ființa istorică» în august 1959”. În continuare, profesoara Marta Petreu a descris filosofia lui Blaga, metodele, principalele opere și a menționat influențele din operele marelui filosof. A explicat conceptele-cheie ale sistemului filosofic blagian: omul, misterul, Marele Anonim, cunoașterea, cultura, creația, eonul dogmatic, dogma, intelectul ec-static, cenzura transcendentă, materia și forma, cunoașterea paradisiacă, cunoașterea luciferică ș.a.

„Blaga se inspiră masiv din ceva ce se întâmplase la începutul secolului al XX-lea și se întâmpla încă în anii '20 și la începutul anilor '30 și anume ceea ce se întâmpla în fizică. El a fost împins să caute o metodă de cunoaștere, care să fie folosită și în filosofie și să poată fi utilizată de oamenii de știință. Domeniul care l-a inspirat a fost nașterea fizicii noi. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, paradigma fizicalistă newtoniană a intrat în criză și au apărut teoria relativității a lui Albert Einstein, precum și fizica cuantică, în care particulele nu se mișcă cum vrem noi și nici după legile formulate de Newton, ci au mișcări și stări surprinzătoare, care se contrazic, iar logica intră într-un impas. Blaga a căutat o metodă care să dea seama și să prindă complexitatea realului așa cum este descris realul în fizica cuantică. (...) Practic, el încearcă să schimbe meto-

da din cunoaștere, să-l concureze pe marele filosof Immanuel Kant, care și-a construit filosofia, criticile, pe seama fizicii newtoniene. Blaga vrea să concureze și propune metoda ec-statică”, a spus profesoara Marta Petreu despre filosoful preocupat de metoda cunoașterii. Sistemul filosofic original conceput de Lucian Blaga este expus în trilogiile sale: „Trilogia cunoașterii”, „Trilogia culturii”, „Trilogia valorilor”, opere ce relevă personalitatea excepțională a marelui gânditor român.

Potrivit scriitoarei Martei Petreu, Blaga a fost influențat de Friedrich Nietzsche, de filosofii inconștientului: Sigmund Freud și Carl Gustav Jung și de școala morfologică germană, respectiv de Leo Frobenius și Oswald Spengler.

Fondatoarea revistei „Apostrof” a recomandat și lucrarea: „Despre conștiința filosofică”: „Este o lucrare fermecătoare, pe care o poate citi orice licean. Și eu am citit-o, când eram în liceu, și am învățat foarte mult despre filosofie din ea”. „Despre conștiința filosofică” cuprinde materia cursului ținut de Lucian Blaga la Facultatea de Litere și Filosofie din Cluj, în anul universitar 1946-1947.

În concluzie, profesoara Marta Petreu a spus: „Filosofia lui Lucian Blaga este un monument. Nu este un adevăr, dar nicio filosofie nu este un adevăr. Fiecare filosofie dă seamă numai pentru epoca în care a fost creată și pentru un pic din epoca următoare. Personal, m-am simțit foarte fericită în timp ce am lucrat pe filosofia lui Blaga”.

Conferința „Filosofia lui Blaga” a fost organizată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, în colaborare cu Asociația „Curierul timpului”, Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj și Reprezentanța Zalău a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România.

Cum este filosofia lui Blaga

Marta PETREU

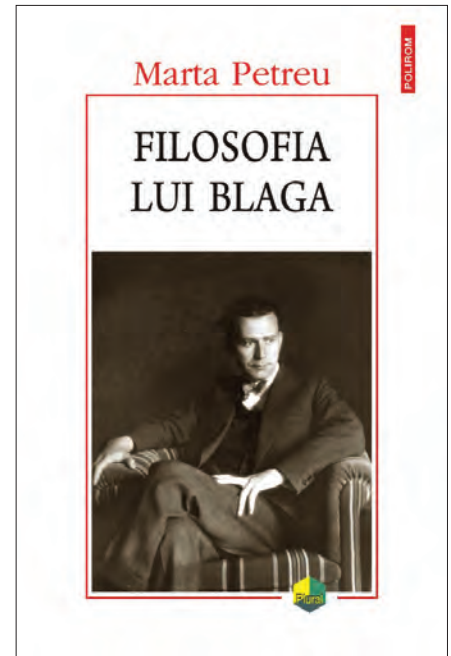
Spre surprinderea mea, îmi dau seama că filosofia lui Blaga răspunde celor trei întrebări formulate de Kant¹. La întrebarea ce pot să știu, Blaga a răspuns că nimic. La întrebarea ce trebuie să fac, filosoful român a răspuns că trebuie să creez cultură, în oricare domeniu al culturii, căci toate au aceeași valoare. Iar la întrebarea ce pot să sper, a răspuns că, din moment ce nu există viață după moarte, nu pot să sper nimic.

Există comentatori care îl consideră pe Blaga filosof raționalist. Stăniloae era dezamăgit că filosofia blagiană nu anunță un nou ev mediu (religios), ci „ea e o apariție tardivă a trecutului raționalist, individualist și antispiritualist”². Noica a argumentat repetat că „filosofia lui Blaga” este „una rațională”³, „filosofia lui Blaga e una autentică, pentru că e rațională. Și aș vrea să insist asupra cuvântului «rațional» la capătul atîtor interpretări care au găsit misticism, religiozitate, prea multă intervenție a «misterului», în filosofia lui Blaga, și nu au perceput cîtă raționalitate este. Există o deosebire a filosofiei care hotărăște totul: deosebirea dintre intelect și rațiune. Filosofia începe de la această regăsire. [...] Rațiune înseamnă conștiința unei ordini”⁴.

Știm că Blaga considera întreaga realitate drept irațională, iar rațiunea ca aparținînd omului și numai omului. Dar mai știm că prețuia ieșirea din rațiune, intelectul numit de el ec-static și rezultatele acestuia. Așa cum pe un chimist care lucrează cu otrăvuri nu-l poți considera, din cauza obiectului muncii, un otrăvitor, nici pe Blaga, care a lucrat cu conceptul unei realități iraționale, nu-l putem considera – nu-l pot nici eu – iraționalist, ci raționalist. A fost un raționalist

cu nostalgia și dorul saltului din rațiune în inspirație, cred eu.

Blaga a vorbit despre intelectul ec-static, dogmatic, care formulează dogme sau minus-cunoaștere. Ținînd cont de trăsăturile pe care le atribuie Blaga unui enunț dogmatic (antinomic, antilogic sau metalogic, se referă la un mister, e în fapt o antinomie transfigurată, se află în dezacord total cu înțelegerea etc.), care sînt „dogmele” pe care le-a formulat filosoful? Cred că are o singură dogmă, postulată ca atare: aceea că există două direcții de cunoaștere. Dintre toate postulatele lui Blaga, acesta pare a se apropia cel mai mult de statutul de „dogmă”. Celelalte postulate (axiome) ale sale, privind chestiuni mari și o puzderie de chestiuni de detaliu, nu îndeplinesc condițiile de a fi numite dogme, căci, deși contrafactice, sînt logice, nu metalogice. „Marele Anonim”, de pildă, nu e decît un alt nume pentru Dumnezeu, cu trăsături reformulate în conformitate cu fizica extrem-contemporană lui Blaga. Alte postulate, cum ar fi antropogeneza lui, deși stranii și chiar false din punct de vedere factual, aparțin unei ordini mitice, dar nu sînt și dogmatice în sensul dat de filosof termenului. Blaga a operat cu multe elemente contrafactice, adică greșite; de pildă, este fals că la început ființa umană a fost conștientă și abia apoi a primit cadou inconștientul; este fals că animalele construiesc civilizații; este fals că la început a fost civilizația și abia apoi a început și cultura (ceea ce noi despărțim în doi termeni și îi considerăm opuși, civilizația și cultura, au fost atunci, demult, la formarea omului, realități neparate). Dar aceste aserțiuni ale lui Blaga nu sînt totuși dogme în sens de aserțiuni antilogice, ci nu-

mai afirmații false material. Așa că Blaga, marele teoretician al minus-cunoașterii/al dogmei, a formulat în vastul său sistem filosofic numai dogma despre minus-cunoaștere, încununată cu afirmația că există două direcții de cunoaștere, plus-cunoașterea și minus-cunoașterea.

*

Deosebit de eclectică din punctul de vedere al surselor, bogată în contradicții imanente lăsate nerezolvate, filosofia lui Blaga este și una dintre cele trei filosofii românești – alături de aceea a lui Conta și de aceea a lui Noica – care are un sistem filosofic. Un sistem, nu o încercare de sistem. Unul întins, cum am mai spus, pe mai mult de 2.500 de pagini. Tăcutul Blaga, „magul tăcut”, cum i-a spus un fost student de-al lui, s-a dovedit deosebit de locvace în scris.

Deoarece pune la temelie existenței un factor spiritual, Marele Anonim sau Dumnezeu, filosofia lui Blaga este idealistă (deci nu materialistă) și spiritualistă. Deoarece imaginează o cosmogeneză cu

faze ordonate, este o filosofie deterministă. Deoarece crede că omul este creatura Marelui Anonim, combinată din diferențiale în așa fel încât acțiunile lui de cunoaștere și creație să nu pună în pericol echilibrul lumii și centralismul existenței, este o filosofie finalistă. Deoarece filosoful ne spune că de fapt nu cunoaștem, deoarece o cenzură irevocabilă între real și cuvânt falsifică startul actului cognitiv, iar cenzura transcendentă și frânele stilistice stau între noi și realitate, filosofia blagiană este agnostică. Deoarece pune la temelia lumii un factor prim, o „transcendență”, una

inaccessibilă gnoseologic, Blaga aparține epocii transcendentiste a filosofiei universale. Deoarece și-a canalizat el însuși filosofia în mitosofie, narațiunea lui Blaga a avut și are exact condiția pe care pe care autorul însuși i-a conferit-o: aceea a unui mit, pe cât de alambicat, pe atât de sumbru. Deoarece narațiunea pe care o creează are numeroase analogii și puncte de contact cu situații biblice, mitosofia blagiană este o uriașă anamorfoză filosofico-teologică, o evidentă și frumoasă erezie creștină.

Dacă așa ceva poate și reușește cultura noastră în filosofie, dacă

acesta este nivelul ei filosofic superlativ, asta sîntem. Și cred că este bine s-o știm.

Note:

1 Kant, *Critica rațiunii pure*, p. 601.

2 Stăniloae, *Poziția dlui Lucian Blaga*, p. 99.

3 Noica, „La o antologie filosofică Blaga”, în *Steaua*, 1985, în Idem, *Istoricitate și eternitate*, p. 176.

4 Noica, „Sistemul lui Lucian Blaga în lumina veacului XX”, în *Viața românească*, 1985, în Idem, *Istoricitate și eternitate*, p. 181.

Fragment din volumul „Filosofia lui Blaga” de Marta Petreu, apărut la Editura Polirom, Iași, 2024.

Volum duplex semnat de Viorel Gheorghe Tăutan

În colecția „Scriitori sălăjeni” a Editurii „Caiete Silvane”, a apărut, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, volumul duplex semnat de Viorel Gheorghe Tăutan: „Cu patru ochi – Memorii altfel – (Cronici, recenzii, eseuri, opinii)” / „Cu ochii în patru (Memorii altfel)”.

„Adunând «materialele» răspândite prin pagini de reviste și ziare, le-am cuprins între copertile unei cărți respectând, cu două, trei excepții, cronologia aparițiilor acestora. Îmi place să cred că, depășind aspectul subiectiv al «neastâmpărului» meu existențial, destul de numeroase amănunte dintre ele pot fi considerate segmente autentice de istorie locală sau regională, pentru destul de mulți concetățeni – enigmatică, ori cel puțin interesantă. Intuiesc, din partea acestora, percepții diferite ale strădaniilor mele de-a mă integra social, implicit cultural, în existența locuitorilor planetei, segmentul temporal și arealul geografic care ne-or fi fost hărăzite, așa cum reiese din paginile acestui tom. Este firesc. Reacțiile individuale vor ilustra acest fenomen.” (Viorel Gheorghe Tăutan)

Viorel Gheorghe Tăutan s-a născut în 30 aprilie 1943, la Bocșa-Română, județul Caraș-Severin.

Absolvent al Facultății de Filologie, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, cursuri de zi (1969), perioadă în care a participat la activități ale cenaclului literar de la facultate și ale cercului de la „Tribuna”. Debută cu eseu epistolar în „Viața Studențească” (1965). Cu poezie debutează în revista „Tribuna” din 16 decembrie 1982, fiind membru al Cenaclului literar „Sylvania” din Zalău. De atunci, publică poezie, proză, teatru, cronică literară, eseu în reviste literare și de cultură: „Tribuna”, „Caiete Silvane”, „Transilvania”, „Echinoc”, „Sylvania”, „Școala Noastră”, „Poesis”, „Steaua”, „Familia”, „Vatra”, „Unu”, „Aurora”, „Discobolul”, „Viața Românească”, „Zburătorul”, „Hepehupa”, „Limes”, „Singular”, „Cafeneaua literară”. A făcut parte din redacțiile revistelor de cultură „Sylvania”, „Unu” și „Limes”. A inițiat și coordonat revista elevilor de la Liceul Teoretic „Ion Agârbiceanu” din Jibou, „Cuvinte regăsite”. Membru al Uniunii Scriitorilor din România, este primul președinte (fondator) al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj. Volume publicate: „Jurnal în răspântii”, poeme, Ed. „Dacia”, Cluj-Napoca, 1997; „Gesturi în oglindă”, poeme, Ed. „Paralela 45”, Pitești, 2002; „50 – Monografie sentimentală a

Liceului Teoretic «Ion Agârbiceanu», Jibou, Ed. Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, Baia Mare, 2007; „Elegia civis Transilvaniae Viorel Gheorghe”, poeme, Ed. „Limes”, Cluj-Napoca, 2010; „Impresiile unui călător tomnatic”, proză memorialistică, Ed. „Caiete Silvane”, Zalău, 2011; „Speranță renăscută” (în colaborare cu Doina Ira), poeme, Ed. „Eikon”, Cluj-Napoca, 2011; „Poezii / Versek” (traducere: Hari László), Ed. „Caiete Silvane”, Zalău, 2012; „Vânătorul de tristeți”, poezii și poeme-scenariu, Ed. „Caiete Silvane”, Zalău, 2015; „Elogiu forme”, antologie de autor, Ed. „Caiete Silvane”, Zalău, 2018; „Sosia (șase narațiuni amenințând să devină roman/e)”, proză scurtă, Ed. „Caiete Silvane”, Zalău, 2023.

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Deși pare destinat exteriorității, aprehendării unei fantasme rătăcite între granițele realului, dialogul poetului se poartă mai mult cu propriul *ego*, alteritatea jucînd doar un rol periferic. Orice dialog poetic autentic este destinat mai mult tăcerii decît comunicării, căci nu există cuvinte care să descrie integral inefabilitatea unei trăiri.

Poemul este doar o formă de a comunica in-comunicabilul, el poate formula interogații în registrul gratuității absolute, poate de-scrie stări de ne-de-scris. Deși pare că dialoghează cu cineva, poetul își spune propriul construct monologal în care se caută în străinătatea sinelui, se lasă ademenit și sedus de fascinația alienantă a poetizării. Poemul trebuie să-și transeandă granițele semnificației pînă dincolo de limitele și posibilitățile cuvintelor, el trebuie să semnifice și să de-semnifice pînă în ultima turnură care con-sună cu primordialitatea sa. După cum trebuie să îl scoată din poetizarea comună pentru a-l situa în unicitatea originalității sale, surprinzînd și tăcerea constitutivă dinaintea și din urma oricărui poem. Poemul este cea mai adîncă tăcere care îmbracă forma ultimativă a limbajului, magma incandescentă a ne-spusului care se lasă captată în cuvînt. Fiecare poem trebuie să fie primul și ultimul poem. Context în care obsesia înțelegerii și explicității *totale* a unui poem poate duce la denaturarea unor sensuri și semnificații, ajungîndu-se la comprehensiuni și interpretări stranii. Captivanța unui poem stă și în ne-înțelegerea lui definitivă, în partea de ascuns și incomprehensibil care rămîne mereu enigmatică, provocatoare. Poemul nu exclude înțelegerea exhaustivă, dar presupune și relativismul unei trăiri intuitive, simpatetice. Poetul poate viza un anume sens, după cum cititorii îl pot reinterpretă într-un registru polisemantic.

Jocul estetic și intertextual dintre viziunea poetului și posibilitățile de înțelegere ale cititorului dau tensiunea și farmecul poeticității. Poemul vorbește mai mult în ascunzișuri semantice, pentru că vizează sinteza dintre *nimicul* și *totul* cuvîntului. Poezia rămîne o fascinantă înțelegere neînțeleasă.

*

Îmi amintesc cu amuzament și nostalgie de momentul în care am aflat că există un fel de cutie miraculoasă care se chema televizor. Eram în primii ani de școală cînd am auzit pomenindu-se de existența acestei ciudățenii. Nu știam exact ce este, ulterior am aflat că, de fapt, este o cutie de lemn,

prevăzută cu un geam, în care apar anumiți oameni care vorbesc și se mișcă.

Prima mea nedumerire a fost legată de minunea prin care pot intra oamenii într-o cutie așa de mică, neputînd crede că există cu adevărat așa ceva. (Bunica susținea sus și tare, făcîndu-și mai multe rînduri de cruci, că nu poate fi decît lucrul diavolului, ca atare, ea nu se va apropia vreodată de așa ceva). Apoi, am aflat că în sat a apărut la cineva un televizor, la care oamenii se adunau ca la circ, fiind curioși să-l vadă. Nu a durat mult pînă ce și un vecin mai îndepărtat, din dumbrava noastră mirifică, și-a cumpărat și el un televizor, fapt ce a constituit una dintre marile bucurii ale copiilor din zonă. Vara, în fiecare seară, eram prezenți în fața fabulosului televizor, unde urmăream filmele seriale și teleenciclopedia cu gura căscată. Peste zi povesteam cu încîntare tot ceea ce văzusem în seara precedentă. Deținerea unui televizor, la acea vreme, mi se părea că ține de miracol, nu doar de o anumită stare materială. Căci foarte puțini se puteau lăuda cu deținerea unuia.

Cum noi nu am avut niciodată curent, nici măcar aparat de radio, prezența televizorului m-a fascinat pentru mult timp. Acum, după trecerea atîtor ani, televizorul, cu toată proliferarea imundă a canalelor disponibile, a devenit, din păcate, cea mai mare dezamăgire. Fapt care mă face să cred că aproape toate minunile capotează, cu timpul, în propria banalitate.

*

Nu pot să mă despart de o carte primită, chiar dacă este doar o simplă maculatură. Am încercat, de nenumărate ori, să scap, într-un fel sau altul, de cărțile submediocre, de cele care sînt doar hîrtii mîzgălite, dar nu am putut duce gestul pînă la capăt. Deși există riscul să fiu sufocat, la un moment dat, de cărțile între care trăiesc, de cele care se ridică precum un zid de cuvinte în jurul meu. Ceva mă reține, cînd e vorba de cărți, indiferent de valoare, să mă descotorosesc de ele. Parcă aş comite un mic sacrilegiu.

*

Am pierdut mult timp din viață venind mai devreme la toate întîlnirile, pentru a putea fi punctual, manifestînd o exactitate maniacală. Obsesia punctualității am căpătat-o de la bunicul patern care, cu o rigoare prusacă în tot ceea ce făcea, mi-a inculcat-o și mie încă de mic. De fapt, în lumea copilăriei mele, cuvîntul dat, promisiunea făcută erau literă de lege, contract existențial.

Emil Lobonțiu, primar al orașului Șimleu Silvaniei

Marin POP

După revenirea la putere a Partidului Național Liberal, în toamna anului 1933, Emil Lobonțiu obține un nou mandat de deputat, fiind desemnat și în funcția de președinte al Comisiei Interimare a orașului Șimleu Silvaniei, adică primar, înlocuindu-l pe avocatul dr. Ioan Sabo, fruntaș politic național-țărănist.

Fiind și deputat în Parlamentul României, pe perioada sesiunilor parlamentare era suplinit de către profesorul Victor Pop, care îndeplinea funcția de ajutor de primar (viceprimar) al orașului Șimleu Silvaniei.

În calitatea sa de primar al orașului Șimleu Silvaniei, Emil Lobonțiu a desfășurat o activitate deosebită. Cea mai importantă realizare a profesorului Lobonțiu, care a rămas în istorie, a constituit-o regularizarea râului Crasna.

Râul Crasna era socotit, la vremea respectivă, cel mai periculos din județul Sălaj, producând inundații și pagube însemnate în fiecare an. În anii 1919, 1925, 1926 și 1932 a inundat aproape jumătate din suprafața locuibilă a orașului Șimleu Silvaniei. Pagubele cauzate de revărsarea râului Crasna au dat de înțeles autorităților locale, încă din 1919, când primar era Ioan Deleu, că era necesară amenajarea albiei râului.¹

Toate proiectele inițiate de către primari s-au împotmolit în momentul în care s-a pus problema finanțării, care depășea cu mult posibilitățile orașului Șimleu Silvaniei, iar promisiunile politice au rămas neonorate, de fiecare dată.

Beneficiind de o vastă expertiză în domeniu, având doctoratul în Geologie, Emil Lobonțiu trece hotărât la fapte. Astfel, din presa șimleuană aflăm că, la începutul lunii septembrie 1934, ministrul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, Richard Franasovici, a avut o întâlnire cu primarul-deputat Emil Lobonțiu, cu Mihai Gurzău, prefectul județului Sălaj și cu Valer Pop, ministru în guvernul liberal, în cadrul căreia s-a hotărât acordarea unui prim fond de 500.000 lei pentru regularizarea râului Crasna. Se anunța că lucrările urmau să înceapă în curând.²

Tot prin intermediul presei aflăm că președintele Comisiei Interimare a orașului Șimleu Silvaniei, Emil Lobonțiu, a început renovarea „radicală” a clădirilor aparținătoare primăriei, situate în Piața Avram Iancu, „cari de ani de zile au fost neglijate”. Prin renovare, „necesară pentru trăinicia edificiilor” și zona urma să aibă „un aspect frumos”, Piața Avram Iancu fiind înconjurată de clădiri care aparțineau de primărie.³ De asemenea, aflăm că pădurea de brad situată pe malul

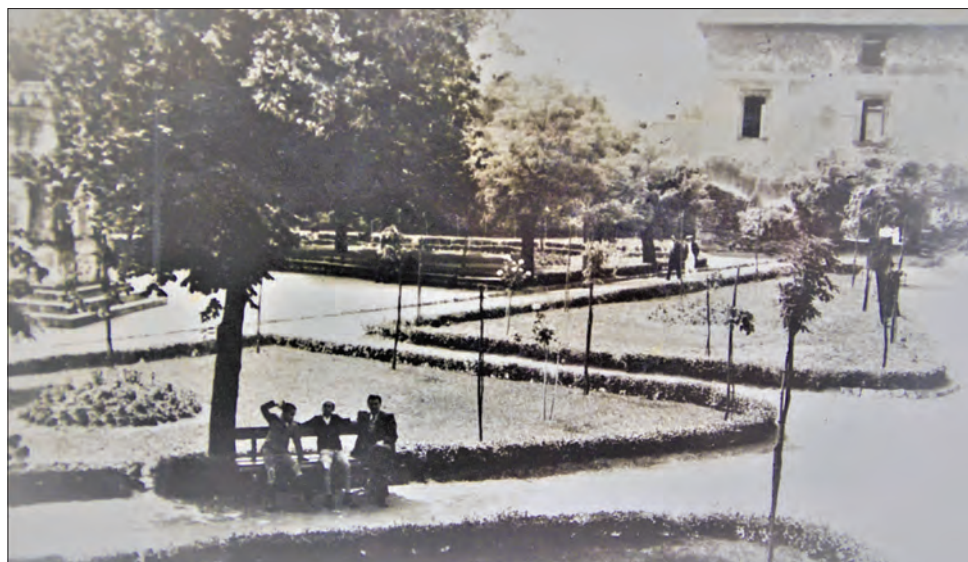
stâng al râului Crasna (Brădetul – n.n.) a fost „transformată în loc de excursie”, fiind amenajate poteci „frumoase” și bănci, „așa că lumea din oraș are un loc plăcut de excursie, datorită aceasta dlui primar al orașului dr. Emil Lobonțiu”.⁴

Beneficiind de legea conversiilor datoriilor agricole, impozitelor și cotelor adiționale pentru drumuri, prin care locuitorii puteau să-și plătească datoriile către stat prin prestație publică, dar și pentru că zona cartierului românesc din Șimleu Silvaniei, respectiv străzile Horea, Cloșca și Crișan, nu prea arătau ca o zonă urbană, ci mai degrabă rurală, Emil Lobonțiu a emis o ordonanță prin care inițiază și impune un proiect ambițios de amenajare a cartierului, pe care o redăm și noi în continuare, având în vedere importanța ei:

„În baza constatărilor cari le-am făcut în cartierul românesc, vă pun în vedere executarea lucrărilor mai la vale înșirate cari urmează să fie puse în curgere încă în campania curentă de lucru: I. La intrarea cartierului, adecă a străzii Horea, în fața fabricii de spirt se va curăți podețul ce traversează șoseaua națională și deodată cu această lucrare se va ridica și se va curăți podețul ce traversează intrarea străzii Horea, ridicându-se până la nivelul necesar, ca apa să aibă scurgerea normală. II. Fântânei publice Nr. 3, din Str. Horea (din fața lui Ardelean Patrițiu) i-se vor face reparațiunile necesare la capac și adăpător, iar în jurul fântânei se va purta pietriș și nisip, ca băltoaca și nămolul de prezent existent să dispară complet din jurul fântânei. III. Fântâna Nr. 1 din Str. Horea se va transforma în fântână automată după sistemul fântânilor din pășunea comunală, și anume reasamblându-se corpul fântânii la nivelul drumului și acoperindu-se, urmând ca adăpătoarea să se plaseze pe o plajă în prealabil pietruită. Tubul de scurgere va fi prevăzut cu un robinet mobil în sensul ca să se poată folosi atât la adăpătoare cât și pentru umplutul vaselor particulare. IV. La intrarea străzii Cloșca, șanțul din partea Nordică se va adânci. Înspre corpul drumului se va construi un dig din lemne prevăzut cu reazim. Digul va avea o soliditate fixată prin piloți și legături în corp astfel ca să asigure durabilitatea drumului și siguranța circulației. Pentru a se asigura scurgerea apei la ieșirea în primul rând locuitorii Ardelean Izidor, Rad Ioan și Olah Gheorghe se vor soma prin notificare individuală ca să-și construiască imediat podețe curățindu-și totodată și șanțurile lor până la nivelul șanțului ce se construiește de comună. În continuare toți locuitorii din această stradă vor fi somați să-și curățească șanțurile din fața

Emil Lobonțiu (1893-1970)

Amenajarea Parcului Cetății din Șimleu Silvaniei

caselor. V. Locuitorii din întregul cartier vor fi somați ca prin compensație să se prezinte la transport de material și la lucru cu palma, deoarece păsuiri de plată nu se vor obține. Lucrările vor continua în Strada Horea și Cloșca și Crișan. Se vor scoate restanțele din aditionalele pentru drumuri din același cartier pentru a avea destinația de a se compensa în lucrările cari se vor executa în Str. Horea. VI. Pentru a avea un organ de control constant din partea Primăriei se va angaja un cantonier plătit cu ziua care va fi conducătorul echipelor de lucru, lucrând și dânsul cu echipele respective în locurile indicate de către Serviciul Tehnic. Recepționarea de material se va face de către Serviciul Tehnic și până la complectarea postului de inginer de către șeful Biroului Economic. Comisiunei interimare va raporta din caz în caz executarea lucrărilor, respectiv lucrările necesare dl. Cherecheș Florian, membru în Comisiunea Interimară. VII. Toată piatra necesară o va scoate Primăria din carierele comunei".⁵

Având la bază legea conversiei datorilor agricole, adoptată de către guvernul liberal în primăvara anului 1934, întreg județul Sălaj s-a transformat într-un adevărat șantier. Se lucra la construcția de școli, biserici, drumuri, monumente istorice, pepiniere de pomi fructiferi etc.

În orașul Șimleu Silvaniei s-a reușit, până în toamna anului 1934, efectuarea următoarelor lucrări edilitare: construcția a două săli de învățământ la Școala Normală de fete „Domnița Ileana”; s-au reabilitat prăvăliile orașului din Piața Avram Iancu; s-au reconstruit turnurile Cetății Báthory din Grădina publică a orașului și s-a renovat clădirea „monumentală” a Judecătoriei de Ocol. Toate aceste lucrări se ridicau la suma de aproximativ 500.000 lei.⁶

La 13 noiembrie 1934, primarul Emil Lobonțiu aducea la cunoștință publicului că lucrările pentru drumurile din cartierul românesc urmau să fie compensate în modul următor: se plătea suma de 200 lei pentru

transportul a trei metri cubi de material, iar pentru un metru cubic 65 de lei; pentru lucrul cu brațele se plătea suma de 60 lei pe zi. Totodată, erau somați toți cărașii și proprietarii de căruțe, care erau restanțieri la datorii față de stat, să se prezinte „la economat pentru înscrierea la lucru”.⁷

Tot Primăria orașului Șimleu Silvaniei îi anunța pe cei interesați că urma să procure viță-de-vie americană, cu rădăcini bine dezvoltate, din speciile *Riparia portalis* și *Riparia rupestris*. Prețul era de 60 de lei pentru 100 de bucăți, iar procurarea lor se putea face de la biroul economic al primăriei.⁸

Lucrările efective de regularizare a râului Crasna au început să fie puse în practică în anul 1935, în zona localității Pericei. În data de 26 martie 1935, locuitorii s-au oferit să lucreze în mod gratuit pentru regularizarea văii Crasna. Planurile pentru regularizarea acestei văi erau întocmite încă din anul 1896 și aprobate din anul 1903. Ele se găseau la Serviciul Apelor din Satu Mare, dar nimeni nu le-a pus în aplicare. În urma acestei inițiative, Consiliul local a hotărât începerea lucrărilor, „cu orice chip”. Astfel, până în anul 1937 s-a reușit regularizarea văii râului Crasna pe o întindere de trei kilometri. A fost îndreptată albia râului, „după puțință”, curățindu-se de sălcii și lărgindu-se peste tot, la 20 m lățime. S-au construit poduri noi și s-au reparat cele vechi, au fost tăiate cotiturile periculoase ale râului, iar pe malurile văii s-au plantat aproximativ 4.000 de pomi fructiferi. Regularizarea a început din hotarul orașului Șimleu Silvaniei și avea ca obiectiv atingerea hotarului localității Vârșolț. Până în anul 1937, lucrările de regularizare se prezentau în modul următor: zilele prestate în mod benevol erau cca 24.500, iar în bani s-a achitat suma de 122.000 lei.⁹

Inițiatorul vastului proiect de regularizare a râului în zona Șimleului Silvaniei, și cel care l-a dus la bun sfârșit, a fost profesorul Dr. Emil Lobonțiu, așa cum am arătat mai sus. În calitate de primar al orașului Șimleu Silvaniei „a avut marele curaj să purceadă la

fapte". Cu concursul populației, și printr-un împrumut de 2.000.000 lei, a regularizat cursul râului Crasna, de la hotarul localității Pericei, prin Șimleu Silvaniei, până în hotarul localității Cehei. Au fost construite noi alpii, malurile au fost ridicare, lucrările întărite prin iazuri etc. Valoarea lucrărilor a fost evaluată, conform devizelor specialiștilor, la suma de 20.000.000 lei.

După regularizare, malurile râului au fost semănate cu iarbă și împrejmuite cu plantații de arbori (plop, tei și castan), „astfel că regularizarea și din punct de vedere estetic are un aspect frumos”.

În strânsă legătură cu regularizarea râului Crasna au fost executate lucrări în văile „Măgurii”. Prin construirea mai multor diguri și prin plantarea de salcâmi s-a împiedicat ca aceste văi să se distrugă mai departe cu ocazia ploilor torențiale, pe de altă parte, ca nisipul și pietrișul adus de apă din Măgură să nu ajungă în albia regularizată a râului.

Emil Lobonțiu a fost sprijinit și de prefectul județului Sălaj, Dr. Mihai Gurzău, care „alăturându-se cu entuziasm inițiativei Dlui Dr. Emil Lobonțiu a continuat lucrările pe teritoriul rural”. Astfel, s-a realizat o asanare a râului Crasna pe o întindere de 20 km, „o formidabilă lucrare”, a cărei realizare reprezenta „o mare mândrie românească”: „Astăzi deja s-a pus capăt primejdiei râului, râul este închis în albia lui și a devenit neputincios de a mai periclita prin revărsările lui periodice, casele și terenurile agricole situate pe malurile lui”.¹⁰

Fără mare cheltuială s-a reușit repararea străzilor din cartierul românesc al orașului Șimleu Silvaniei: Aurel Vlaicu, Horea, Cloșca și Crișan, prin punerea în practică a legii conversiei datoriilor agricole.

Tot prin intermediul acestei legi, primarul Emil Lobonțiu și colaboratorii săi au reușit amenajarea Grădinii publice din centrul orașului, care înainte de 1934 „a fost de fapt un loc pentru depozitarea gunoaielor”. Zidurile cetății au fost renovate, turnurile au fost învelite, maidanele de gunoi din jurul lor au dispărut și au fost înlocuite cu rondouri de flori. De asemenea, în parcul cetății au fost construite 30 de bănci „comode și solide pe care lumea poate să se odihnească”, au fost plantați puiți de castani și de tei „și astfel grădina de fapt a devenit un parc frumos”.

În Piața Avram Iancu, pe lângă renovarea clădirilor, s-a executat pavajul ei, iar pe strada Andrei Mureșanu s-au realizat lucrări de canalizare, ambele lucrări ridicându-se la suma de 140.000 lei.

Pășunea din jurul orașului a fost curățită de mușuroaie, spini și măcăci, a fost grăpată și cultivată, în parte, cu plante furajere, s-au construit fântâni și adăpătoare moderne, iar cele vechi au fost reparate. De asemenea, au fost reparate drumurile și podețele aflate pe pășune.

A fost conceput și un plan cincinal, care prevedea plantarea tuturor străzilor și a piețelor cu arbori, iar până la sfârșitul anului 1937 s-a reușit realizarea

acestui proiect edilitar pe străzile Regele Ferdinand, Regina Maria, Regele Carol al II-lea, Simion Bărnuțiu și Iuliu Maniu.

Tot în cadrul acestui proiect se prevedea construirea fântânilor arteziene, baia publică, Casa de cultură, Căminul de ucenici, continuarea pavării străzilor principale și construirea unui abator modern.¹¹

În funcție de timpul pe care îl avea la dispoziție, Emil Lobonțiu îndeplinind și funcțiile de profesor la Liceul „Simion Bărnuțiu” și cea de deputat în Parlamentul României, participa și la evenimentele culturale organizate la Șimleu Silvaniei.

Din presa șimleuană aflăm că a participat la serbarea Zilei Naționale, la 10 mai 1935, care a fost „sublimă prin impunătoarea manifestație românească”.

Cu această ocazie, orașul Șimleu Silvaniei „a fost îmbrăcat în haină de sărbătoare” și pe acoperișul fiecărei case „fâlfâia mândrul nostru tricolor”.

De dimineață, locuitorii au fost treziți din somn de către companiile de tineri premilitari și de fanfara de săteni din Cehei, bine instruită de slt. în rezervă Podariu, șeful Centrului de premilitarie.

Programul Zilei Naționale a început cu serviciul divin, oficiat în Piața Mihai Viteazul de către vicarul Silvaniei, Petru Cupcea, împreună cu preoții A. Plăian și C. Andrea. Corul liceului, condus de Virgil Pop, a intonat Imnul Regal, după care a urmat cuvântarea profesorului Valvaric, care vorbește despre semnificația istorică a zilei, „evocând marile evenimente naționale”.

Programul artistic a fost realizat de corurile școlii primare, de sub conducerea directorului Ioan Fathi, a școlii normale, condus de Eugenia Bonda și cel al liceului.

La eveniment au participat autoritățile locale, în frunte cu primarul orașului Șimleu Silvaniei, dr. Emil Lobonțiu, Adela Meseșan, directoarea școlii pedagogice de fete, Victoria Sabo, directoarea școlii primare de fete, medicul șef al spitalului Dr. Ioan Bărcă, Dr. Nicolae Cotoi, medic orășenesc, Viorel Grivase, judecător șef, Ioan Ossian, directorul Liceului „Simion Bărnuțiu” etc., care au primit defilarea cohortei de cercetași și a companiilor tinerilor premilitari.

Seara, premilitarii și cercetașii au organizat o retragere cu torțe. La ora 21, tinerii premilitari, liceeni și studenți au pus în scenă piesa de teatru „Dezertorul”, de M. Sorbu, după care a urmat o întrunire de socializare la hotelul Calafat și serată dansantă, până în zori de zi.¹²

În vara anului 1935, în familia Lobonțiu are loc un fericit eveniment, prin căsătoria Eugeniei Baști Lobonțiu, fiica adoptivă a lui Emil Lobonțiu, cu Mircea Pop, avocat la Consiliul superior bancar din București și șef de cabinet la Ministerul Justiției. Nași de cununie au fost ministrul Justiției și ad-interim la Comunicații, Valeriu Pop și soția sa, împreună cu doamna și domnul dr. Silviu Maior, notar public în Zalău.¹³

În aceeași zi, Emil Lobonțiu participă și la ședința

de reorganizare a Asociației Generale a Românilor Uniți (AGRU) din Șimleu Silvaniei, pe care o prezidea, sub asistența vicarului Silvaniei, Petru Cupcea. Acesta din urmă, „într-o cuvântare vibrantă”, arată obiectivele „sublime” pe care și le propunea asociația. Emil Lobonțiu aduce un elogiu memoriei lui Coriolan Meseșan, fostul președinte al asociației. De asemenea, aduce mulțumiri fostului vicepreședinte, Alexandru Aciu, care s-a mutat la Cluj. La final, s-a trecut la reorganizarea AGRU-lui local, alegându-se noul comitet de conducere: notarul Valer Vicaș, președinte; Emil Lobonțiu, Ioan Ossian, Mihai Gurzău și Ioan Sabo, vicepreședinți; profesorii Andrei Plăian și Paul Sabin, secretari; Teodor Ile, casier; profesorul Ion Rinea, Petre Patălău și Ioan Cucuta, cenzori, iar în comitet au fost aleși, ca membri, „toți fruntașii uniți” din Șimleu Silvaniei.¹⁴

Un alt eveniment la care participă Emil Lobonțiu, în calitate de primar, dar și de reprezentant al AGRU, a fost cel din data de 8 septembrie 1935, când Reuniunea Mariană și Reuniunea Femeilor Române Sălăjene (RFRS) au sărbătorit „Copilul”. În cadrul acestui eveniment a fost organizată o expoziție de copii, la Școala primară de stat, la care au participat 26 de familii.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de către Petru Cupcea, vicarul Silvaniei, care subliniază că „tineretul este seva nației; el este suprema nădejde a viitorului, constituind garanția perpetuării idealului comun al colectivității umane, în mijlocul căreia s-a născut”.

În numele AGRU a vorbit primarul Emil Lobonțiu, apoi au luat cuvântul profesorul A. Plăian, Aurora Vicaș, vicepreședinta RFRS, aceasta din urmă dând sfaturi mamelor despre creșterea și alimentația copiilor, „ca să fie sănătoși”.

După programul artistic, la final, un comitet, din care a făcut parte și primarul Emil Lobonțiu, a premiat șase copii „cari au fost mai bine îngrijiți și complect sănătoși”.¹⁵

Ajungând în onoranta funcție de vicepreședinte al Camerei Deputaților, Emil Lobonțiu conduce și anumite lucrări ale ședințelor parlamentare. În acest context, este nevoit să renunțe la funcția de primar al orașului Șimleu Silvaniei și să se concentreze doar asupra activității parlamentare. În locul său, în funcția de președinte al Comisiei Interimară a orașului Șimleu Silvaniei a fost ales profesorul Victor Pop, iar ajutor de primar profesorul Paul Sabin. Ambii profesori erau colegi cu Emil Lobonțiu, la Liceul „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei. Ca membri în Comisia Interimară a orașului Șimleu Silvaniei au fost aleși George Ghiran, Cherecheș Florian și Schneider Ludovic, care au și depus jurământul legal, la începutul anului 1937.¹⁶

Despre omul Emil Lobonțiu și activitatea lui deosebită, într-un articol în care era analizată activitatea parlamentarilor și a conducerii județului Sălaj, se afirma următoarele: „Un om superior din toate punctele de vedere, ca viață și morală familiară, ca

Regularizarea râului Crasna

gospodar al orașului (primar al Șimleului Silvaniei – n.n.), adânc cunoscător al chestiunilor de politică internă și externă, economist priceput, în care calitate deține posturi de înaltă răspundere, ca vicepreședinte al delegațiunii economice a Camerei, președinte al «Uniunii Sindicatelor de exportat vite din România», având dese însărcinări din partea guvernului în Italia, Ungaria, Cehoslovacia, Turcia, Palestina, Austria etc., pentru a încheia diferite convențiuni și a căuta piețe de desfacere, fiind intim colaborator al dlui ministru al industriei, unde are diferite însărcinări în întreprinderile ce interesează statul etc., un prieten și sfătuitor de bine a tuturor, omul muncii, pe care oboseala și orgoliul mării nu-l cuprind”.¹⁷

În concluzie, se poate afirma cu certitudine că Emil Lobonțiu face parte din galeria marilor personalități pe care Sălajul le-a dat istoriei. În toate funcțiile publice pe care le-a deținut, ca parlamentar, prefect sau primar al orașului Șimleu Silvaniei, Emil Lobonțiu s-a remarcat prin curaj, inițiativă, profesionalism și onestitate, fiind apreciat chiar și de către adversarii săi politici.

Note:

¹ Vezi, pe larg: Marin Pop, *Regularizarea râului Crasna în zona orașului Șimleu Silvaniei, în perioada interbelică*, în „Caiete Silvanie”, nr. 184, mai 2020, p. 35-40.

² „Plugul”, nr. 7, 10 septembrie 1934, p. 4.

³ Idem, nr. 11, 7 octombrie 1934, p. 6.

⁴ Idem, nr. 6, 3 septembrie 1934, p. 4.

⁵ Idem, nr. 14, 28 octombrie 1934, p. 2.

⁶ *Ibidem*, p. 3.

⁷ Idem, nr. 16, 18 noiembrie 1934, p. 4.

⁸ *Ibidem*.

⁹ S.J.A.N. Sălaj, fond Prefectura județului Sălaj. Cartea de aur, plasa Șimleu Silvaniei.

¹⁰ *Ibidem*, comuna urbană Șimleu Silvaniei.

¹¹ *Ibidem*.

¹² „Plugul”, nr. 7, 26 mai 1935, p. 3.

¹³ Idem, nr. 8, 9 iunie 1935, p. 2.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Idem, nr. 9, 12 septembrie 1935, p. 2.

¹⁶ „Gazeta Sălajului”, nr. 3, 16 ianuarie 1937, p. 4.

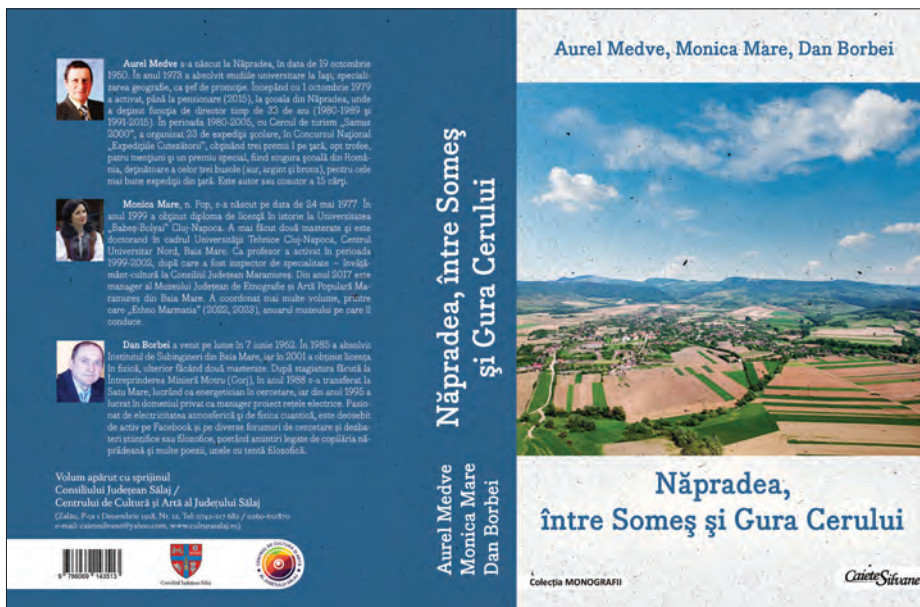
¹⁷ „Plugul”, nr. 17, 2 decembrie 1934, p. 1.

Aspecte etnografice legate de satul Năpradea*

Monica MARE

Strămoșii și-au păstrat graiul străbun, portul simplu, credința în biserică și le-au transmis generațiilor mai tinere spre a trăi demn, *cu frica de Dumnezeu și rușinea de oameni*, valori morale care au stat la temelia satului tradițional. Secole la rând, românii din acest sat, țărani simpli, și-au construit o civilizație frumoasă dar simplă, cu dragoste față de familie și de pământ, participând cu toții la evenimentele satului (nunți, înmormântări, chiar și la revolte), cu grijă să nu piară tradițiile și neamul. Vremurile s-au schimbat, cu deosebire după anul 2000. Se ascultă tot mai puțin radioul, toată lumea stă cu ochii pe televizor, pe calculator/laptop sau pe telefoanele mobile performante. Și totuși, Năpradea e încă un sat viu, e drept, cu oameni tineri mult mai puțini, asemeni multor sate contemporane, un sat în care casele cu *târnaț și tindă* au fost înlocuite de case din cărămidă, cu uși și ferestre termopan, ulițele de pământ s-au asfaltat, șanțurile s-au betonat, nașterile cu moașă au rămas doar în amintirea bătrânilor, râșnițele cu piatră au fost înlocuite cu cele purtate de motoare electrice, șurile de demult au fost transformate în garaje sau magazine, frământatul pâinii se face tot mai rar pentru că se coace tot mai puțină pâine, iar femeile nu mai merg cu hainele la *lăut*, nunțile cu *t'emători* au fost înlocuite cu nunțile la restaurante și săli de evenimente, lăzile de zestre și lădoaiile au fost înlocuite cu mobilă specifică diferitelor camere, nu se mai fac *clăci* la ridicarea caselor sau pentru tors, nu se mai cultivă cânepă și nu se mai organizează *danțu la șură*. Cimitirele vechi s-au umplut de morminte, iar cimitirul nou se extinde, sunt tot mai puține botezuri, mai puțini prunci care umblă cu *corinda*, săpatul mălaiului cu calul și cu mâna a fost înlocuit de erbicide, cositul și strânsul fânului se face mecanizat, cu baloți cilindrici cât un car de fân. Doar stând de vorbă cu bătrânii, și ei tot mai puțini, încă mai poți afla curiozități din vremuri apuse. *Boldul* a fost înlocuit cu magazine bine aprovizionate, în fiecare curte sunt una sau mai multe autoturisme, ciurzile satului nu mai sunt, în locul ciurdarului se folosesc gardurile electrice, salvarea vine tot mai des în sat, pe *Drumu*

Țării umblă mașini ca ștele, ce mai, lumea și satul s-au schimbat. Din păcate, morala creștină este acceptată și respectată de tot mai puțini oameni, iar căsătoria tradițională este socotită perimată. A mai rămas *laița de lângă ușița de la drum*, pe care câte un bătrân așteaptă trist și îngândurat să vină, în vizită, în vacanță sau în concediu, copiii și nepoții.

Sub aspect etnografic, spațiul în care este situat satul Năpradea aparține de Subzona Someșană, din cadrul Zonei etnografice Sălaj (Butură V., 1978, p. 41). Având în vedere faptul că nu s-au făcut cercetări etnografice sistematice în satul Năpradea, am considerat a fi necesară o prezentare mai pe larg a aspectelor privind gospodăria și ocupațiile tradiționale, meșteșugurile țărănești și obiceiurile specifice, valorificând informațiile adunate de-a lungul anilor, de la ultimii țărani care au cunoscut satul tradițional. (...)

Gospodăria și locuința tradițională

Descoperirile arheologice din jurul satului atestă continuitatea de locuire și existența gospodăriilor, cel puțin din Epoca Bronzului. Vechimea locuirii este atestată și de multe cuvinte dacice/preromane, cum ar fi: *cătun, gard, țarc, vatră, bordei, leagăn, lespede, urciur*, sau de origine latină, precum: *casă, masă, pat, scaun, cuptor* și altele. Până spre mijlocul secolului al XX-lea, Năpradea era un sat caracterizat prin construcții din potice (lemn și pământ bătut) pe o fundație de bolovani, acoperite la început cu paie, iar mai apoi cu țigla (*cărămizi*). Ostenite de timp, amenințate de

nepăsare ori de lipsa de putere a celor puțini rămași în urma golirii satului, o parte dintre acele case mor încet-încet, printr-o ultimă și neuzită de nimeni rugă către cer.

Gospodăria tradițională

Gospodăria bătrânească/tradițională care a fost în satul Năpradea, până la mijlocul secolului al XX-lea, nu se deosebea de gospodăriile tradiționale din alte sate situate pe cursul sălăjean al Văii Someșului, la fel cum *gospodăria tradițională someșeană nu diferă de alte gospodării din Sălaj* (Mureșan O., 2018, p. 82). Ea cuprindea *odorull* curtea în care se aflau construcții și *grădina*. Principalele elemente constitutive ale gospodăriei țărănești tradiționale erau: *casa*, unde locuia gospodarul cu familia, *grajdul/poiata* pentru animale, *șura* pentru treierat și pentru depozitarea atelajelor și uneltelor agricole, *găbănașul/hambarul* pentru depozitarea grâului/făinii, *coșteiul* pentru cucuruzi, *cotețele* și *fântâna*. Planul predominant de organizare a gospodăriilor în satul Năpradea a fost cu casa în lungul curții, perpendiculară față de uliță, și șura cu fața la drum, pentru a intra ușor cu carul de fân, dar și pentru a etala fațadele celor două clădiri, mândria gospodarilor. Așa cum remarca Ioan Augustin Goia (1982, p. 95), până în secolul al XIX-lea nu erau restricții în privința utilizării spațiului. Pentru ultimii 100 de ani specific satului au fost gospodăriile cu curți închise, iar după 1970 cu construcțiile înghesuite pe o suprafață relativ restrânsă (șapte ari), despărțită prin garduri de terenul agricol din jur.

De-a lungul timpului, gospodăriile au evoluat în strânsă legătură cu dezvoltarea economică a satului și a creșterii nivelului de trai, a puterii financiare, dar și a schimbărilor în mentalitatea conservatoare a țăranilor, diferențiindu-se în funcție de starea materială a sătenilor, prin dimensiuni și inventarul gospodăresc. Până târziu s-au menținut unele stări arhaice în gospodăria țărănească, cum ar fi utilizarea unor mijloace rudimentare de muncă. Generațiile tinere au continuat adeseori să trăiască în mediul celor de dinaintea lor, preluând bagajul de bunuri etnografice, urmărind adăpostirea familiei, a animalelor, a uneltelor și atelajelor, a diferitelor produse agricole, necesare pentru hrana oamenilor și a animalelor. După 1960 s-a accelerat un proces complex de restructurare a gospodăriei tradiționale, marcat de creșterea suprafeței locuite, cu case din *teglă* (cărămidă) având două-trei camere, antreu, cămară și pivniță. În ultimele două decenii multe case vechi au fost reconstruite și modernizate, refăcându-se acoperișuri cu tablă profilată sau țiglă de bună calitate, izolarea exterioară cu polistiren, compartimentarea interioarelor cu living, dormitoare și băi moderne, cu încălzire centrală și panouri solare. Au apărut tot mai multe bucătării de vară, uneori în locul grajdului, foișoare, trotuare din beton și pavaje.

Poziția casei și a șurii la majoritatea gospodăriilor din Năpradea
(Sursa foto: Aurel Medve)

Curtea, împrejurimile (gardurile, porțile) și grădina

În vechime curțile (*odori* sau *ocolu*) erau mai mari, neordonate, cu case depărtate de uliță și anexe gospodărești mici și izolate pentru a preveni incendiile, dar și cu câpițe de fân sau cu *pozdării*, cu *pupt'i de pănuși* și *fârcituri*, printre care scurmuau *galițele* sau alerga câte un purcel creț (*Mangalița*). De obicei, odoru se întindea în fața casei, de la poarta de la uliță până la șură. Situațiile când două case aveau curtea comună, grădină și fântână comună, cu două gospodării într-o curte, au fost destul de rare, posibil doar pentru cei care dețineau parcele mari cu ieșire largă spre drum. Împărțindu-se ogrăzile, prin moșteniri, curțile s-au micșorat, au devenit dreptunghiulare, având casele cu capătul la drum, spre poartă, iar șura se ridica în fundul odorului, cu poarta pe aceeași direcție cu poarta de la drum.

Îngrăditurile din jurul gospodăriei au fost la început cu spini, apoi cu garduri împletite din crengi subțiri de carpen, de *răt'ită roșie*, sau din *rud'e* subțiri de alun, *acăț domnesc*, corn, sânger sau de carpen. Gardurile vechi erau simple, funcționale, făcute din materiale aflate la îndemâna sătenilor. Poarta, *ușița* și banca de la poartă nu erau acoperite, iar pe gardurile împletite se așeza un fel de acoperiș, o streșină din spini sau din paie. Gardurile erau construite, de obicei, spre drum și spre vecini, cu rol dublu, de a înfrumuseța aspectul exterior al gospodăriei și de protejare/apărare a gospodăriei. Spre mijlocul secolului trecut, treptat gardurile împletite au fost înlocuite cu *garduri din lobde*, *lipe* obținute prin crăparea în două a unor trunchiuri de gorun, finisate cu *mezdreaua*, ascuțite la vârf, din scânduri cioplite din secure, așezate orizontal sau vertical, cu *streșină* din spini și paie, sau din *lețuri*, prinse pe două *brăuri* orizontale, fixate în stâlpi de *goron*, mai apoi înlocuite de gardurile cu fundație din beton, cu panouri din lipe de gorun, fier sau plasă de sârmă. Prin spatele șurii se făceau *garduri din lése*, cu *gujbe de curpen* sau *garduri din bot'e de floarea-soarelui*, de obicei, în jurul grădinii de legume. (...)

În ultimele decenii gardul de la drum a devenit o construcție costisitoare din beton, fier forjat, simbol al

hărniciei și bunăstării.

Porțile au evoluat împreună cu gardurile, folosindu-se cam aceleași materiale. La început era o singură poartă (*vramniță*), dintr-o leasă, prinsă de pari cu gujbe de curpen, mai apoi, pentru a ușura accesul, s-a alăturat ușița pentru oameni și animalele care mergeau la păscut, poarta rămânând pentru carul tras de boi, de bivoli sau de cai. Înaintea Primului Război Mondial au început să apară porțile din scânduri sau lețuri cu două aripi. Pentru porți și ușiță se foloseau ștîmpt (stâlpi solizi), ciopliți în patru fețe, fixați în pământ cu partea mai groasă, necioplită și *pârlită*/arsă pentru a rezista mai mult. După 1980 s-au generalizat porțile metalice, iar astăzi se fac porți din fier forjat și tablă.

Laița sau banca de la drum, situată în fața gardului, lângă ușiță, era locul de odihnă și socializare. Înjghebată dintr-o scândură mai lată, fixată pe doi pari de lemn, banca era locul unde stăteau bătrânii la po-

vești, cu nesfârșite amintiri din anii tinereții, din întâmplările legate de armată și război, sau în așteptarea animalelor care se întorceau de la pășune. Între casă și gardul de la drum era un loc special, *grăd'inuța cu flori* (aiuț/narcise, stânjenei/iriși, ruje-buje/bujor, inima Domnului, lemna albă/iasomie, mălin/liliac, calapăr și altele). După anul 1990, când oamenii și-au recăpătat pământul, au izolat curtea din fața casei de cea din spatele șurii unde se aflau găinile, așa încât au început să pună tot mai multe flori pe lângă casă: trandafiri, crini, buzduji/cărăjele – crăițe, tătaiși, cumnate/cârciumărese, bujori roșii, albi și roz, stânjenei – iriși de culori diferite.

* Fragment din volumul semnat de Aurel Medve, Monica Mare și Dan Borbei, „Năpradea, între Someș și Gura Cerului”, recent apărut la Editura „Caiete Silvane” din Zalău.

Anul Kafka

Alexandru JURCAN

Anul acesta se împlinesc 100 de ani de la moartea lui Kafka (1883-1924). În timpul vieții a publicat puțin. L-au răpus insomniile, depreșiile, ipohondria și tuberculoza. Și-a încredințat manuscrisele prietenului Max Brod, rugându-l să le ardă. Nu, nu le-a ars. Nesupunerea lui Max a dat naștere unui geniu *sine qua non*, plus indispensabilul cuvânt *kafkian*, aplicat atâtor situații absurde. Kafka înseamnă viziuni halucinante, dar și alienarea, labirintul, birocrăția, absurdul.

În cadrul Interferențelor de la Teatrul Maghiar din Cluj, am avut ocazia să văd spectacolul *Kafka Project* în regia Karinei Holla, prezentat de Teatrul Național din Croația. Prima parte a spectacolului m-a fascinat, grație acelei inspirate „metamorfoze”, sublimată în contorsionările dansante ale volubilului actor îmbrăcat în alb. Uneori rămânem cu o imagine, alteleori cu o stare.

Kafka n-a terminat romanul

America, din care el a tipărit în 1913 doar un capitol, simțind probabil că structura nu e încheată. Oricum, romanul diferă de celebrele *Procesul*, *Castelul*, prin realismul frust. André Gide admira la Kafka notația naturalistă despre un univers fantastic, care „devine real sub ochii noștri datorită minuțioasei exactități a descrierii”, dar și brusca deviere spre straniu.

La Teatrul Maghiar din Cluj s-a jucat *America*, după romanul lui Kafka, în regia lui Michal Dočekal din Praga. Dramaturgia lui Viscky András n-a ocolit inserțiunii din *Procesul* ori *Colonia penitenciară*. Prevalează absurdul, spațiile închise, labirintice, dar și oniricul de tip kafkian. În roman există pasaje care amintesc tangențial chiar de *Castelul*, mai ales când apar Brunelda, Delamarche și Robinson. Regizorul Dočekal a realizat perfect spiritul kafkian, într-un spectacol de excepție, unitar, rotund. Revenind la personajul Rossmann

din romanul lui Kafka – iată – el nu-și pierde candoarea, trăind cu stoicism ritmuri de erou chaplinian, hăituit de propria obstinație în a crede că adevăratele valori vor învinge labirintul kafkian, cu toate că bântuie imaginea suprarealistă șoptită de însuși Kafka: „o colivie își caută pasărea...”.

La Teatrul Național Cluj s-a jucat *Procesul*, în regia Mihaelei Panainte – marionete, roboți, scări, muzică angoasantă. Dintre filmele realizate după opera lui Kafka mi-a rămas adânc întipărit în memorie *Castelul* în regia lui Michael Haneke. O zăpadă dușmănoasă, așteptarea ca stil de viață, maldărele de dosare căzând cu zgomot, lipsa comunicării, promiscuitatea...

Anul Kafka... Și un citat cutremurător: „Trăim într-o epocă atât de posedată de demoni, încât în curând nu vom mai putea face binele și dreptatea decât în cel mai mare secret, ca și cum ar fi o crimă” (Kafka, desigur).

Voichița LUNG

„Când omizile se gândesc la Tine, Doamne, se fac fluturi”

Cărțile ne aleg pe noi sau noi alegem cărțile pe care le savurăm într-un anumit moment al vieții noastre? Cred că răspunsul este undeva la mijloc, întâlnirea cu o carte este un eveniment mijlocit de semnale și disponibilități inițiate din ambele sensuri, iar orizontul de așteptare al cititorului de astăzi este răsplătit cu multe oferte din partea editurilor.

„Sărăcuțul lui Dumnezeu”, una dintre cărțile apreciatului scriitor Nikos Kazantzakis, a fost reeditată în acest an, la Editura Humanitas, în traducerea lui Ion Diaconescu. Autorul mărturisea la apariția ei, în 1956, că nu e doar viața romanțată a Sfântului Francisc din Assisi, ci „o sinteză de biografie, poezie și lucruri pe care Sfântul Francisc nu le-a spus poate niciodată, dar ne închipuim că le-ar fi putut spune”. Evident că asta m-a determinat s-o citesc, dar nu este singurul motiv, întâlnirea cu scrierile lui Kazantzakis am trăit-o cu mulți ani în urmă, fiind la fel de încântată de lectura cărților „Grădina de piatră”, „Viața și peripețiile lui Alexis Zorba” și „Ascensiunea”.

Am apreciat, de la prima frază, stilul cronicăresc, învăliitor, care îl poartă pe cititor în călătoria spre trecut: „Eu, nevrednicul, care iau astăzi pana ca să scriu despre viața și faptele tale, părinte Francisc...” (p. 9). E multă poezie în cuvintele naratorului-personaj, fratele Leo, care, potrivit informațiilor rămase din secolul al XIII-lea, a fost unul dintre primii însoțitori și apoi confesor al întemeietorului Ordinului Franciscan: „Toate pământurile au înflorit în mine, răsar amintirile, timpul își întoarce roata înapoi, și iată-le, reînviată sfintele ceasuri în care am călătorit împreună pe fața pământului, tu înainte și eu calcându-ți temător pe urme” (p. 10).

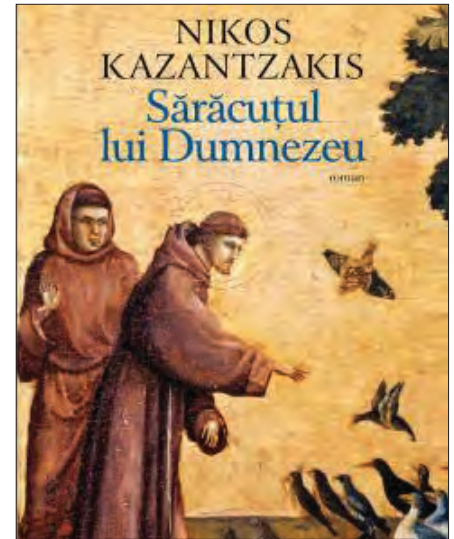
Imaginile, faptele, ideile prezente în carte ne înfățișează eterna confruntare dintre trup și suflet, pe drumul spinos către mântuire,

prin altruism, dăruire și iubire față de toate făpturile lumii și mai ales față de Dumnezeu. Odraslă de nobil din Umbria, răsfățat și impetuos, mânat în primii ani de ambiții și pațimi, visându-se cavaler, Francisc se convertește în urma unei viziuni în care Dumnezeu îi cerea să-i slujească Lui, astfel devine, prin asceză, „minunea din Assisi” și sfânt al întregii lumi.

Paginile care descriu viziunile sale sunt de o emoție și frumusețe fără seamăn. Într-una dintre ele, îi apare Sfântul Damian plângând. La întrebarea dacă se plânge și în rai, primește un răspuns cutremurător: „Se plânge și în rai, îmi răspunde, dar pentru oamenii care încă se târăsc pe pământ... Lumea se prăbușește, Cristos este în primejdie, ridică-te, pune spatele tău și sprijină lumea să nu cadă. Ca parclisul meu a ajuns Biserica, o ruină, întărește-o!” (p. 53). Visul lui Francisc este metafora nașterii franciscanismului ca necesitate a înnoirii și întăririi credinței prin reînțorcerea la principiile, spiritualitatea și morală care au constituit temelia bisericii creștine.

Pelerinajul la Roma, cu scopul de a-i cere Papei îngăduința de a propovădui, dialogul purtat, care nu se desfășoară așa cum și-ar fi dorit, e totuși o revelație: „Îmi vine, părinte sfânt, să bat din palme și să dansez. Deasupra mea, dedesubtul meu, la dreapta și în stânga, suflă Dumnezeu și mă răsuțește ca pe o frunză uscată de platan”. Dansul care îl subjugă și îi eliberează în același timp forța lăuntrică mi-a amintit de celebra scenă a dansului lui Zorba: „Dădu capul pe spate, își întinse brațele în dreapta și în stânga, se aplecă până jos, își luă avânt și sări în aer, cu brațele întinse-n lături, și era parcă un răstignit care dansa” (p. 177).

Cuvântările lui Francisc, fie că le vorbește păsărilor cerului, fie că predică oamenilor adunați sau

discipolilor săi, au înțelesuri adânci, camuflete în firescul unor fraze simple, pilduitoare: „Surioarele mele, vrăbiuțelor și porumbeșilor, gândiți-vă ce bucurii v-a dăruit Dumnezeu – v-a dat aripi să străbateți văzduhul, v-a dat puf să nu înghețați de frig iarna și a împrăștiat pe pământ și-n pomi grăunțe de multe feluri, să nu răbdați de foame...” (p. 196). E o încântare să urmărești, în calitate de cititor, viziunile povestite de Sfântul Francisc, atunci când propovăduiește desăvârșita Sărăcie, desăvârșita Ascultare, desăvârșita Dragoste, trepte ale urcușului mântuirii: „Cum credeți că este raiul? Vreun palat mare, cu scări de marmură, cu aur și aripi? Nu! Nu! Eu într-o noapte l-am văzut în vis: este un sătuc mic, mic și de jur împrejurul lui iarbă; iar în mijlocul satului, în cea mai umilă colibă, lângă fântână, sufletul omului” (p. 199).

Annual, în primele zile ale lunii octombrie, patronul spiritual al Italiei, Sfântul Francisc (n. 1182 – d. 1226) este comemorat cu pioșenie în lăcașul de cult de la Assisi.

„Frații mei, spune Francisc, plec și eu. Mă duc să predic pietrelor, florilor sălbatice, cimbrisorului de munte, mântuirea... Ce este raiul, frații mei, dacă nu pământul acesta, dar virtuos?” (p. 280).

Conferințe despre Dante și Papini la Florența

Vasile HATOS

L-am cunoscut pe prof. dr. Laszlo Alexandru la Cluj, când mi-a oferit cartea sa, *Lectura lui Dante*. O publicație impresionantă, cu schițe, critici, note, adnotări, un „manual” de studiu pentru cei care vor să intre în opera lui Dante. Lucrase la ea zece ani! Adunase în trei volume de 2.000 de pagini cam tot ce trebuie știut despre Dante, plus traducerea integrală a *Divinei Comedii*. Ceea ce m-a impresionat la italianistul Laszlo Alexandru a fost că implementase un sistem original de abordare a operei dantești. Cu o precizie matematică, a explicat fiecare vers, fiecare terțină, dând un limbaj aparte poemului medieval. Cartea are o semnificație deosebită, deoarece încearcă să intre în sufletul lui Dante prin hermeneutică. Nu este ușor să traduci *Divina Comedie*, deși ea a fost transpusă de șapte ori deja integral în limba română. Orice echivalare a poemului este ca un salt făcut în cunoașterea unei opere atât de vaste.

Copilul din Dante încearcă să descifreze legile naturii, prin cunoașterea propriului spirit. Un copil ce visează să devină pur ca o lacrimă din Paradis, unde Chipul lui Dumnezeu îl așteaptă cu brațele deschise! De aceea, marile capodopere se nasc din conlucrarea sufletului cu natura. Călătoria în natură reprezintă unul din atuurile *Divinei Comedii*, iar Virgiliu îl prinde de mână pe Dante pentru a-l ajuta să escaladeze culmile fericirii interioare, fiindcă la mântuire se ajunge prin mari sacrificii de sine. O călătorie interioară, ce explorează toate ungherele minții, încercând să alunge răul și făcând să triumfe binele, pe pedestalul condiției umane, un privilegiu adus umanității prin cunoașterea propriului spirit. Intrăm într-o lume aparte, căci visul este parte integrantă din ființă. Așa și Laszlo Alexandru ne arată că Dante este „stâlpul adevărului”, ce încearcă prin voință să ajungă la acel suflet de copil, unde ia naștere adevărata sinceritate. Atunci am înțeles că traducătorul este una cu sufletul lui Dante! Și, cum nu a avut șansa de a ține o conferință în Italia, la Florența, despre opera lui Dante, m-am gândit că voi putea să-l ajut să-și realizeze visul. Încet, încet, ideea de a-l invita să vorbească despre autorul său preferat chiar în inima Florenței, lângă Dom, la Camerata dei Poeti, aproape de Casa lui Dante, Camerata pe care o înființase Giovanni Papini, a devenit realitate. La 3 decembrie 2021, în plină pandemie, a ținut prima sa conferință despre opera lui Dante și nu numai. Întâlnirea culturală am organizat-o împreună cu criticul de artă Lia Bronzi și editorul Enrico Taddei, președintele Asociației Giglio Blu din Florența. În prezența unor

Prof. dr. Laszlo Alexandru, criticul de artă Lia Bronzi și dantistul Massimo Seriacopi

scriitori italieni, critici literari și nu numai, scriitorul clujean a vorbit cu ardoare despre *Divina Comedie* și transpunerile din Dante în cultura română. Nu i-a uitat pe cei care au tradus integral înaintea sa capodopera florentină, amintind versiunile lui George Coșbuc, Alexandru Marcu (în proză), Ion Țundrea, Giuseppe Cifarelli și Eta Boeriu. L-am ascultat cu atenție cum vorbea din inimă, dând aplomb conferinței prin cuvinte bine ticluite. Dacă opera lui Dante este un izvor nescecat de idei și explorări metafizice, tot așa traducătorul este un căutător de cuvinte, iar activitatea lui necesită multe sacrificii de sine (nopti nedormite, alegerea expresiilor potrivite, meditație, neliniște etc.). Este ca un călător în sinele său, ce încearcă să redea unicitatea realității prin punerea cuvintelor în ordine. Cu cât te apropii de esența *Divinei Comedii*, cu atât te scufunzi în oceanul metaforelor, unde glasul interior al lui Dante te poartă spre câmpiile mirifice ale conștiinței. Pare o filosofie a ființei, unde se îmbină toate stările interioare, începând de la trăirea iubirii până la căutările metafizice, ce-i redau setea de mântuire. A ajunge la esența lucrurilor este laitmotivul tuturor celor care au în ei setea de cunoaștere, mai ales a propriului spirit. De aici deduc faptul că Dante e și filosof, nu numai poet, deoarece prin poezie poți să scrii filosofie, așa cum din filosofie poți să redai metafore ce au muzicalitatea poeziei! Dacă Infernul este un rău asupra omenirii, unde suferința este pe prim plan, atunci Purgatoriul este stropit de lacrimile suferinței, ducându-l pe protagonist pe drumul cunoașterii de sine, în timp ce străbate câmpurile materiei vii, iar meditația îl apropie de esența ființei. Prin iubire Dante își așterne veșmântul veșniciei în suflet, fiind mai aproape de îndumnezeire. Iar focul spiritual, adică suferința interioară, îl face

să se reîntoarcă la sufletul de copil. Numai un om cu suflet de copil poate accede la adevăr, acolo unde sacralul pun stăpânire pe intelectul celui ce caută fericirea. Exegețul dantesc trebuie să aducă la lumină ceea ce înseamnă esențialul, adică să spună veridic tot ce a scris Dante, încercând să intre în gândirea lui prin meditație, citindu-l de nenumărate ori!

Pentru traducerea *Divinei Comedii* și activitatea de cercetător al operei lui Dante, Laszlo Alexandru a fost răsplătit cu Medaglia d'Argento și titolo di Socio Onorario del Giglio Blu di Firenze, Italia.

A doua conferință despre „Papini și Dante”, Laszlo Alexandru a ținut-o în 14 iunie 2024, la sediul Editurii Setteponti, Florența, într-un cadru familiar, în prezența unor scriitori din Florența și nu numai: venerabilul critic de artă Lia Bronzi, prof. dantesc Lorenzo Bastida, editorul Enrico Taddei. Acolo l-am întâlnit pe traducătorul român Marian Ciprian Zisu, care a transpus numeroase poezii din engleză (Walt Whitman și Emily Dickinson) în italiană.

Întotdeauna mi-au plăcut oamenii care s-au dedicat scrisului! Plăcerea de a scrie și a critica derivă din setea de cunoaștere, deoarece orice traducător are în el implantat Adevărul, încercând să aducă într-o cultură miresmele creației din alte țări. Iar italianistul Laszlo Alexandru a tradus mult, mai ales din italiană în română. Când primești titlul de „Cavaliere della Stella d'Italia”, conferit de Președintele Republicii Italiene, la propunerea Ministrului Afacerilor Externe al Italiei (17 mai 2023) și înmănat de Ambasadorul Italiei în România (6 octombrie 2023), nu poți decât să te bucuri. Distincțiile fac parte din viața unui scriitor, dându-i satisfacția că munca lui nu a fost în zadar!

În prima conferință florentină a lui Laszlo Alexandru s-a vorbit mult despre opera lui Dante. La discuții s-a înscris și dantistul Massimo Seriacopi, care a publicat peste 15 cărți despre poetul florentin, iar apoi a redactat o recenzie academică la cartea *Per la selva oscura. Dante parlato*, dialogul dintre Laszlo Alexandru și Ovidiu Pecican (renumitul istoric din România) despre opera lui Dante. În a doua sa conferință, autorul clujean s-a axat mai mult pe opera lui Giovanni Papini, mai ales că în anul 2009 i-a tradus și tipărit eseul *Dante viu* la Editura Pergamon din Bistrița.

Confruntarea lui Papini cu Dante se prezintă în această conferință ca un iureș, astfel că mi-am dat seama de puterea pe care o are traducătorul celor doi giganți italieni de a pune în scenă toate ascunzișurile unei opere literare. Papini este cunoscut pentru criticile lui acerbe împotriva tuturor celor din jurul său. Citind *Un om sfârșit* îți dai seama câtă suferință a acumulat Papini în cunoașterea sensurilor metafizice, deoarece el a căutat absolutul prin prisma sentimentelor sale. Lupta dintre bine și rău, care s-a dat în sufletul lui Papini, denotă că omul este în continuă mișcare a vieții și pulsul sentimentelor este legat de continuitatea căutărilor metafizice. Un Purgatoriu de unde ieșea la lumină

Vasile Hatos, Lia Bronzi și Laszlo Alexandru

prin cunoaștere.

Italianistul Laszlo Alexandru explică fără menajamente gândirea lui Papini, mai ales când se referă la *Dante viu*, unde anumite critici la adresa lui Dante sunt împinse până la exagerare! Un Papini revoltat. Dacă s-a revoltat împotriva ansamblului vieții, scriind cu ardore despre toate, în *Dante viu* s-a luat la înfruntare chiar cu Dante. Un amalgam de gânduri, în timp ce explora gândirea lui Dante.

Papini l-a cunoscut pe Mircea Eliade. Nu mică mi-a fost mirarea să află că Eliade a fost membru la Camerata dei Poeti, la Florența. Iar președinta de onoare a Asociației Camerata dei Poeti, Lia Bronzi, mi-a oferit corespondența dintre Eliade și Papini. Eliade i se adresa în limba franceză, iar autorul florentin îi răspundea în italiană. Citind aceste scrisori, mi-am dat seama de legătura strânsă dintre ei.

Traducătorul Laszlo Alexandru scoate la lumină toate obsesiile lui Papini, cu bune și rele, dialogând cu cei prezenți, și îți dai seama de puterea schimbului de opinii când intervine venerabila Lia Bronzi, care l-a cunoscut personal pe Papini și îi știa toate ifosele! Familia sa îi oferise găzduire și protecție cunoscutului revoltat florentin, în ultimii ani ai existenței sale. Numai ascultând aceste dialoguri parcă intri în atmosfera anilor când trăiau Dante și Papini. O conferință care te face să-ți aduci aminte de toate cărțile citite, din operele celor doi titani ai culturii italiene. De aici înveți multe, auzind povești despre ei, deoarece autorul clujean parcă a intrat în „casa” celor doi, cotrobăind prin toate ungherele, căutând ceea ce s-a spus despre Dante și Papini. Un cunoscător elevat al operei lor. Nu pot decât să-l felicit pentru ceea ce face pentru cultura noastră, mai ales că recent a terminat de tradus integral și sutele de nuvele ale lui Luigi Pirandello. Dar scriitorul Laszlo Alexandru este și un critic acerb, chiar polemic, scoțând la iveală toate lacunele unei opere. Știe unde să „sape”, căutând scăpările unui scriitor sau imperfecțiunile lui! Nu toți suntem perfecți, deoarece natura ne-a modelat cu bine și rău. Numai așa ia naștere o operă adevărată, criticând, spunând realitatea dintr-o carte. Iar criticul literar Laszlo Alexandru înțelege foarte bine operele, trecându-le printr-un filtru critic absolut.

Viorel
CERNICA

O interpretare a autenticității existențiale și a opusului său*

Cartea *Fenomenalitatea conștiinței absurdului la Cioran și Ionesco* aparține, neîndoindu-ne, domeniului exegetic al filosofiei românești; prin temă, în primul rând, apoi prin tehnicile hermeneutice puse la lucru, fiindcă Pavel Farcău, autorul ei, propune o interpretare a autenticității existențiale și a opusului său, inautenticitatea, dar nu în sine, ci în funcție de cum sunt înfățișate aceste două veritabile registre de viață omenească în opera lui Emil Cioran și în cea a lui Eugène Ionesco. Pentru acești doi gânditori, amândoi recunoscuți, cum știm, mai degrabă în altă cultură decât în cea română, autenticitatea a fost o miză nu doar în sens teoretic, ci propriu-zis existențial. Poate de aceea, autenticitatea este însăși formula de viață exersată, fără o conștiință de sine pe măsură, la vârsta copilăriei. Fiind, așadar, o vârstă a vieții unui om, în care timpul nu joacă rolul pe care îl va căpăta mai târziu, acela de inamic al vieții înseși, autorul cărții, urmându-l pe Cioran, o leagă de un fel de „eternitate pozitivă” și „inocentă”, identificată, de altfel, în textele ambilor gânditori, cu „paradisul copilăriei”. Oricine a citit câteva fragmente din *cărțile românești* ale lui Cioran a simțit, cred, încântarea dezinvoltă care însoțește cuvintele lui, pasiunea caldă a depănării amintirilor cu intenția, uneori nerecunoscută, de a-l aduce pe cititor în situația de a fi de acord cu tot ce spune el – și aceasta fiindcă nu se poate ca acesta să fi simțit în alt chip copilăria proprie –, de a-l transforma într-un martor fidel al unor adevăruri de viață sub a căror putere ne aflăm mai târziu și sub a căror acoperire ne îngăduim orice gest, până la negarea, în minte sau chiar în fapt, a vieții proprii. Dar autenticitatea nu este formula veșnică a vieții noastre, căci vine momentul, pentru fiecare, când, într-un fel sau altul, paradisul copilăriei este părăsit, iar inautenticitatea își intră și ea în rol. Și despre aceasta – mai bine spus, mai mult despre aceasta – vorbesc cei doi în textele lor.

Contează, fără îndoială ce spun și cum spun cei doi despre rostul existențial al faptelor noastre – ale lor, în primul rând – la vârsta copilăriei și mai târziu. Dar autorul cărții, pornind de la textele lor, construiește un discurs filosofic, proiectează cuvintele și judecățile lui Cioran și ale lui Ionesco, pasiunea de a mărturisi care le însoțește, într-un orizont dominat de categorii filosofice, de idei care cer să fie argumentate și de reguli de tematizare a problemelor legate de acestea. Pavel Farcău le prezintă, analizează, interpretează cu grija cercetătorului care trebuie să vorbească despre ceva,

dar trebuie să se spună și pe sine. Este clar că nimic din ceea ce se află în această carte nu este spus înainte de a fi trecut nu doar prin experiența de cunoaștere a unei opere filosofice sau literare, ci și prin experiența sa de natură afectivă, imaginativă, reprezentatională, chiar prin aceea angajantă pentru voința sa de a-și pune la încercare propria sensibilitate față de faptele de viață „povestite”, într-un mod expresiv desăvârșit, de cei doi.

Jocul autenticității și inautenticității acoperă întreaga viață a unui om, deși, dacă interpretăm grăbiți spusele gânditorilor tocmai amintiți, s-ar părea că autenticitatea originară este pierdută pentru vecie, iar inautenticitatea care îi ia locul se înveșnicește. Urmând reflecțiile despre timp ale lui Cioran și ale lui Ionesco, mai cu seamă ale celui dintâi, dar și observațiile *existențiale* ale celui de-al doilea, Pavel Farcău ne spune clar că, de fapt, ceea ce este valabil în general nu reprezintă o autoritate absolută pentru orice individ. Adică, oricine are șansa de a trăi autentic la orice vârstă. De fapt, fiecare dintre cei doi gânditori are propria sa formulă de viață autentică, iar autorul nostru le scoate în evidență atât apropiierile dintre ele, cât și diferențele. Desigur, acestea din urmă pot depinde și de tipul de scriitură, de convențiile stilistice literare sau filosofice; fiindcă faptele brute de viață sunt trecute de cei doi în registrul „destăinuirii”, din cel al „trăirii”. Grija lui Pavel Farcău de a nu obtura această linie de comunicare între aceste două registre de viață se exprimă și prin neîncetata proiectare a lor, cum spuneam și mai devreme, în orizontul filosofiei.

Cadrul în care autorul pune în mișcare imaginile proprii inautenticității este acela al căderii (din paradis). Corespondențele dintre acestea și reflecțiile din textele celor doi gânditori sunt stabilite cu acribie exegetică. Dar cadrul general al argumentării și ilustrării este refăcut după interpretarea obișnuită a „fenomenului uman” al căderii, atotprezentă atât în interpretările textelor lui Cioran – în cele ale textelor lui Ionesco, de asemenea –, cât și în cele răspândite în istoria noastră culturală și spirituală, care încearcă să surprindă sensul biblic al desprinderii omului de condiția sa originară paradisiacă. Toate relele istoriei, așa cum sunt înfățișate de cei doi gânditori, de la uniformizarea vieții oamenilor, la răspândirea pe scară largă a unor „iluzii”, cum ar fi aceea a progresului, a împlinirii omului, a salvării sale, a regulilor necesare care ar trebui urmate pentru îm-

plinirea dorințelor, a necesității acestora, a luptei neîntrerupte pentru putere, a respingerii nedisimulate a adevărilor etc., toate, așadar, țin de orizontul căderii în timp, adică de istorie și temporalitate, ele însele devenite „realități” printr-un exces de conștiință și de dorință a cunoașterii. Remediul? Deși ambii gânditori își imaginează cum ar trebui să fie lumea vieții umane, până la urmă, pentru Cioran, remediul este negat de posibilizarea „căderii din timp”, de o vârstă a omului care își pierde de tot umanitatea; pentru Ionesco, de „dictatura convenționalului”, care pervertește orice conștiință și orice viață umană. Acestea însă nu au un sens absolut, susține autorul cărții de față, urmând gânduri ale celor doi scriitori. De aceea ar fi posibil de gândit remediul, în ambele contexte cercetate, în ciuda celor susținute, în expresii memorabile, de Cioran și Ionesco.

Care este remediul? Pentru a răspunde, Pavel Farcău lucrează, aș putea spune, filosofic-existențial, reconstruind hermeneutic cele două opere din perspectiva unui nou concept de autenticitate (a omului), numit „eternitate negativă”, cumva, sub influență cioraniană. Sensul de negativitate atașat autenticității, dar unei autenticități dobândite experiențial și sub condiția conștiinței de sine, nu induce o poziție nihilistă, într-un sens formal-filosofic pre-nietzschean. Dimpotrivă, este vorba despre un fel de nihilism cu rol propedeutic pentru însăși afirmarea vieții, așadar, foarte apropiat de formula brevetată de Nietzsche. Autenticitatea presupune o „situație existențială”, o legătură determinată a omului cu lumea, care capătă un fel de specificitate prin punerea celor doi termeni ai ei, omul și lumea, într-un raport de opoziție, chiar de respingere. Căci, atunci când omul atinge autenticitatea, lumea, așa cum este ea pentru noi toți în registrul „căderii în timp”, trebuie să se retragă. Omul autentic este un *om fără lume*, susține Pavel Farcău, referitor la sensurile descoperite în operele celor doi gânditori. La Ionesco, este vorba despre tipul însinguratului, iar la Cioran, despre cel al pesimistului.

Cele trei ipostaze ale umanului descrise și interpretate în lucrare (autenticitate pozitivă, inautenticitate și autenticitate, din nou, într-o „eternitate negativă”), pornind de la opera lui Cioran și de la cea a lui Ionesco, sunt hermeneutic reconstruite în perspectiva unei eficiențe evidente a interpretării, care, cred, va căpăta în timp, după intrarea în circulație culturală a acestei cărți, puterea de a impune un model de interpretare, în spațiul nostru filosofic, a operelor care, potrivit unor reguli de evaluare și de valabilitate a creației culturale, aparțin unor domenii diferite; e drept, destul de apropiate, în cazul acesta: eseistică filosofică (Cioran) și literatură de atitudine (Ionesco).

Așadar, începutul nostru, din punct de vedere existențial, adică după experiența unui om în carne și oase supervizată de conștiința sa, dar și de conștiința umană, în genere, se află într-o eternitate pozitivă,

survenită natural și legată strict de vârsta copilăriei. Inautenticitatea generează și ea tipuri umane, cum am văzut. Dar pe fondul ei este posibilă convertirea către autenticitate, către o specie a acesteia care presupune „eternitatea negativă” și care, potrivit autorului cărții, are cel puțin o șansă filosofică. De altminteri, expresia acestei simple posibilități care aparține, totuși, existenței umane este „căderea din timp”. Bineînțeles, interpretarea se mișcă în orizontul reflecțiilor, notațiilor, textelor de diferite facturi, cum menționam și mai sus – eseistic-filosofice, fragmentar-filosofice, literare, teoretice etc. – aparținând lui Cioran și lui Ionesco. Autorul cărții se așează la o *distanță temporală* corespunzătoare față de toate acestea și încearcă să surprindă sensuri potrivite schemei sale de interpretare. Menționez o dificultate în această privință: atragerea textelor literare ale lui Eugène Ionesco în spațiul deja configurat al interpretării filosofice. Operația în cauză este firească, neforțată, fără excese în distanțarea necesară interpretării față de spațiul literaturii, „natural” pentru textele în cauză. După cum se poate ușor constata, sunt preluate pentru a fi interpretate, în primul rând, în ordine, piesele: *Ucigaș fără simbrie* și *Pietonul aerului*, *Macbett* și *Rinocerii*; dar și romanul *Însinguratul* intră în vederile autorului, precum și alte piese de teatru. E drept, sunt întotdeauna vizate, pentru problemele deschise ținând de tema asumată, și texte ale acestui autor care depășesc, în anumite privințe, spațiul construcției propriu-zis literare, volume de eseuri și critică, amintiri și convorbiri prin care Ionesco revine, dubitativ, dar cu intenția de a se lămurii mai întâi pe sine, apoi și pe ceilalți, asupra acestora (*Antidoturi*; *Sub semnul întrebării*; *Căutarea intermitentă*; *Prezent trecut, trecut prezent*; *Note și contranote*; *Nu*; *A rupe tăcerea*. *Convorbiri cu André Coutin*; *Între viață și vis*. *Convorbiri cu Claude Bonnefoy*; *Război cu toată lumea*; *Jurnal în fără-râme*). Trecerea ideilor din astfel de texte în registrul unei interpretări filosofice, resemnificarea teoretică a imaginilor literare sunt operații firești în scriitura lui Pavel Farcău, fără de-formări conceptuale, ideatice. Dar, cum e firesc, acestea sunt reconfigurate filosofic, semn că autorul cărții își autentică ideile proprii prin experiențe autentice ale sale cu textele în cauză. Totodată, însă, ideile respective sunt transmutate într-un orizont hermeneutic destul de apropiat, formal, de unele modele din hermeneutica postmodernă. Poate fi sesizată, astfel, o intenție deconstructivistă nu doar a gândurilor mai „teoretice”, contemplative, din volumele lui Ionesco, ci și a imaginilor, sugestiilor metaforice, simbolurilor din creația dramaturgică a acestuia.

Textele lui Cioran pot fi mai ușor atrase într-un astfel de orizont de interpretare. Sunt de ajutor, în această privință, în primul rând, formele/formulele scriiturii practicate de acesta, omologate filosofic, cum ar fi: maxima, eseul, fragmentul etc.; apoi, piesele exegetice importante, pe care Pavel Farcău le cunoaște foarte bine, pe care le domină interpretativ și le așează la

locul potrivit în discurs. Neîndoielnic, acesta are o foarte bună cunoaștere a literaturii secundare, *in extenso* când este vorba de Cioran, selectiv – pe un fond exegetic mai sărac – când este vorba de Ionesco, despre scrierile lui „teoretice”, dar, în bună măsură, și despre cele propriu-zis literare (piese de teatru, proză, critică etc.). În perspectiva interpretării textelor lui Cioran, extinderea spațiului cercetării filosofice către opera lui Ionesco este o tehnică hermeneutică, în ciuda diferențelor formale dintre cele două grupe de texte. Despre scrierile lui Cioran s-a vorbit în așa măsură, la noi și în alte locuri, încât am putea căpăta impresia unei saturații exegetice. Desigur, opera este inepuizabilă semantic și oricând este posibilă o nouă interpretare provenită dintr-o experiență, o legătură directă a cuiva cu aceasta. Însă extensia despre care vorbeam lărgeste spațiul de înțelegere și interpretare a operei cioraniene într-un mod neașteptat și promițător, în același timp. Există într-o asemenea perspectivă și destule capcane. Pavel Farcău reușește să le evite și, totodată, să ofere un tablou nou al filosofiei lui Emil Cioran și al gândirii lui Eugène Ionesco; de fapt, un singur tablou în care sunt re-prezentate ambele opere, evitând artificul acestei extensii a obiectului interpretării. De altfel, această carte excelează în privința tehnicilor, a procedeeleor exegetice, hermeneutice.

O altă tehnică de lucru aplicată ambilor gânditori ține de judecarea unor situații (din eseuri, fragmente, apoi din piese de teatru, din amintirile notate) pe structura termenilor opozitivi: „luminozitate – întuneric, libertate – alienare, transfigurare – desfigurare, echilibru – dezechilibru”, dar și bine – rău, ființă – ne-ființă, autentic – neautentic etc. O asemenea abordare este susținută, în cazul lui Ionesco, de înseși reflecțiile acestuia despre piesele sale; iar în cazul lui Cioran, prin declarațiile sale (autointerpretative) din convorbiri, jurnale etc. Dar autorul nostru nu rămâne la ceea ce spun cei doi despre propria lor scriitură, prin ceea ce am putea numi conștiința culturală a fiecăruia. Prin folosirea tehnicii amintite anterior, discursul câștigă în coerență și fidelitate privind relația sa cu opera/operele.

De asemenea, o tehnică hermeneutică extins folosită și cu rezultate semnificative pentru discurs este ceea ce am putea numi sinonimia experiențială a unor termeni, expresii, referințe, adică echivalarea descriptiv-conceptuală a unei experiențe semnificative la Cioran cu alta semnificativă la Ionesco, pentru care aceștia folosesc termeni diferiți și instanțe descriptive diferite. De exemplu, experiența sinuciderii împreună cu „raționalizarea” sa (Cioran) și experiența visului la un loc cu interpretarea sa, adică experiența onirică, în genere (Ionesco); sau „presentimentul muririi” (Cioran) și fenomenalitatea (subiectivă a) morții (Ionesco). Echivalările tocmai amintite subîntind, de fapt, tematizarea problematicii autenticului și inautenticului vieții umane în toate secțiunile cărții.

Apelul la bibliografia secundară cu scopul de a

ilustra și întări anumite evaluări ale exegetului este un procedeu comun în „critica” filosofică. Îl întâlnim și în lucrarea de față, dar, uneori, într-o situație atipică: pentru a întări un sens filosofic descoperit într-un context care nu are în mod nemijlocit o legătură cu filosofia. La fel, contraargumentarea față de o direcție de interpretare a unor idei aparținând gânditorilor de care se ocupă. În ceea ce-l privește pe Ionesco, este respinsă interpretarea în cheie mistică a unor simboluri (cum ar fi simbolul luminozității), pentru a legitima interpretarea „de natură psihologică” a acestora. O asemenea tehnică este utilă mai cu seamă în referirile la textele lui Cioran, pentru a evita pericolul interpretării ideologice, neevitat de mulți „critici” ai acestuia. În această direcție am putea înțelege accentuarea semnificației pe care a avut-o pentru Cioran experiența de schimbare a limbii în care își scrie gândurile. Este vorba despre o experiență culturală și existențială, nu de una ideologică, deși perioada în care s-a petrecut era saturată de motivații non-culturale pentru a se ajunge la un asemenea gest. Iar această experiență corespunde, cumva, momentului în care Cioran își va schimba direcția privirii: de la punerea în expresie a momentului de cumpănă între „eternitatea pozitivă” și temporalitatea „căderii în timp”, către descrierea, demontarea și resemnificarea existențială a acesteia din urmă.

Atragerea formală a celor două opere în același spațiu de interpretare nu exclude indicarea unor diferențe notabile între ele, dincolo de încadrarea lor formal-culturală. Pavel Farcău este foarte atent și cu aceste diferențe. Astfel, felul de înțelegere a intervenției conștiinței – a conștiinței de sine, îndeosebi – pentru prelucrarea situațiilor de viață proiectate prin ipostazele umanului este fundamental diferit: Ionesco mizează pe funcția de conștientizare a nonsensului vieții umane și pe găsirea unor căi de diminuare sau de negare a acestuia, întru intrarea în sens. Cioran, în schimb, este convins că tocmai conștientizarea situației de nonsens existențial accentuează însăși această situație, prin cunoașterea și recunoașterea inutilității oricărei intervenții în schimbarea cursului vieții. De asemenea, diferența, să-i spun așa, funcțională a lucidității la cei doi gânditori: salvatoare, la Ionesco, într-un sens antropologic, prin cunoașterea situației de fapt a omului și deschiderea unor căi pentru dislocarea ei; salvatoare, cumva, și la Cioran, dar într-un sens existențial, de accepiere a dezastrului.

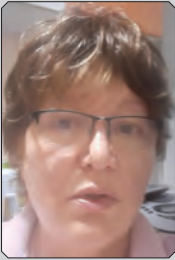
Este remarcabil faptul că Pavel Farcău are grija, pe de o parte, de a trimite la text, iar pe de alta, de a căuta continuu, pe calea aceasta, o dovadă pentru sensurile pe care el însuși le propune prin interpretare, deși intervin, cu o forță care trebuie permanent contracarată, conținutul și stilistica lucrărilor pe care le are în vedere. Căci ambii gânditori de care se ocupă vorbesc direct despre ei înșiși, chiar dacă formele literare în care o fac sunt rafinate formal-cultural, adică respectă convenții ale anumitor genuri de creație. Apreciez, de

asemenea, trimiterile către texte filosofice atunci când este pusă o problemă desprinsă din textele literare ale lui Ionesco (de cele mai multe ori, trimiterile sunt către Heidegger).

Cartea lui Pavel Farcău excelează în multe privințe. De aceea cred că ea nu are cum să nu fie bine primită și să nu devină un text de interes pentru cei care caută înțelesurile mai adânci ale scrierilor celor doi gânditori, Emil Cioran și Eugène Ionesco, reprezentativi, ambii, pentru cultura română a secolului al XX-lea, deși multe dintre textele lor au fost scrise și publicate în franceză.

Trebuie să spun că principalul câștig al exegezei celor două opere este de natură tehnică, pentru că ne oferă un veritabil model de interpretare filosofică a unor texte care sunt filosofice nu prin intenționalitatea directă a autorilor lor, ci prin bogăția semantică nebănuită a textelor în cauză. Pavel Farcău ne oferă un instrument pentru a descoperi această bogăție.

* *Prefață la volumul lui Pavel Farcău, „Fenomenalitatea conștiinței absurdului la Cioran și Ionesco”, aflat în pregătire la Editura „Caiete Silvane” din Zalău.*

Plasture cu efect de încălzire

Cătălina HAȘOTTI

Scăpase de un bărbat burtos și fericit care se dădea deștept. Atât de deștept, că atunci când îi citea câte ceva din ce scria ea, îi spunea invariabil că astea sunt prostii și că ar face mai bine să renunțe și să-și continue activitatea de gospodină. Dar ea nu făcea parte din categoria femeilor mulțumite doar pentru că bărbatul li se întorcea acasă. Predispusă la melancolie și visare, știa totuși să schimbe un bec ori să bată un cui. Știa să dea cu glet și cu lavabil pe pereți și avea încă putere să mai care câte un sac cu cartofi până în pivniță ori în casă. Și încerca să nu mai trăiască drame doar că se simțea ne iubită.

Așa că l-a îndemnat să se mute definitiv de la domiciliul ei flotant la unul mai stabil, acela al ultimei lui achiziții erotice. Iar ea s-a reapucat de citit și de scris din ce în ce mai des. Pentru că avea mai mult timp. Și pentru că avea nevoie de bărbați interesanți care citesc, care știu, cu dexteritate, să mânuiască mai ales cărțile de literatură decât cardurile de credit.

A găsit după ceva vreme de căutare pe cineva care pe deasupra nu era stângaci nici când era vorba de declarații de dragoste.

La prima întâlnire fremăta de emoție și de teamă. Cum o să ajungă el la ea? Ca stare, ca sentiment, ca metaforă ori sub formă de persoană?

Curând după aceea, când i-a citit o povestioară scrisă în grabă, nu au mai pierdut timpul. El, noul ei iubit, înțelegea literatura dintr-o otheadă. A sfătuit-o entuziasmat să scrie în continuare. Nu studiase literele, însă era un fantastic înțelegător al lor și ea inventa lucrături literare mai ales de dragul lui. Era ca și cum ar fi vorbit cu el, ca s-o recunoască și să-i răspundă.

Pe el îl mișca structural cu scrisul ei, simțea cum vibrează firul de țărână care era și astfel cunoștea emoții noi și diferite. O urmărea din arșița admirației oricărui bărbat care vede dincolo de forme și răsfăț. Se gândea cum o s-o trăiască el pe ea. Poate cuminte și discret, liniștit și tandru? Sau poate ca marea în

furtună? Ca un prieten mai vechi sau mai nou, ca un străin sau ca o veche iubire, ce încă o mai poartă pe piele?

Ea trăia mereu cu teama că cineva îi va putea lua scrisul și atunci ar muri. De aceea se ruga cu ochii spre cer să nu i se întâmple tocmai ei asta. Credea că dacă n-ar mai crea acel tip de vibrație, nu vor mai naște unde noi, ceva din minunea artistică a lumii pierind. Când se întâlneau, nu înceta să-l soarbă din ochi și să rămână fără aer când li se intersectau privirile. Iar cafeaua pe care o beau le accelera instantaneu pulsul. Când el îi zâmbea, ea se vedea prin aerul primei tinereți și nu-și imagina ceva mai frumos de-atât. Privirea lui caldă, cu îndrăzneală iberică, dar și cu melancolia elenă, care se aținea îndelung asupra ochilor ei albaștri, o îmbăta. Și simțea cum hormonii iar începeau să își facă de cap.

Sânguincioasă și neobosită cum era de când îl cunoștea, nu i-a fost greu să se apuce să scrie chiar și un roman. În primele capitole apăreau câmpuri de maci și fluturi. Și ei doi pe-acolo, învârtindu-se printre floricele, ameițiți și buimaci, îmbătați de mirosuri care mai de care mai stridente.

Pe la jumătatea romanului n-a mai scris despre dorința ei de a atinge lumea. Poate pentru că ajunsese să creadă că lumea e de neatins. Se străduia să nu schimbe paradigma. Știa că dacă o va face, odată cu ea se va schimba întreg circuitul lumii.

N-a reușit. Când a ajuns la ultimul capitol, era deja iar singură. Se privea pe ea de sus, întinsă pe ceva care fusese odinioară un câmp. Nu mai erau nici păsări, nici flori, nici fluturi. Doar iarbă uscată.

Fără iubitul ei, acel minunat înger înțelegător al literelor, nu mai știa să meargă. Adică habar n-avea cum o să meargă treaba. Și spunea că trebuie să se ridice, să alerge.

Și totuși, stătea în continuare lungită pe iarba îngălbenită, așteptând.

Tudor Alexandru TRIF

„Jucăria mortului”

Am citit cartea „Jucăria mortului” de Constantin Acosmei, după ce citisem un articol semnat de Daniel Cristea-Enache, deoarece acesta consemna câteva aprecieri, fără a emite judecăți de valoare cu privire la această carte. Prin urmare, articolul a fost pentru mine o provocare.

Constantin Acosmei este bibliotecar și poet, autorul cărții: „Jucăria mortului”, despre care s-a scris că este „o incizie dureroasă în cotidian”, iar Daniel Cristea-Enache afirmă că el este un poet atipic, pentru că este „poetul care tace cu obstinație”. De asemenea, despre Constantin Acosmei spune același critic literar că nu se încadrează în rândul celor care „scriu mai mult decât citesc și publică”. Prin urmare, Constantin Acosmei a ales să scrie puțin, versurile lui așezându-se pe pagină „așa cum poetul vorbește: rar, greu și opintit”.

Cartea „Jucăria mortului” a apărut în patru ediții, prima fiind în anul 1990, la Editura Pan, iar cea pe care o am în față a apărut în anul 2012, la Casa de Pariuri Literare, și a fost tradusă în cinci limbi europene.

Titlul volumului pare că nu are o legătură strânsă cu conținutul acestuia, dar, întrucât „relatările” sunt frânturi ale vieții cotidiene, „decupaje” din timp, volumul este, în esență „o definiție a vieții, a destinului fiecăruia dintre noi, mai ales al celor care au parcurs traseu existențial asemănător. Privind din această perspectivă, viața pare a fi o „jucărie” care se transmite de la unul la altul, ca într-o ștafetă a sorții, sau poate ca într-un film de lung metraj, în care actorii se schimbă, dar gesturile lor parcă se repetă (alte măști, aceeași scenă): scuipe, cad, repetă în gând anumite expresii la limita decenței sau, uneori, dincolo de această limită, că, vorba lui Arghezi, „toate cuvintele au virtuți poetice” (până la un punct, aș completa eu), umblă în chiloți, scutură țigara, se trezesc în patul ud, și nu de transpirație, suhit, scuipe pe unde apucă, etc.

La prima lectură, poemele lui Constantin Acosmei nu au nimic din ceea ce cuprind trăsăturile ce definesc genul liric deoarece el „elimină mărcile recognoscibile ale genului liric și scrie o poezie neobișnuită, scoasă din formele ei”, este de părere Daniel Cristea-Enache în articolul „Portret de poet” (în „România Literară”, 2021).

În poezia cu titlul „Relatarea unui copil”, imaginea tatălui este realizată cu o detașare surprinzătoare. Nu-l impresionează starea acestuia, deși se clatină, cade, vomită. Copilul observă fiecare trăsătură, fiecare detaliu, fără să fie afectat câtuși de puțin, așa că el găsește un spațiu de joacă și în acest context: „Mi-am încălțat sandalele / Mi-am făcut avânt / Am strigat: Pârtie!”, în timp ce aluneca pe voma tatălui său. Dureroasă detașare! Și cu toate acestea, păstrată în me-

moria afectivă, această scenă demonstrează că fiul a fost marcat de ea, iar evocarea ei cu detașare pare a fi dorința de a se „desprinde” de unele elemente ale puzzle-ului ce alcătuiește o copilărie în care spectaculosul se rezumă la astfel de experiențe.

Mi se pare o atitudine nepotrivită detașarea, pentru că în astfel de situații, copiii sunt, în majoritatea cazurilor, puternic marcați pentru toată viața. Poate că era o scenă ce se desfășura mereu în existența familială, motiv pentru care joaca „a continuat multă vreme”, până când mama, obișnuită cu astfel de situații, se pare, l-a prins de mână și i-a întrerupt jocul. Și totuși, cred că detașarea aparține unei alte vârste, cea a evocării.

Specificația „am căzut de câteva ori, dar m-am ridicat imediat și am luat-o de la capăt”, mi se pare semnificativă în ceea ce privește definiția vieții fiecăruia dintre noi: cădem – ne ridicăm – mergem mai departe. Ori, se pare că poetul și-a asumat un astfel de traseu existențial pentru a răzbate. Localizarea într-un timp nedefinit, „într-o zi”, ar putea sugera că era una dintre multele zile în care se întâmpla acest fenomen.

În textul „Relatarea unui bărbat”, poate că „eroul” este copilul ajuns la maturitate, deoarece gesturile lui par o completare a gesturilor tatălui. El se află într-o stare de veghe, între somn și realitate, ceea ce ilustrează o imagine obișnuită, a unui om obișnuit.

Spațiul existenței sale este parcă desprins dintr-un film vechi, american, în care protagoniștii locuiesc într-un fel de barăci, ce nu-i scutesc nici de frig, nici de pericole. Eroii lirici din acest text sunt asemenea căutătorilor de aur. „Reșoul” sugerează sărăcia, cele trebuincioase aflându-se la limita pauperității: un pat, un scaun, două pahare, reșoul, iar în acest spațiu se află și o femeie, care încearcă să-l ispitească etc.

Descrierea conține un lux de amănunte, detalii care dau impresia de realitate: discul zgâriat, capotul lăsat pe scaun, sticla și cele două pahare, fumul de țigară. El trăiește un vis halucinant, pentru că somnul lui este vecin cu o stare de inconștiență, nefiind somn, ci „un horcăit”.

Dimineața, când se trezește, camera e goală. Singura certitudine că „ea” ar fi fost acolo este reșoul aflat în priză, aprins, peste care „a scuipeat cu putere”, cu dezgust, poate pentru că totul a fost un vis, sau pentru că visul i-a provocat anumite reacții fizice, față de care acum are repulsie, sau poate prezența femeii, care golea continuu lichidul dintr-un pahar în altul i-a provocat o stare incontrollabilă, așa că „m-am aplecat la marginea patului ud!”

Cum este și firesc, la trecerea prin viață, după relatarea omului matur, a bărbatului aflat în plinătatea

potenței, urmează „Relatarea unui bătrân”. Acest text cuprinde tot o înșiruire de fapte banale, dar surprinse dintr-o altă etapă a vieții. Și aici, spațiul descris pare același cu cel în care locuia copilul sau omul matur.

Bătrânul se află în pat, de unde culege „în palmă” (aș sugera aici că palma este cea care poartă în ea linia vieții) firimituri de pâine, fire de tutun, coji de var, unghii tăiate, o zgaibă uscată. O amestecătură ciudată. Fiecare dintre aceste elemente are o semnificație și nu cred că sunt alese aleatoriu. Firimiturile de pâine pot însemna preocuparea pentru hrana cea de toate zilele, firele de tutun sunt însemnele viciului său, cojile de var pot sugera activitatea lui de-o viață, în care a „durat”, a zidit ruine, iar unghiile tăiate și zgaiba uscată ar fi sugestia vârstei. Toate acestea definesc existența materială a unui om care a trecut prin viață. Dar omul are și o latură spirituală, care aici este prezentă prin „hârțile mototolite de sub pat”. Acestor hârții le-a dat foc în chiuvetă, apoi focul este „potolit cu apă”, dar scrumul acestora, „bucățile negre de spuză”, s-au răs-pândit peste tot în cameră, „au început să plutească” nu amenințător, nu violent, ci având o plutire liniștită, ce duce cu ea ideile, sentimentele, trăirile de-o viață ale unui om obișnuit, care se desprinde ușor de propria sa existență, pentru că a ajuns la vârsta înțelepciunii, când are revelația că toate acestea nu mai contează.

Urmează gesturi și imagini comune: iese în balcon, privește în jos, aude Liturgia ce se transmite la un aparat de radio din vecini, toate acestea fiind detaliile unei existențe obișnuite. Poate „ziua aceea”, când se transmite Sfânta Liturghie, este similară cu expresia „în vremea aceea” și marchează o zi de sărbătoare, în care acest bătrân este hotărât să-și facă ordine în viață și în gânduri. Poate este un moment al „pregătirii” pentru a primi „jucăria mortului!”

De pe balcon „m-am uitat în jos”, ceea sugerează o atitudine similară cu a-și privi retrospectiv viața.

Pe parcursul volumului apare de mai multe ori „sughitul” provocat de acel spasm muscular al diafragmei, generat de anumite excese. Iată că și acest bătrân singur începe să sughită și caută un remediu pentru stoparea acestuia: iese în hol, lasă ușa deschisă să o trântescă vântul și să-l sperie, pentru că din experiența lui de viață știe că sperietura îi va opri sughitul.

Este conștient de tot ceea ce se întâmplă. Alunecă, deoarece a călcat „pe un scuipat”, a căzut, simțind o lovitură la cap, și descoperă că i se „clătina un dinte”. Se spune că atunci când visezi că ți se clatină un dinte, este un semn al transcendentului, că are loc apropierea morții cuiva apropiat.

Oare de aceea acest om simte că i s-a clătinat din-tele?

Oare de aceea și-a curățat patul de rămășițele vieții lui materiale și a aprins „hârțile mototolite”, ce însemnau idealurile neîmplinite și iluziile pierdute?

Oare în felul acesta și-a pregătit trecerea?

Nu știm și nu vom afla niciodată, însă ceea ce știm cu siguranță este că sughitul s-a oprit!

Mi-au atras atenția câteva poezii scurte, formate doar din câte o frază: „mă retrag încet pe lângă perete

/ îmi țin răsuflarea cu mușchii încordați / îmi fac avânt mă învârt repede de două ori și mă rostogolesc din pat”, sau: „azi dimineață mergeam încet pe stradă / și simțeam cum mi se trag ciorapii / – puțin după ce am trecut de aprozar / mi-au rămas călcâiele goale în pantofi”.

Ce se poate remarca este că acela care relatează aceste momente fără nicio încărcătură emoțională, fără lirism și fără imaginea artistică proprie genului liric, este cel care se studiază, își studiază în detaliu gesturile cotidiene, gesturi fără semnificații majore, care, după părerea mea, nu prea au legătură cu poezia. Poezia, cred eu, trebuie să „deștepte” în conștiința cititorului „imagini sensibile”, să impresioneze, poate chiar să șocheze, uneori.

Nu știu cum ar putea să mă impresioneze faptul că acest „eu” se rostogolește din pat sau că rămâne, la un moment dat, cu călcâiele goale în pantofi.

Îmi cer scuze pentru acest punct de vedere, dar îmi place poezia care reușește să transmită emoția, să transmită un mesaj și să creeze un moment de respiro sublim, „o falie” în cotidianul nostru sufocat de „grija cea lumească”.

Oare pot genera emoție artistică următoarele versuri: „umblu în chiloți de colo / până colo – am mâncat / un pachet de biscuiți / și când am simțit că voi sughita am aprins / o țigară scuturată”?

Eroii lirici din poezia lui Constantin Acosmei sunt compuși din elemente comune care formează un întreg. Relatarea fiecărui „episod” de viață este făcută la persoana întâi, este o relatare subiectivă, așa cum este percepută realitatea de către fiecare.

De obicei, în toate aceste scrieri, gesturile sunt simple, sunt gesturile unor oameni așezați, pentru o clipă, sub „o lupă” pentru a li se observa mișcările, care în final le compun personalitatea. Am observat că în majoritatea textelor predomină verbele: umblu, am mâncat, am simțit, voi sughita, am aprins, element care este specific epicului.

Oricum, postmodernismul nu mai ține cont de trăsăturile specifice genurilor literare, poezii realizând creații ce cuprind trăsături amestecate din toate.

Universul poetic este aici „coborât” în firesc, în realitatea cotidiană. Poate mult prea „coborât” pentru a atașa textelor definiția generică de poezie. Nu găsesc în această carte cuvinte sau expresii care să dezvolte semnificații, iar ilustrând această idee, Daniel Cristea-Enache vorbea despre o apropiere între poeziile lui Constantin Acosmei cu non-poezia bacoviană, „ducând discursul tranzitiv până la limita limbajului comun și spulberând gesticulația poetică într-o puzderie de gesturi mărunte, banale”.

Da, așa este! De latura banalului ține plimbatul în chiloți, faptul că rămâi cu călcâiele fără șosete, că scuipi sau că mănânci un pachet de biscuiți. Și totuși, viața are și elemente care înalță, care-l ridică pe om printre îngeri.

În concluzie, revin la ceea ce afirma Arghezi, și anume că toate cuvintele limbii noastre „au virtuți poetice”. Sunt sigur că așa este, dar cred că trebuie așezate în anumite contexte pentru a li se releva aceste virtuți.

Filmografiile Simonei

Rebel Ridge (2024)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Gen: acțiune/dramă/crimă/thriller

Durată: 2h 11m

Regizor: Jeremy Saulnier

Scenarist: Jeremy Saulnier

Roluri principale: Aaron Pierre, Don Johnson, AnnaSophia Robb

Filmat în: USA

Limba care se vorbește în film: engleza

Dacă ar fi să fac o trimitere livrescă, pornind de la filmul *Rebel Ridge* (2024) al regizorului Jeremy Saulnier, spre primele texte care îmi vin în minte, atunci, cu siguranță, în lumina difuză și nemărturisită a peliculei, ar sta existențialismul francez. În cărțile lui Albert Camus sau Jean-Paul Sartre vom găsi deseori un Personaj care caută să găsească sensul unei lumi ce se dovedește a fi imposibilă, coruptă și nedreaptă. În cazul Personajului nu vorbim despre viețuire/adaptare, ci despre supraviețuire. O transpunere picturală a cărților autorilor antementionați ar cere tonuri întunecate și contururi cețoase. Iar de acolo, spre tragedia greacă, nu e decât un pas. În căutarea dreptății, personajul se pierde, fatal.

E cazul lui John, un personaj ușor bizar, scump la vorbă, misterios și determinat, care apare nu pe un cal alb, eroic, ci pe o bicicletă, într-o urbe americană oarecare, pentru a plăti cauțiunea unui verișor care a dat de necaz. John este un fost pușcaș marin, verișorul are de-a face cu drogurile, iar orașelul e plin de polițiști corupți. E o linie invizibilă între cei care beneficiază de jocurile de putere, de spălarea de bani și cei care, pionii sub tensiunea socială,

mai păstrează o urmă de decență și empatie. Filmul se înscrie în categoria thrillerului, care îmbină brutalitatea și comentariul social într-un mod minimalist, dar întunecat, de atmosferă.

Saulnier, cunoscut pentru *Green Room* (2017) și *Blue Ruin* (2013) are capacitatea de a reuși să acumuleze tensiunea narativă cu cadre înguste, aproape claustrofobice. De altfel, cu *Blue Ruin*, filmul împarte și un desen epic de suprafață, al unui om care-și caută dreptatea, iar cu *Green Room*, tema supraviețuirii, chiar dacă, acolo, antagoniștii sunt niște neonaziști. Departe de ideea de fractal, dar prin reflexii ale propriilor sale opere, Saulnier ar putea călca pe urmele lui Tarantino. Peste acest talent se suprapun efectele audio și fiecare împușcătură, explozie, reverberază visceral. Nimic din peliculă nu are de-a face cu efecte vizuale generate pe calculator sau un buget care să permită acapararea vizuală, dincolo de prestația actricească crudă, iar personajul principal, John, e jucat de cel mai potrivit actor cu putință, Aaron Pierre. El duce în spate tot filmul, deși îl are ca partener de ecran pe mult mai cunoscutul Don Johnson. E primul lui rol major și îl joacă magistral, fiind o prezență magnetică. Aștept cu nerăbdare roluri viitoare, pentru că, recunosc, m-a cucerit. Prezența lui fizică, impozantă, se așază bine peste rolul de pușcaș marin și gesturile reținute, controlate, dar determinate, adaugă ideii de antierou profunzime. Emoțiile par să iasă la suprafață treptat, iar vulnera-

bilitatea nu e mascată. Ochii lui par a transmite, concomitent și durere și detașare.

Cu toate acestea, celelalte personaje nu sunt suficient exploatate, chiar dacă sunt, în principiu ofertante. Filmul oferă doar două roluri feminine și ambele aparțin unor personaje strivite de sistem. Discuțiile subsidiare despre rasism, corupție, sunt coplesite de scenele de violență, iar ideea de răzbunare devine, cumva, un motor unic, acaparant. Sentimentul de neputință, pe care situația protagonistului și a câtorva personaje secundare îl generează, va ajunge cu siguranță la cinefili. Pe mine m-a ținut cu ochii lipiți de ecran, cu toate că nu e neapărat genul de film pe care l-aș alege spontan, într-o seară de weekend. Cele două ore în care rulează (poate prea mult pentru răbdarea unora) vor fi răsplătite, cu siguranță.

Mr. Big – Live in Bistrița

Daniel MUREȘAN

De câțiva ani, Bistrița are un festival de rock reductibil, dar are și un om care crede în performanță – Mihail Petruț. Chiar dacă nu întotdeauna publicul răspunde pe măsura calibrului trupelor prezente, festivalul crește an de an, tot mai mulți sponsori alăturându-se fenomenului artistic.

Anul acesta am avut privilegiul să văd la Bistrița legendarul grup Mr. Big. Așa cum mă așteptam, o explozie de măiestrie artistică, cu artiști unul și unul.

Ne-am încălzit cu *To That Rush*, *Take Cover* și *Price You Gotta Pay*. Au urmat alte hituri pline de energie, la intensitate maximă. Melodiile, la fel ca trupa, au îmbătrânit, dar, nu e așa, vinul bun trebuie să aibă ceva ani în spate. Totul e captivant și ritmic, sinonim cu stilul trupei, se cântă din suflet, cu mare plăcere.

Desigur, la un moment dat a venit rândul marelui hit *Too Be With You*, cântat cu emoție de toți cei prezenți. Împreună cu prietenii mei am așteptat momentul când membrii trupei își schimbă instrumentele între ei. Așteptările au fost pe măsură, într-adevăr trupeții pot cânta la orice instrument.

Am urmărit un spectacol fantastic, deși vocea lui Eric nu mai e ca acum 30 de ani. Însă chitara lui Gilbert e mereu proaspătă, tehnica lui Paul fiind incredibilă, cu solouri incredibil de complexe. Pe Billy Sheehan, cu liniile sale complicate de bass, l-am văzut în mai multe concerte. Nici la Bistrița nu a fost altfel, artistul adăugând profunzime și complexitate grupului. Măiestria și meșteșugul său sunt incredibile. E mai mult decât o simplă redare a muzicii, este chiar o hrănire cu entuziasmul publicului.

La Bistrița a fost ultimul show din turneu. Nu știu dacă se vor mai reuni, dacă acesta nu a fost The Big Finish. Dar știu că muzica lor trăiește și va rămâne pentru totdeauna.

Discografie Mr. Big:

- Mr. Big (1989)
- Lean into It (1991)
- Bump Ahead (1993)
- Hey Man (1996)
- Get Over It (1999)
- Actual Size (2001)
- What If... (2011)
- ...The Stories We Could Tell (2014)
- Defying Gravity (2017)
- Ten (2024)

Componentă Mr. Big:

Eric Martin – voce (*Tak Matsumoto, Avantasia, Jeff Scott Soto*)

Billy Sheehan – bass (*Tony MacAlpine, David Lee Roth, Greg Howe, Niacin, Explorer's Club, Terry Bozzio, Richie Kotzen, The Winery Dogs, Sons of Apollo, Octavision*)

Paul Gilbert – chitară (*Racer X, Neal Morse, Ayreon, Jason Becker*)

Nick D'Virgilio – tobe (*Spock's Beard, Big Big Train, Steve Hackett*)

Setlist:

- Addicted to That Rush
- Take Cover
- Price You Gotta Pay
- Daddy, Brother, Lover, Little Boy
- Alive and Kickin'
- Green-Tinted Sixties Mind
- Lucky This Time (Jeff Paris cover)
- Voodoo Kiss
- Never Say Never
- Just Take My Heart
- My Kinda Woman
- A Little Too Loose
- Road to Ruin
- To Be With You
- Wild World (Cat Stevens cover)
- Guitar Solo
- Colorado Bulldog
- Bass Solo
- Shy Boy (Talas cover)
- 30 Days in the Hole (Humble Pie cover)
- Good Lovin' (The Olympics cover)
- Baba O'Riley (The Who cover)

Malaxorul de octombrie

■ „Limba noastră cea de toate zilele”, de **C. Voinescu și Iudita Dodu Ieremia**, Editura Panfilius, Iași, 2024, „Din vorbă în vorbă. Corect/Incorect” este a

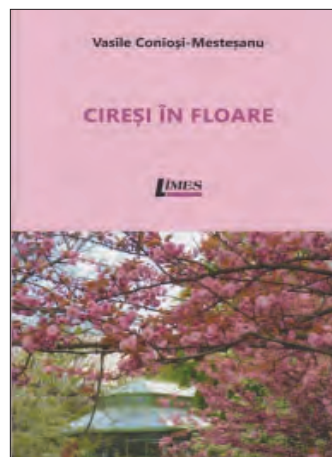
patra dintre „Cărțile revistei Argeș”, volume care încearcă să aducă lumină asupra unor situații confuze sau mai puțin întâlnite din gramatica limbii române. Toate textele din volum au fost publicate în **Revista Argeș** în perioada 2018-2023. Volumul este paginat atipic, iar cei doi autori, ambii profesori de limba și literatura română, au în comun vorbirea corectă.

■ „Lucyan Mărturisitorul”, de **Lucian Scurtu**, Editura Limes, 2024. „Cine e (și citește!), ce face, ce crede și ce vrea Lucian Scurtu aflăm chiar de la el, din pre-doslovie acestei ediții definitive. Toate acestea îi pun probleme lui Lucian, dar înția lui problemă e, de fapt, intrarea în ebrietatea imaginativă și în frenesia discursivă. Odată atinsă cota necesară de narcotice, problemele aproape că dispar, căci Lucian din entuziasmul de retor al mirajelor și melancoliilor trăiește. Pe la începuturi, vârtejul retoric îl trăgea într-un fel de emfază imaginativă și tematică, nu lipsită de nostalgie oraculară, dar cu vremea și-a luat seama că romantismul trăit în felul postmodern trebuie să fie, deodată, pe cât de patetic, pe atât de parodiat. De atunci, destul de repede, de pe la al doilea volum deja, exultanțele și exaltările lui Lucian sînt ale unui histrion al propriilor obsesii și elanuri, patimi ori pasiuni beatificate și senzualizate, unul asaltat deopotrivă de entuziasmul și de beția proclamațiilor extatice, al interjecțiilor pasionale, și de umorul de sine, pe de altă parte. Cu plămîni mari, respirînd în rînduri care trec de marginea paginii și declamînd dintr-o barochiadă

deopotrivă imaginativă și referențială, Lucian se trage, după fiecare rafală de emfaze, la adăpostul spiritului ludic, cel căruia îi și dă drumul să zburde liber în ultimele volume. Până atunci atelajul lui e tras în egală măsură de entuziasmul omagial, cu madrigaluri care trec limita epopeică, și, pe partea cealaltă, de vocația parodică (autoparodică), folosind din plin aluziile, citările, parafrazele, autocitățile și pașișele stilistice ori chiar alternanța dintre endecasilabi extenuanți și metrica tradițională pentru relativizarea oricărui fundamentalism. Jocul cu formele (sonetul, printre preferate, dar și altele) dublează jocul imaginilor, a căror supraveghere ludică nu interzice, totuși, electricități expresioniste ori suprarealiste. Dar toate trebuie să aibă o spumă de umor.” (Al. Cistelean)

■ „Cristale șlefuite”, de **Mihai Sas**, Editura Cervantes, 2023, „Cireși în floare”, de **Vasile Conioși-Mesteșanu**, Editura Limes, 2024 și ediția cea mai recentă a revistei „Cronograf” (septembrie 2024) i-au fost dăruite lui Daniel Săuca de către autorii lor, în cadrul **Zilelor revistei „Cronograf”** la Satu Mare și Negrești Oaș. În organizarea Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare, cu sprijinul Consiliului Județean Satu Mare și în parteneriat cu Cenaclul „Cronograf”, Asociația Culturală „Sătmărenii”, Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România – filiala Satu Mare, în perioada 19-22 septembrie 2024 a avut loc cea de-a VII-a ediție a Zilelor Revistei „Cronograf”. Programul a început vineri, 20 septembrie 2024, de la ora 10, cu deschiderea oficială în Galeria de Artă a CJCPCT Satu Mare, și a continuat cu o activitate

de la ora 12, „Scriitorii la liceu” – întâlnire cu elevii de la Colegiul Național „Doamna Stanca”, Liceul Teologic Ortodox „Nicolae Steinhardt” și Liceul de Arte „Aurel Popp” Satu Mare, iar de la ora 17 a avut loc simpozionul „Scriitorul într-un colț de lume – topos și destin”. Prezentarea volumelor autorilor sătmăreni și ale invitaților (2023-2024) și

prezentarea volumului lui Petru Bran – „Mărgăritare”, 150 de ani de la apariția primei cărți în limba română la Satu Mare. Sâmbătă, 21 septembrie 2024, activitățile au început la Muzeul Țării Oașului – Negrești, unde a avut loc o întâlnire cu meșterul olar Istvánfi Géza (Tezaur Uman Viu), și au continuat cu o Șezătoare la Muzeul Țării Oașului și cu o excursie în Țara Oașului. Au participat: Adriana Ungureanu – București; Oana Boc – Cluj-Napoca; Victor Cubleşan – Cluj-Napoca; Alexandru Jurcan – Cluj-Napoca; Ștefan Borbély – Cluj-Napoca; Constantina Raveca Buleu – Cluj-Napoca; Ana Herța – Cluj-Napoca; Mariana Gorczyca – Sighișoara; Mirela Rus – Bistrița; Daniel Săuca – Zalău; Florica Bud – Baia Mare; Nicolae Scheianu – Baia Mare; Flaviu Claudiu Mihali – Baia Mare; Doina Csege Borgovan – Cluj-Napoca; Andrea H. Hedeș – Cluj-Napoca; Olimpiu Nușfelean – Bistrița; Simona Antonescu – Ploiești. Sătmărenii: Robert Laszlo, Felician Pop, Radu Ulmeanu, Loredana Știrbu, Gheorghe Cormoș, Gheorghe Glodeanu, Vasile Conioși Mesteșanu, Cornelia Bălan Pop, Mihai Sas, Florina Juncu, Ileana Bonta, Anca Soponar, Manuela Breban, Adrian Lupescu, Alexandru Zotta, Mariana Cordoș, Ioan Nistor, Elek György. Revistele prezentate: „Steaua”, „Neuma”, „Mișcarea Literară”, „Caiete Silvane”, „Nord Literar”, „Conexiuni BC”, „Acolada”, „Sugarut” și „Szamos”.

„Aceste **Cristale șlefuite** au puterea de a ajuta caracterele în formare să se întărească și, desigur, să se șlefuiască. Autorul nu descrie alambicat, nici în acest volum de aforisme. Scrie așa cum a trăit, simplu și natural. Iar materialul, care a fost adunat de-a lungul anilor, căci nu e o carte care se scrie instantaneu la comandă, nici măcar la cea a inimii, este impresionant.” (Dr. Viorel Câmpean) Volumul bilingv engleză-română „**Cireși în floare / Cherry trees in bloom**”, de **Vasile Conioși-Mesteșanu**, conține haiku & senryu. Autorul sătmărean scrie haiku din 2010, participând constant la concursurile săptămânale, lunare, tematice de haiku, senryu, uneori și de renga.

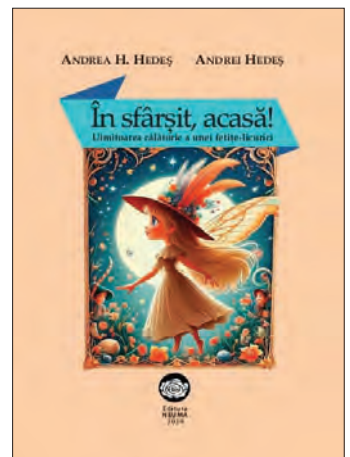
(C.Ș.C.)

■ În numărul 7-8 (81-82)/2024 al revistei de cultură „**Neuma**”, Elina Adam prezintă cartea lui Teodor Sărăcuț-Comănescu „La braț cu destinul”. „În prima narațiune a volumului, «De la Vest la... Est», Teodor Sărăcuț-Comănescu alege să aducă la suprafață un eveniment din seria celor care se înscriu în ceea ce s-a numit Revo-

luția română din decembrie 1989, mai exact începutul revoltei de la Timișoara și propagarea undelor de șoc în spațiul transilvan. (...) Cât despre cea de-a doua povestire, «Nu doar două destine», aceasta este o adevărată nuvelă și are filiații dintr-un mare prozator transilvănean, născut pe plaiuri arădene, Ioan Slavici”, precizează scriitoarea Elina Adam. Fost profesor și inspector școlar, Teodor Sărăcuț-Comănescu este membru al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, coautor al mai multor volume didactice și pedagogice și este prezent în numeroase antologii literare. La Editura „Caiete Silvane” a publicat volumele: „Restituiri”, ediția a doua, adăugită și îmbunătățită, 2019 și „Augustin Buzura. Bio(biblio)grafii contemporane (perioada 1960-1980)”, ediția a doua, îmbunătățită și adăugită, 2020.

■ La Editura „Neuma” din Apahida a văzut lumina tiparului romanul pentru copii „**În sfârșit, acasă! Uimitoarea călătorie a unei fetițe-licurici**”, semnat de Andrea H. Hedeș, cu ilustrații de Andrei Hedeș. „Val-Vârtej! Un carusel de aventuri nemaipomenite, strălucitoare, înspăimântătoare, atât de extraordinare, încât nimeni nu poate spune, la finalul acestei mari călătorii a unei fetițe-licurici, decât: «În sfârșit, acasă!»”, scrie pe coperta a patra a volumului apărut în „Colecția Puck”. Andrea H. Hedeș este autoarea mai multor volume de poezie, proză, literatură pentru copii, critică literară.

■ În Colecția „Dialog XXI” a Editurii „Junimea” din Iași a apărut volumul „**Căutând zarurile aruncate la Rubicon. Interviu, chestionare**” semnat de Leo Butnaru, poet, prozator, istoric literar și exeget al avangardismului european. „Implicit sau oarecât deschis, sunt un autor autoreferențial, mărturisitor de sine întru proprie înțelegere și cu speranța de a fi înțeles de eventualii săi cititori. Într-un fel, pentru a-mi reîntoarce, parcă, datoriile de sute de întrebări, pe care le-am adresat scriitorimii, la rândul meu, din solidaritate colegială, am acceptat tirul (pașnic) de interogații venite din partea jurnaliștilor («puri») sau a colegilor-scriitori, care

mi-au solicitat interviuri, inserate și editate în volumele «Interviuri din secolul XX» și «A fi sau a nu fi? – Acesta e răspunsul». Sunt unul dintre scriitorii de beletristică mereu asistați de jurnalistul fidel, un fel de Sancho Pansa în aventurile călătoriilor cu viața prin viață în imensitățile spațiale ale propriului său scris, în fascinantul scris al lumii. Apoi în linia autoreferențialității, a spunerii de sine se înscriu și două tomuri cu jurnale de peregrinări prin Europa, prin Asia. În fine, se știe, auto-raportări, auto-referiri scriitorul are, voluntar sau involuntar, și în poezie, proză, dar mai ales în eseuri. Iar toate autoreferințele duc spre sau vin dinspre interogația sacramentală: De ce scriu?... O întrebare de adânc de lume și de memorie literară”, mărturisește Leo Butnaru.

■ Numărul 117-118/ septembrie-octombrie 2024 al publicației „**Scriptor**” din Iași este dedicat istoricului și academicianului Alexandru Zub la aniversarea vârstei de 90 de ani. Sunt publicate șase articole despre unul dintre cei mai cunoscuți slujitori ai muzei Clio din Moldova: Ana Blandiana – *Neatins de timp*, Alexandru Zub, Ioan-Aurel Pop – *Alexandru Zub – la aniversare*, Gheorghe Cliveti – *Alexandru Zub – relevanța operei istoriografice clasice*, Simona Modreanu – *Alexandru Zub și chemarea istoriei*, Dumitru Vitcu – *Stop cadru memorialistic (Alexandru Zub – 90)* și Radu Cucuteanu – *O carte paradigmatică (Alexandru Zub)*. „Academicianul și profesorul Alexandru Zub a devenit, de decenii bune, un simbol al istoriei historiografiei românești, un istoric al ideilor și al culturii, un investigator al marilor curente literare și culturale, un biograf al istoricilor de marcă, un intelectual de anvergură europeană, atent în mod constant la starea scrisului istoric și la raportarea istoricilor față de pulsul Cetății. Pe măsură ce au trecut anii, l-au însoțit tot mai multe superlative”, a apreciat profesorul Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române.

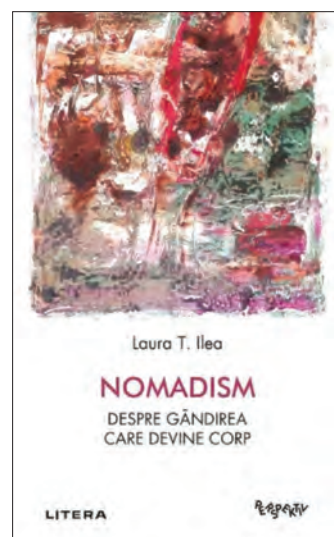
(A.-B.K.)

■ Acum, când *lectura* ca act social, asumat la diferite standarde, se află – nu doar la noi! – în mare suferință, orice formă de sprijin venită dinspre o autoritate recunoscută se cuvine salutată cu grațitudine. De-aceea considerăm drept un text fundamental al vremii noastre *Epistola Sfântului Părinte Francisc*

despre rolul literaturii, dată la Roma, în 17 iulie 2024 și preluată în nr. 9 al revistei „Vatra”, în traducerea lui Al. Cistelean. Atenția autorului este focalizată pe valoarea lecturii „de romane” și „poezii” în formația sacerdotală a tuturor agenților pastorali, dar și a oricărui creștin. Chiar echilibrul psihic al ființei umane e avut în vedere în rânduri ca acestea: „Nu lipsesc nici momentele de oboseală, de furie, de dezamăgire, de prăbușire, iar când nici prin rugăciune nu reușim să ne regăsim liniștea sufletească, o carte bună ne ajută măcar să trecem peste furtună, căci putem avea un pic mai multă seninătate”. Prevalează însă componenta pedagogică a epistolei și îngrijorarea Sfântului Părinte că toate ispitele societății contemporane îi ating și îi îndepărtează de la lectură și pe tinerii teologi. Iar absența lecturii „stă la originea unei grave sărăcirii intelectuale și spirituale a viitorilor preoți, care sunt, în felul acesta, privați de un acces privilegiat, tocmai prin intermediul literaturii, spre inima culturii umane și mai cu seamă spre inima ființei omenești”. Stăruie mai departe Suveranul Pontif: „Cu această scrisoare vreau să propun o radicală schimbare de pași în privința mării atenții care, în contextul formării candidaților la sacerdoțiu, trebuie acordată literaturii”. Sunt indicate și câteva repere spre care ar trebui să privească destinatarii scrisorii: „Eu, bunăoară, prefer scriitorii tragici, pentru că toți putem simți operele lor ca pe ale noastre, ca expresie a propriilor noastre drame”. Mai recomandă și pe un Părinte al Bisericii Răsăritene precum Vasile din Cezareea, care exaltă valoarea literaturii clasice. Cu exemple din epistolele Sfântului Apostol Pavel, arată mai tinerilor preoți că acesta își îmbogățește discursul teologic cu versuri din poezii grece. Ca într-o pledoarie orientată spre puterea spirituală a literaturii, Sfântul Părinte conchide: „Citind, descoperim că ceea ce simțim nu e doar ceva al nostru, ci e universal și astfel chiar și cea mai abandonată persoană nu se mai simte singură”.

(V.M.)

■ **Laura T. Ilea, „Nomadism. Despre gândirea care devine corp”, Ed. Litera.** „Laura T. Ilea scrie un eseu performanță, hibrid, în care coexistă euforia speculației filosofice dezinhibate, nonacademice, cu proza de inspirație autobiografică, interesate de sinuoasele coagulări identitare. Soluțiile temporare la dilemele intelectuale par a veni dinspre opțiunea pentru dialogul intercul-

tural, care flexibilizează coduri și maniere de gândire, altfel spus, dinspre un nomadism existențial și teoretic totodată.” (Laura Pavel)

■ **Teofil Răchițeanu, „Efulgurații (o sută una ultime catrene)”**, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2024. „Catrenele lui Teofil Răchițeanu sunt, de fapt, o singură și copleșitoare poemă, alcătuită dintr-o sută de stări existențiale, profund legate între ele, ca un imens cântec despre viață și despre moarte, despre lumea misterioasă a cerului și despre fericirile și mai

ales nefericirile pământenilor. [...] Ele sunt eșantioane concentrate de mare poezie.” (V. Fanache)

■ **Paul Strepol, „Cămașa de forță (roman)”**, Editura Placebo, Brăila, 2024. Paul Strepol este pseudonimul literar al inginerului IT Aurel Pop, despre ale cărui prime două cărți (*Mușuroiul de speranțe* și *Sufletul nostru*) am promovat opinii în numărul 148/mai 2017 al revistei noastre. Este venit pe lume în comuna Domnîn, județul Sălaj. Absolvent al Liceului Teoretic Jibou, promoția 1970 și al Facultății de Cibernetică din cadrul ASE. Despre geneza prezentei cărți – în confesiunea din postfață a prozatorului.

(V.T.)

Împotriva uitării

Alexandru JURCAN

Menuț Maximilian știe ce face publicând cartea *Lecturi. O perspectivă subiectivă* la Editura Caiete Silvane, 2024. Adică, adună într-un volum cronici apărute în diferite reviste în anii 2021-2023. Totul împotriva uitării, chiar dacă e o „perspectivă subiectivă”. Scriitor, jurnalist, etnolog, director de ziar, cercetător – un neobosit intelectual, stabilind ecouri spirituale, marcând valoarea din neobositul carusel al timpului implacabil. Articolele sunt riguros grupate: *Sensuri/Contrasensuri*, *Literatura, dincolo de ecuații*, *Împotriva uitării*, *Lumea la microscop*, *Strigățul poetului*, *Răzlețe*. Ca să nu se piardă nimic. Nici măcar pitoreștile răspunsuri la diferite anchete literare din reviste. Menuț Maximilian nu se teme de inteligența artificială, știind că poezia se bazează pe emoție și că literatura va fi făcută în continuare de către scriitori, „cei despre care se spune că sunt trimișii lui Dumnezeu pe pământ pentru a înfrumuseța prin cuvânt lumea”. Menuț nu are timp de concedii, lucrează intens, „ca părintele din vatra satului, ce nu poate părăsi și el gospodăria, când toți copiii pleacă în lume”.

Omagiații lunii octombrie

(din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

Notă: Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj adună materiale pentru cuprinderea în Baza de date a județului Sălaj și reactualizarea informațiilor cuprinse în dicționarul biobibliografic: **Sălaj – Oameni și Opere**. Îi includem în acest proiect pe toți cei care au contribuit la dezvoltarea social-culturală a județului (literatură, istorie, geografie, tehnică, muzică, artă, sport etc.), indiferent de naționalitate. Baza de date se completează permanent (bibliografic_bjs@yahoo.com).

Chirilă Adina Livia – profesoară, 1 octombrie 1964; **Abraham Florin** – istoric, 1 octombrie 1975; **Buciu Angela** – solistă, 5 octombrie 1942; **Man Nicolae** – artist plastic, 8 octombrie 1956; **Neaga Simion Ioan** – artist plastic, 8 octombrie 1976; **Szőke Ana** – coregraf, 8 octombrie 1964; **Mirișan Ligia Valentina** – notar, 8 octombrie 1981; **Borca Irimia** – profesor, 9 octombrie 1937; **Tőtös János** – pastor, poet, 9 octombrie 1947; **Lascu Eugenia Maria** – învățătoare, 10 octombrie 1963; **Pădurean Pop Maria** – profesoară, 11 octombrie 1957; **Teieru Cristina Georgeta** – profesoară, 11 octombrie 1966; **Pop Viorica** – profesoară, 12 octombrie 1950; **Szabó Tibor András** – actor, 13 octombrie 1957; **Nagy Ágnes Magdolna** – învățătoare, 13 octombrie 1966; **Puie Oliviu** – jurist, 14 octombrie 1957; **Baică Gavril** – inginer, 15 octombrie 1942; **Vaida Simion** – profesor, 15 octombrie 1942; **Crihan Eugen** – profesor, 15 octombrie 1954; **Cantor Maria** – inginer, 16 octombrie 1954; **Molnár János** – preot, 16 octombrie 1955; **Maja Călin** – preot, 16 octombrie 1970; **Mărieș Ancuța Ioana** – medic, scriitoare, 16 octombrie 1972; **Jugrestan Ioan** – pictor, 19 octombrie 1949; **Medve Aurel** – profesor, istoric local, 19 octombrie 1950; **Țârlea Marcel Doru** – sportiv, 19 octombrie 1966; **Torje Lucian Paul** – inginer software, 19 octombrie 1982; **Mirgheșiu Teofil** – profesor, 20 octombrie 1938; **Mishol Agi** – poetă, 20 octombrie 1947; **Bota Iordache** – psiholog, 20 octombrie 1957; **Abraham Pavel** – jurist, 21 octombrie 1948; **Crihan Catifa** – profesoară, 22 octombrie 1955; **Tőtös Áron** – istoric, muzeograf, 22 octombrie 1990; **Bârjac Dumitru** – profesor, 23 octombrie 1942; **Tusan Maria** – profesoară, 23 octombrie 1965; **Szónyi Levente** – preot, 23 octombrie 1975; **Seling Pop Rodica** – profesoară, solistă, 24 octombrie 1975; **Cicortaș Cornel** – prozator, 26 octombrie 1944; **Megheșan Dumitru** – preot, 26 octombrie 1954; **Lakó Éva** – muzeograf, arheolog, 27 octombrie 1935; **Blaș Ștefan** – medic, 27 octombrie 1950; **Sabău Ioana Daniela** – antreprenor, 28 octombrie 1985; **Pop Nicolaie** – inginer, 30 octombrie 1961.

Wesselényi Miklós sen. – 215 ani de la moartea baronului, politicianului

Wesselényi Miklós sen. – baron, politician. N. 11 decembrie 1750, Jibou – m. 25 octombrie 1809, Jibou.

Viața și activitatea: a studiat la Institutul Reformat din Cluj. A intrat în armată în anul 1767, la vârsta de 17 ani, ofițer în regimentul de husari *Bethlen*, din 1 iunie 1769 până în anul 1772 a fost locotenent în Galiția apoi, până la 1 august 1778, a fost căpitan. Intrând în conflict cu disciplina militară în anul 1778 a abandonat cariera militară cu rangul de căpitan. A devenit renumit și în Galiția, ca spadasin. Din anul 1777 a trăit la Jibou. A fost preocupat de scriitorii francezi, mai ales de Voltaire. A intrat în conflict cu Haller János (conte), asediind Castelul Haller. Din acest motiv a fost închis la Cetatea Kufstein, din anul 1781. După opt ani de detenție, la 15 decembrie 1789 a fost eliberat. Din anul 1791, până în 1809, a participat activ (cu discursuri) la fiecare dietă din Transilvania, fiind unul dintre conducătorii opoziției. În anul 1795 a construit parcul de vânătoare. Pe lângă activitatea din gospodăria proprie a desfășurat o activitate publică intensă, contribuind la întemeierea și susținerea unor instituții culturale (casino, teatru, școli, grădinițe, biblioteci etc.). A luptat pentru înființarea teatrului maghiar din Cluj. După anul 1795 s-a retras treptat din viața publică. În anul 1804 a devenit locțiitorul comitelui suprem în Solnocu de Mijloc, păstrându-și punctul de vedere, fără să fie în conflict deschis cu guvernul. A menținut legături strânse cu personalitățile literare ale epocii.

Versiunea integrală pe www.caietesilvane.ro

Hans Magnus Enzensberger

(1929-2022)

Poet, eseist și jurnalist german, autor de lirică politico-satirică și social-moralizatoare, în descendență brechtiană. Petre Stoica apreciază că: „Numele lui /.../ s-a făcut repede cunoscut în cadrul literaturii germane postbelice, iar peste graniță circulă din ce în ce mai insistent, poetul fiind socotit o personalitate culturală europeană de prim rang”.

duse de vânt

unele cuvinte
sunt ușoare
ca sămânța de plop

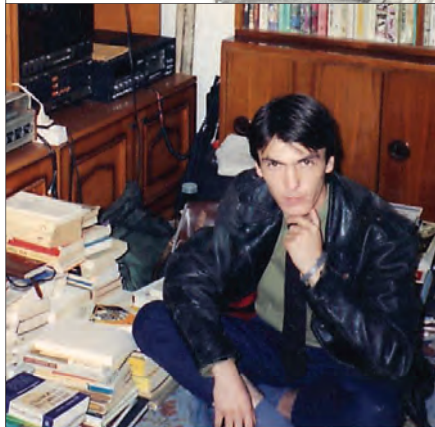
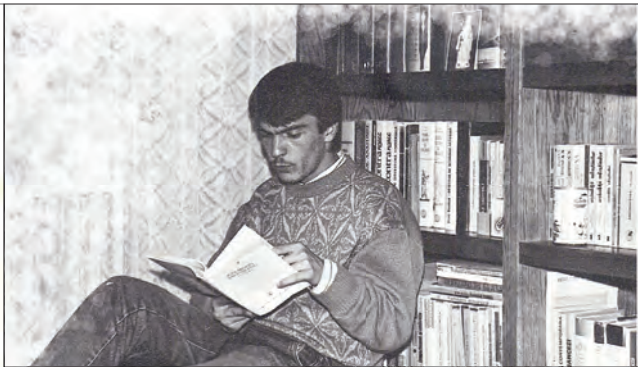
urcă
învârtite de vânt
cad

greu de prins
duc departe
ca sămânța de plop

unele cuvinte
încolțesc în pământ
mai târziu poate

ele aruncă o umbră
o umbră îngustă
poate nici atât

(În românește de Ileana Mălăncioiu și Aurelian State, în vol. *Sfârșitul bufnițelor*, Editura Univers, București, 1974)

Daniel Hoblea - 60

